Adriana Lisboa

Simfonie în alb

ROMANUL SECOLULUI XXI

UNIVERS

Această carte a fost publicată cu sprijinul Ministerului Culturii din Brazilia / Fundação Biblioteca Nacional

Obra publicada com o apoio do Ministério da Cultura do Brasil / Fundação Biblioteca Nacional

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

ADRIANA LISBOA

Simfonie în alb

Traducere şi note
de
LAURA BĂDESCU

UNIVERS

Redactor Diana Crupenschi
Tehnoredactor Constantin Niţă
Copertă Imagine: credit Daria Endresen

ADRIANA LISBOA
SINFONIA EM BRANCO

Editora Rocco, 2001
Copyright © 2001 by Adriana Lisboa
by arrangement with Literarische Agentur Mertin Inh.
Nicole Witt e. K., Frankfurt, Germany

© Editura UNIVERS, 2013, pentru prezenta traducere
EDITURA UNIVERS
www.edituraunivers.ro

ISBN 978-99931-868-0-9

Si c'est inutile de pleurer, je crois qu'il faut quand même pleurer. Parce que le désespoir c'est tangible. Ça reste. Le souvenir du désespoir, ça reste. Quelquefois ça tue.

Chiar dacă plânsul este inutil, cred că oamenii trebuie să plângă. Pentru că disperarea este tangibilă. Rămâne. Amintirea disperării rămâne. Uneori ucide.

MARGUERITE DURAS, *Écrire*

Un fluture, o carieră interzisă

Avea să mai treacă ceva timp până ca ea să vină.

După-amiaza de vară prea caldă şi umedă plutea deasupra drumului prăfuit. Totul era tăcut, saturat de letargie. Un bărbat cu ochii atât de deschişi la culoare, încât păreau aproape transparenţi, se prefăcea că se uită peste drum, dar privirea lui căuta, de fapt, frânturi de amintiri, ca un copil care strânge de pe plajă cochilii de scoici. Din când în când, prezentul îl întrerupea, i se impunea, iar el se gândea, am să pictez un drum de pământ în următorul meu tablou. Apoi lumea maronie, aridă şi prăfuită s-a micşorat încă o dată pentru a lăsa să se vadă o fată în alb, fata dintr-un tablou al lui Whistler.

Tomás şi-o amintea. Dar memoria lui era nesigură, fragmentată, precum resturile unui schelet de monstru preistoric îngropat şi păstrat numai datorită norocului, imposibil de reconstruit în totalitate. După treizeci de ani. După două sute de milioane de ani.

Câinele dormea la picioarele lui şi visa. Din când în când, gemea în somn. O dată şi-a ridicat capul alb şi negru, cu o tresărire, şi a început să-şi roadă laba ca să prindă o căpuşă. Bibilicile bucătăresei Jorgina îşi repetau litania, pe care ea o asculta fără să le dea nici cea mai mică atenţie. Era o după-amiază lipsită de orice strălucire, ca o bucată de cauciuc vechi. Florile de bougainvillea înfloreau sălbatic, aproape cu agresivitate.

Câinele, care nu avea nici un nume, pur şi simplu alesese casa aceea ca fiind a lui şi se considera proprietarul de drept al

resturilor de mâncare pe care bucătăreasa obişnuia să le pună pe o foaie de ziar de două ori pe zi, lângă rezervorul cu apă pentru spălat. Câinele termină de scos căpuşa din piele şi adormi la loc.

Tomás nu era un bărbat fericit. Dar nici nefericit nu era. Se considera *bine adaptat* şi pentru asta plătise un preţ pe care îl credea corect şi primise compensaţiile în bani potrivite. Renunţase la anumite teritorii. Abandonase fantezia unui imperiu. Domnea acum doar asupra lui şi asupra acelei case sărăcăcioase, uitată în mijlocul unor câmpuri insignifiante şi al unor drumuri care se prefăceau în ţărână în anotimpul uscat şi în noroi în sezonul ploios. Când venise să locuiască acolo, îşi dăduse seama că era sfârşitul visurilor lui. Iar acum se gândea că poate avea să picteze un drum de pământ în următorul lui tablou. Gândurile lui erau la fel de fragile ca o urmă de parfum pe care o femeie o lasă în urma ei în aer.

Departe, un avion trecea fără să scoată nici un zgomot. Nu erau aeroporturi în apropiere. Sigur se îndrepta spre Galeão sau spre aeroportul Santos Dumont din capitala Rio de Janeiro.

Bucătăreasa Jorgina, căreia îi căzuseră aproape toţi dinţii, iar acum afişa cu mândrie o proteză foarte albă, se apropie tăcută de Tomás şi îi puse în faţă, pe masa de fontă de pe terasă, o cană de cafea aburindă şi aromată. Era o femeie care nu spunea prea multe cuvinte. Simţea că erau la fel de trădătoare ca un animal care-şi spionează prada şi că aproape întotdeauna erau nedrepte. Aruncă o privire spre cer să vadă cum avea să fie vremea şi scoase un oftat neutru. Apoi se duse înăuntru la plita ei unde fierbeau orezul, fasolea şi cratiţa cu tocană.

Tomás auzi de la distanţă noua camionetă a lui Ilton Xavier, care mergea repede pe drum, ridicând praful. Toate aceste mişcări discrete erau ca răsuflarea unui trup adormit, nimic mai mult.

Cafeaua era foarte dulce, prea dulce, dar Tomás se învăţase să-i placă aşa. Astfel îşi beau cafeaua oamenii din partea locului, puţină cafea, o grămadă de zahăr. Câinele, pe care acum îl necăjea

o muscă-de-cal, își săltă capul și cu o singură mișcare rapidă prinse din zbor insecta în bot.

Tomás se uită absent la picioarele lui goale. Pe pielea lui, ca niște tatuaje, erau semnele dure ale acelui loc atât de departe de clădirile de ciment și de asfalt: nenumărate înțepături de țânțari, căpușe, muște-de-cal și alte insecte, o mică cicatrice pe pulpă, în locul de unde i se extrăsese o larvă de insectă la clinica din Jabuticabais. La picioarele lui, un șir de furnici laborioase săpase o dâră prin care umblau, ca un șănțuleț viu în pământ.

În camera de zi mică, pe podeaua de ciment roșie și uzată, tablourile lui îl așteptau pe Cândido să vină să le ia în weekend; tablouri lipsite de pretenții ca mărime și scopuri, destinate să decoreze sufrageriile oamenilor din clasa de mijloc de la țară, sălile de așteptare ale medicilor, birourile modeste de avocatură. Notarul public din Jabuticabais cumpărase două, îi spusese Cândido. Unul ca să-l atârne în biroul lui, altul ca să i-l dea cadou de nuntă unei nepoate. Din când în când cineva comanda un portret la preț dublu, ceea ce-l făcea pe Cândido fericit, dar lui Tomás nu-i schimba cu nimic dispoziția. Starea lui de spirit rămânea la fel de uniformă ca o după-amiază secetoasă.

În tablourile care înfățișau priveliști din natură, exista întotdeauna un drum care ducea spre nicăieri. Dispărea după un copac sau după o curbă sau în josul unei pante. Iar în colțul din dreapta, jos, era semnătura cuiva care își semna tablourile numai pentru că clienții cereau să fie semnate. Mai demult, când avea douăzeci de ani, Tomás refuza să polueze vreuna dintre picturile lui cu o semnătură care distrugea compoziția în ansamblul ei, precum tusea cuiva în mijlocul unui concert sau luminile dintr-un cinematograf înainte să se sfârșească filmul. Acum făcea tot ce voiau clienții lui, iar pentru acești clienți semnătura lui dădea autenticitate tabloului, chiar dacă era numele unui artist necunoscut. Își semna numele cu vopsea neagră, cu un scris care semăna cu acela al unui copil.

Tomás își aprinse o țigară, iar spirala de fum se ridică în sus ca un șarpe vrăjit. Pentru un moment i se păru că fumul sculpta

imaginea unei siluete feminine, dar după puţin timp se împrăştie în aer. Sătul de-atâta somn, câinele se sculă în picioare, se scărpină cu laba din spate după ureche şi rămase cu laba în aer pentru un moment. Se uită în depărtare şi percepu ceva care-i scăpa bărbatului. Îşi întoarse capul, văzu uşa deschisă în spatele lui şi avu o premoniţie canină. Apoi se duse la câţiva metri în faţă ca să se întindă acolo unde iarba era mai înaltă şi, poate, mai răcoroasă.

Pentru Tomás, nimic nu mai era cu adevărat nou. Cuvintele erau rare, o consecinţă a faptului că îşi petrecea majoritatea timpului cu o bucătăreasă căreia nu-i plăcea să vorbească şi comunica mai mult prin zâmbete şi monosilabe. Vorbea mai mult doar când se ducea, regulat, în Jabuticabais, cel mai apropiat oraş, unde îşi făcea cele câteva cumpărături. Şi mai erau vizitele prietenei sale, Clarice, şi vizitele lui la prietena sa, Clarice, când discuţiile dintre ei arătau că, de fapt, nu mai era nimic nou.

Cursa lui era încheiată, iar Tomás putea acum să stea în umbră, în faţa liniei lui de *finish,* care se întâmpla să coincidă cu linia de plecare, ca şi cum nu s-ar fi mişcat deloc, ci ar fi făcut un cerc uriaş de 360 de grade. Aşa că singurul lucru care-i mai rămăsese era să observe rotaţia pământului şi aproape imperceptibila schimbare a anotimpurilor. În această realitate, Clarice se potrivea fără pretenţii, fără să facă dezordine, fără să provoace nici o tulburare care ar fi cerut răspunsuri, la fel de tăcută ca tot ce-l înconjura. Dacă spirala fumului sculpta o siluetă de femeie, această siluetă nu era a lui Clarice. Dar, aşa cum Tomás trebuia să recunoască, silueta ar fi putut să o evoce pe cealaltă femeie. O femeie pe care avea să o vadă a doua zi. O femeie pe care memoria lui o îmbrăca întotdeauna în alb.

*

Cu mulţi ani înainte, acea femeie era încă, simplu, Maria Inês. Tocmai terminase de plantat un copac al banilor[1] împreună cu vărul său de-al doilea, care era încă, simplu, João Miguel.

1. Arbore tropical (*Pachira aquatica)* despre care se crede că i-ar aduce noroc şi bogăţie celui care îl deţine.

– Nu creşte, s-a plâns João Miguel.

Maria Inês a ridicat din umeri şi a spus:

– N-ai răbdare. Crezi că e aşa simplu? Că plantăm seminţele şi încep să crească imediat? Trebuie să aşteptăm mult timp.

– Cât de mult?

– Depinde. Zile, săptămâni.

– Aşa mult?

Ea n-a răspuns. A netezit pământul cu o tandreţe maternă, apoi şi-a întors privirea ca să urmărească un fluture care a zburat peste spaţiul îngust până la carieră, unde s-a avântat cu îndrăzneală în prăpastie.

– Acum fii atent, să nu-i spui tatei că am fost aici. E interzis, a spus Maria Inês.

– Interzis?

– Da. N-avem voie să venim aici. E foarte periculos.

Asta l-a speriat pe João Miguel, dar în acelaşi timp era ceva evident că un copac al banilor, ca acela pe care el şi verişoara lui tocmai îl plantaseră, trebuia să crească într-un loc secret.

Celor doi copii le luase aproape o oră să urce dealul, după ce traversaseră pajiştea şi păduricea (care semăna cu un smoc de păr rămas pe un creştet aproape pleşuv), umplându-se de căpuşe, ca să ajungă la marginea carierei, unde familii întregi de şopârle se încălzeau la soare.

De acolo, aplecaţi peste stânca cea mai înaltă, vedeau lumea întreagă, sau ceea ce Mariei Inês, care avea nouă ani, i se părea a fi întreaga lume. Într-o parte, râul, o panglică subţire de aur, animalele pe păşune ca nişte miniaturi, casa şi ţarcul, jucării colorate de plastic. De partea cealaltă, golul accentuat de prăpastia abruptă. Dedesubt, în casa abandonată a fermei Ipês, rătăceau stafiile, melcii rotunzi se căţărau pe pereţi, buruienile creşteau pe acoperiş. Vopseaua de pe tocurile ferestrelor se cojea încetul cu încetul. Zi după zi, totul îmbătrânea şi devenea şi mai plin de secrete. Mai dureros.

– Ţi-am spus vreodată despre ferma Ipês? l-a întrebat pe João Miguel.

El a minţit, spunând că nu, pentru că voia să mai audă încă o dată povestea.

Ea a început:

– Se spune că proprietarul fermei a înnebunit fiindcă şi-a prins soţia cu un alt bărbat. S-a dus la bucătărie, a luat un cuţit mare. Oamenii spun că era beat. Poate că era nebun. A luat cuţitul şi şi-a omorât soţia! Poţi să-ţi închipui asta? A înjunghiat-o de şaptesprezece ori. Celălalt bărbat a reuşit să scape şi a chemat poliţia.

Maria Inês s-a oprit, a încercat tăcerea pe vârful limbii ei şi i-a simţit gustul dulce-acrişor, ca de bomboană cu tamarin.

Apoi a continuat, ca o povestitoare pricepută ce era, spunând cum populaţia puţină şi paşnică din Jabuticabais s-a înfuriat cumplit, cum s-a ridicat ca o maree, a invadat staţia de poliţie şi l-a linşat pe asasin chiar în mijlocul străzii, cu bastoane şi pietre, iar apoi i-a dat foc. Fiica lui, sărmana copilă care a moştenit pământurile fermei, a fost forţată să se maturizeze devreme, ca un fruct în seră. Numele ei era Lindaflor. Unii spuneau că era blondă ca un înger, alţii jurau că avea părul roşu ca flacăra şi pielea albă sau că avea tenul închis la culoare, ca oamenii din partea locului, şi părul drept, cu firul gros. După unii, era vicleană ca mama ei, după alţii, era violentă ca taică-său, alţii spuneau că era blândă şi smintită. Informaţiile despre unde trăia erau la fel de variate. Era cu mătuşa şi unchiul ei în Friburgo, un oraş din apropiere. Cu verii ei în Rio de Janeiro. Se mutase în străinătate. Maria Inês nu putea lămuri nimic din toate astea, pentru că, firesc, subiectul era interzis.

Toate lucrurile interzise o atrăgeau în aceeaşi măsură în care o inhibau pe Clarice, sora ei mai mare, care mai avea puţin şi împlinea treisprezece ani şi era la fel de supusă ca un câine dresat; Clarice nu se ducea niciodată aproape de carieră şi niciodată nu punea întrebări despre tragedia de la ferma Ipês.

– Vrei să ştii ce-o să fac cu partea mea de bani în ziua în care o să crească şi o să fie plin de fructe-monede? l-a întrebat

Maria Inês pe vărul ei de-al doilea. O să călătoresc. Cu vaporul, în Europa.

João Miguel a spus:

– Tatăl meu călătorește mult. Chiar în Europa, cu vaporul și cu avionul.

Era o aparentă detașare în remarca lui.

Plantarea unui copac al banilor folosind o monedă ca sămânță fusese ideea ei, firește – a inventivei Maria Inês, fata cea îndrăzneață, cea curioasă. Ori de câte ori João Miguel își amintea de tatăl lui și devenea la fel de întunecat ca o zi de luni ploioasă, ea era cuprinsă de dorința de a-l proteja pe sărmanul ei văr abandonat.

Tatăl lui călătorea mult. În Europa, în Italia, unde se născuse. În avion. Cu iubita lui. În timp ce soția lui se ofilea într-o clinică pentru pacienții cu boli mentale. Desigur că era interzis să știi aceste detalii, dar Maria Inês avea metodele ei pentru a trage cu urechea la conversațiile adulților.

Cu iubita lui. Iar singurul lui fiu, lăsat în urmă, pentru o vacanță de trei luni la ferma vărului său, în *sertão*[1].

*

Bietul João Miguel, spunea Maria Inês, iar în cuvintele ei erau o treime sinceritate, o treime ironie și o treime indiferență. Degetele ei atinseră ușor încheietura vărului ei de-al doilea, care-i era și soț, încheietura pe care el și-o scrântise într-un meci de tenis în această duminică dimineață, la treizeci și cinci de ani după dimineața în care urcaseră pe deal și se duseseră lângă cariera interzisă pentru a planta un arbore al banilor.

După mângâierea aceasta, la fel de ușoară ca atingerea aripilor unei insecte, Maria Inês își puse ochelarii de citit și își afundă fără chef fața în paginile ziarului.

Spuse că edițiile de duminică sunt stupide și nu au niciodată nimic de spus.

---

1. Termenul generic *sertão* se referă la regiunea semi-aridă din nord-estul Braziliei.

Iar João Miguel îi răspunse că exact asta era și ideea. Ediții de duminică pentru cititori de duminică.

Maria Inês continuă să dea paginile, oprindu-se ici și colo. Frunzări prin revista subțire plină de bârfe despre actorii americani, modă și sfaturi cosmetice. Un interviu. O reclamă pentru asigurări. O rubrică găunoasă, lipsită de orice entuziasm. Se opri din nou ca să-și bea ultima înghițitură de cafea, tare și neagră, ca în Italia, unde învățase să bea cafeaua așa. Își puse ceașca albă la loc pe farfurioara albă care stătea pe o măsuță cu blat de cristal și o bază de marmură albă.

Era o căldură care parcă fierbea în aer, iar culoarea dimineții era de un albastru incredibil. Prea intens, un albastru ca de vopsea în ulei, amestecat pe paleta unui pictor.

Pe străzile din Rio de Janeiro, femei grase, fără nici o jenă, defilau cu coapsele lor pline de celulită ivindu-se din pantalonii scurți, iar tricourile largi și scurte le descopereau brațele groase și burțile umflate sub sânii revărsați. Doamne rafinate, cu sprâncene subțiri, mergeau pe trotuare cu bretelele de la sutien apărând de sub bluze. Pe frunțile lor, pe tâmple și deasupra buzelor date cu ruj roșu, sudoarea rezista batistelor de in. Bărbații își scoteau cămășile, dând la iveală burți bronzate, sedentare. Aproape toți erau prea bronzați, cu fețele roșii, femeile aveau urme de la costumele de baie, subțiri și albe, împodobindu-le spatele, aveau pielea jupuită, buzele umflate.

Căldura era peste tot și nu prea era de nici un folos să caute alinarea înșelătoare a mării, pentru că soarele ardea chiar și atunci când apa sărată și rece încerca să-i convingă că acolo era mai bine. Dimpotrivă, apa făcea arsurile solare și mai rele. Căldura era în nisip, în trotuare, în vitrinele magazinelor, în asfalt, în copaci, peste tot, în aer, în ziduri, în câinii cu gurile deschise, cu limbile de pe care picura salivă, în fructele de *papaya* de pe masă, profilate ca o nuanță în plus pe albastrul trădător al cerului.

În camera de zi spațioasă a Mariei Inês și a lui João Miguel Azzopardi, exista, totuși, un anestezic cunoscut sub numele de

aparat de aer condiţionat de mare capacitate. Apartamentul din partea de sus a cartierului Leblon era un acvariu, iar în apele lui îngheţate pluteau câţiva peşti tainici, cei mai mulţi dintre ei lipsiţi de nume.

Totul era alb. Canapea albă, pereţi albi. Idei albe. O mare cantitate de marmură albă. Ceva aluminiu, în cele două scaune. Ceva lemn de culoare foarte deschisă, în rafturi.

Banii folosiţi pentru cumpărarea acestor lucruri nu crescuseră în copacul banilor pe care-l plantaseră odată, ci rezultaseră din faptul că Azzopardo tatăl îi lăsase afacerea sa lui Azzopardo junior, João Miguel.

În acel an, ca în fiecare an, bătrânul avea să-şi primească oaspeţii în vila din Toscana în care se născuse şi unde se dusese să locuiască după pensionare, după ce împlinise şaptezeci de ani. Plin de vitalitate, de dorinţa de a bea Chianti şi de a avea iubite din ce în ce mai tinere.

Avionul lui João Miguel pleca în seara aceea. Eduarda hotărâse să meargă cu mama ei să o viziteze pe mătuşa sa, Clarice, în *sertão,* unde turiştii nu pun piciorul niciodată.

Potrivit protocolului, Maria Inês ar fi trebuit să-l însoţească pe João Miguel. Cu trupul ei înalt, cu imperfecţiunile ascunse de haine bine alese, cu chipul ei care învăţase să zâmbească aşa cum trebuie, cu prezenţa ei parfumată, niciodată copleşitoare, niciodată excesiv de modestă, ca un nou limbaj învăţat atât de bine, încât aproape că stinsese amintirea vechiului limbaj.

Totuşi, încă ascuns înăuntrul ei, era limbajul aspru al fetei *zvăpăiate,* care alesese să meargă la fermă în loc să se ducă la vila lui *papa* Azzopardi. Viaţa ei, în loc de a lui. Secretele ei, la fel de bine. Propriul ei exil voluntar.

Împături ziarul de patru ori, îşi scoase ochelarii de citit şi îi spuse lui João Miguel să-şi pună comprese cu gheaţă şi să ia nişte pastile anti-inflamatoare.

João Miguel făcu un gest vag cu capul. Nu considera opiniile medicale ale Mariei Inês vrednice de încredere, în ciuda diplomei ei. Ea ştia asta, aşa că dădu din umeri şi spuse:

– Dacă începe să te doară, sună-l pe Vargas. El e specialistul. Găseşti numărul în agenda mea de telefon.

Se ridică şi traversă încăperă.

– Mă duc la baie, spuse ea, lăsând o dâră de parfum în aer în timp ce picioarele ei goale atingeau podeaua rece.

În baie nu era aer condiţionat şi era greu să nu transpiri acolo. Maria Inês se uită la grădina miniaturală ornamentală care creştea pe partea din afară a cabinei de duş. O grădină miniaturală înăuntrul băii, cu plante mici cu frunze înfoiate şi flori delicate. Dacă Eduarda ar fi încă o copilă, ar putea să se joace acolo cu păpuşile.

Maria Inês începu să se dezbrace în faţa oglinzii. Cu un gest iute, îşi scoase cămaşa de noapte şi încă o dată se trezi faţă în faţă cu adevărul acela intim, de zi cu zi – trupul ei. Şoldurile îi erau o idee prea largi şi abdomenul ei era departe de a fi plat ca o scândură. Sânii ei, care alăptaseră un copil, încă mai arătau ca nişte sâni de adolescentă, mici şi fragili. Avea o cicatrice de la o apendicită acută pe care o făcuse în urmă cu cinci ani. Când îşi scoase chiloţii, se văzură urmele operaţiei de cezariană, o mică cicatrice curbată, de vreo zece centimetri.

Ochii ei negri se apropiară de imaginea ei reflectată şi îşi smulse câteva fire din sprâncenele ei altădată groase, acum atât de bine desenate. Se gândi la João Miguel şi la încheietura lui răsucită, apoi încercă să uite. Nu era o idee bună să se tot gândească la decizii luate cu atât de mult timp în urmă. João Miguel şi Maria Inês păreau a fi amândoi împăcaţi. Anii clădiseră sedimente şi neteziseră orice nesăbuinţă.

Maria Inês nu mai simţi nici o durere când penseta apucă firul de păr din sprânceană şi îl smulse din rădăcină, pielea ei se obişnuise cu asta.

Îşi înmuie picioarele în cada de baie, întâi pe unul, apoi pe celălalt. Valul se ridică până îi atinse gâtul, iar apa îi dădu o senzaţie plăcută, neutră. Era rece, ceea ce era bine, din moment ce în baie, în oraş, în acest anotimp, era greu să nu transpiri.

Avea ceafa spriinită pe marginea căzii. Maria Inês închise ochii şi trase aer adânc în piept, iar pentru un scurt moment se gândi că lucrul din mintea ei ar putea fi posibil.

*

Clarice se uită fără nici un interes la camioneta nouă pe care Ilton Xavier (Ilton Xavier *al ei*) o cumpărase cu câteva săptămâni în urmă şi care acum mergea pe drumul de pământ, lăsând în urmă un nor de praf ca o părere de rău. Ilton Xavier încetase să mai fie al ei cu mult timp în urmă, dar unele obiceiuri vechi rămâneau, precum adjectivul posesiv pe care-l folosea fără să se gândească, Ilton Xavier *al meu*. Nu era o greşeală majoră.

Stătea sprijinită pe pervazul ferestrei din camera de zi, uitându-se cum trecea viaţa într-o după-amiază liniştită, cu înţelepciunea aceea pe care o dobândise după ce împlinise patruzeci şi opt de ani – *timpul stă liniştit, dar fiinţele trec*. A scris asta într-un carnet, ca pe o confesiune, fără să o deranjeze faptul că scrisul gândurilor într-un carnet era, sau cel puţin fusese, obiceiul surorii ei. Nu conta. După toţi aceşti ani şi după toată povestea asta, totul era relativ. Chiar şi confesiunile puse pe hârtie într-un carnet erau, la urma urmei, cam prosteşti.

Patruzeci şi opt. Şi nişte cicatrice ieşite în relief pe încheieturile mâinilor. Clarice privi pământul (nu era prea mult) care îi aparţinuse tatălui ei, Afonso Olímpio, şi pe care îl vânduse fără regrete, păstrând doar terenul izolat cu casa în care locuia. Văzu vechea casă a ajutorului de fermier unde locuia acum Tomás, fostul iubit al surorii ei – pământurile lipsite de orice viaţă. Naturi moarte foarte moarte. Picturi abstracte care nu însemnau nimic şi nu aveau intenţia să reprezinte nimic. Portrete neînsufleţite. Tomás părea să urmărească mediocritatea cu aceeaşi perseverenţă cu care, cu decenii în urmă, urmărise un presupus *talent superior* destinat să fie recunoscut de omenire. Întorsese toate acestea pe dos ca să supravieţuiască faptului că pierduse o femeie. Şi absenţa a ceea ce ea extrăsese din fiinţa lui şi luase cu ea.

Clarice mai văzu gardurile acoperite cu plante agăţătoare şi, mai departe, alte garduri din lemn, recent vopsite în alb. Văzu vitele stând nemişcate pe pajişte. Majoritatea se îngrămădiseră la umbra unui mango, mişcându-şi uşor maxilarele şi alungând insectele cu cozile. Apoi se întoarse cu spatele la fereastră şi văzu fotografia mamei sale, Otacília.

Clarice îşi pipăi încă o dată cu degetele cicatricele gemene lăsate de cutterul Olfa pe fiecare încheietură. De obicei, le ascundea purtând un ceas şi brăţări în rarele ocazii când ieşea în public.

Nu avea nevoie de acestea acum; era desculţă şi purta un tricou alb, cu câteva numere mai mari, murdărit de lut, iar părul des îi era strâns într-un coc. Acum era Clarice cea lipsită de orice pretenţii. Nu avea verighetă pe degetul inelar al mâinii stângi. Cea pe care o avusese mai înainte (cu mult înainte) cu numele Ilton Xavier gravat înăuntrul ei, fusese vândută în urmă cu câţiva ani.

Mobila din casă supravieţuise forţei distructive a timpului. Tapiţeria de culoarea muştarului a fotoliului mare era roasă în câteva locuri, aşa cum era şi memoria lui Clarice în timp ce rătăcea în trecut, în zilele în care putea să se aşeze acolo după masa de prânz, în după-amiezile fierbinţi şi uscate, şi să aţipească fără nici o grijă. În faţa şemineului mai erau câţiva buşteni printre care păianjenii îşi ţeseau pânzele. Vătraiul era complet ruginit. Covorul era decolorat, dar curat. Iar fotografia Otacíliei se îngălbenise doar puţin. Stătea agăţată de acelaşi cui dintotdeauna, iar Clarice nu avea nici un drept să o dea la o parte, nu avea nici un drept să facă ceva în privinţa amintirii mamei sale, nu avea nici un drept, pentru că Otacília fusese aproape o străină pentru ea.

Pe măsuţa de cafea, lângă vechea scrumieră, era o carte. *Moarte la Veneţia* a lui Tomás Mann. O carte care fusese întotdeauna interzisă de Otacília şi de Afonso Olímpio, care acum desacraliza orice mai rămăsese din voinţa lor.

Ca pentru a îndrepta această greşeală, în micuţa cameră de rugăciune cu uşa de lemn deschisă, încă mai era o icoană a

Fecioarei Maria cu pruncul Isus în poală. Într-o vază de saponit (cumpărată din Ouro Preto, un oraş din statul în care se născuse Afonso Olímpio, Minas Gerais) erau nişte flori uscate care răspândeau în aer mirosul lucrurilor obişnuite de fiecare zi.

Trei dintre cele patru camere erau nefolosite. O dată pe săptămână, ferestrele erau deschise şi soarele mângâia blând podeaua. Cele trei camere erau măturate, praful era şters, mobila era lustruită, iar şopârlele şi păianjenii se ascundeau prin crăpături, aşteptând ca toată activitatea aceea să înceteze.

În a patra cameră locuia Clarice, aceeaşi cameră pe care o ocupa de o veşnicie şi din care nu reuşise niciodată să scape. De ce să nu recunoască? Acum, când părinţii ei nu mai erau decât o pereche de nume pe două pietre de mormânt în cimitirul mic din Jabuticabais, când cea mai mare parte a pământurilor fusese vândută, iar suflarea caldă a abandonului intrase în fiecare crăpătură a anexelor casei – ţarcul gol, hambarul gol, magaziile, garajul pentru tractor, motorul inutil al tractorului şi carcasa ruginită – Clarice putea să recunoască faptul că nu făcuse niciodată nici măcar un singur pas pentru a pleca din casa aceea. A-şi depăşi teama nu însemna mişcare. Era mai mult ca o pagină albă pe care nici un cuvânt nu voia să fie scris.

Cu un oftat adânc, lăsă după-amiaza să treacă şi urmări primii lilieci din seara aceea în timp ce-şi luau zborul prin copaci, ţipând stins.

Se prefăcea că citeşte *Moarte la Veneţia* în timp ce mici fulgere se aprindeau în aer, un preludiu al ploii. În cariera uriaşă din vârful dealului, un fluture uriaş îşi deschise aripile multicolore şi se lăsă să cadă în prăpastie.

Moarte la Veneţia ar fi fost o carte interzisă. Dar acum Clarice îl putea însoţi pe Gustav von Aschenbach ieşind la plimbare din casa lui de pe Prinzregentenstrasse, München, la începutul lunii mai dintr-un an nedeterminat (19...,) chiar din primul rând al cărţii. Nu mai trebuia să-i facă pe plac Otacíliei ca să-i câştige dragostea.

Pe când era o copilă, ar fi vrut să poată citi gândurile, ca să-i poată anticipa fiecare dorinţă şi vrere a Otacíliei. Dar nimic nu părea să-i facă plăcere mamei ei, nici supunerea şi hărnicia lui Clarice, nici vioiciunea neascultătoare a Mariei Inês, nici amabilitatea lui Afonso Olímpio, cu frumosul lui accent limpede din Minas Gerais şi aroma pipei pe care o fuma în linişte, după-amiaza târziu. Câţiva ani fuseseră de ajuns pentru a o întuneca pe Otacília, pentru a-i înceţoşa ochii de culoarea acvamarinului, pentru a o transforma într-o noapte rece, lipsită de somn.

Clarice închise cartea pe care pretindea că o citeşte, fără să se deranjeze să pună un semn paginii, pentru că avea să o ia din nou de la început, din nou Gustav von Aschenbach pe Prinzregentenstrasse (în 19...). Îşi ridică ochii spre fotografia Otacíliei, care o înfăţişa îmbrăcată în rochie de mireasă, şi văzu o insectă mică târându-se pe suprafaţa fotografiei, încet, parcă obosită.

*

Nu exista nici o reproducere a picturii lui Whistler în cele câteva cărţi pe care le mai avea Tomás. *Fata în alb* sau *Simfonie în alb nr. 1*. Cu atâtea rătăciri pe marginile vieţii, era firesc ca posesiunile materiale să fi fost lăsate în urmă ici şi colo, ca fragmentele de piele moartă lepădate de un şarpe. Tomás vânduse tot ce îi rămăsese pentru a cumpăra această bucată de pământ în care căsuţa dărăpănată parcă cerea scuze pentru existenţa ei, în care bibilicile îşi repetau la nesfârşit litania, în care bucătăreasa Jorgina făcea cafea prea slabă şi prea dulce, unde un câine fără nume şi fără stăpân visa şi îşi înfuleca întotdeauna mâncarea ca şi cum ar fi fost înfometat de moarte, iar după aceea se întindea pe jos cu burta umflată. Aproape toate cărţile lui dispăruseră, împreună cu cea mai mare parte dintre ambiţiile lui.

Aştepta. Ca şi Clarice, care era vecina lui şi a cărei casă o putea zări în lumina amurgului, printre brazi şi bătrânii eucalipţi.

Câinele păru a-şi fi încheiat ziua şi se târî pe podea ca să continue să doarmă pe covorul din camera de zi. O mulţime de stele apărură pe cerul de ianuarie. De aici se putea vedea Calea

Lactee ca o bandă poroasă, plutind într-o noapte atât de diferită de nopţile din oraş, unde stelele păleau, cu strălucirea întrecută de a altor lumini. Poate că n-avea să plouă, la urma urmei, chiar dacă după-amiaza se terminase în aşteptarea ploii.

Tomás auzea şi simţea mirosul a ceva care se prăjea în bucătărie. La picioarele lui, o molie pe jumătate moartă îşi încetase lupta zadarnică, în timp ce o procesiune funerară de furnici negre, înfometate, o târau pe podea.

Pe vremea îndepărtată când el avea douăzeci de ani, totul era atât de diferit. Şi, totuşi, nu ar fi greşit dacă am spune că toate evenimentele de mai târziu erau deja acolo.

Într-o zi, poliţia a năvălit în micul lor apartament din Flamengo, pe care părinţii lui îl cumpăraseră cu doar două luni înainte. Căutând cărţi *subversive*. Nu mai rămăsese nici una; le rupseseră şi le aruncaseră în vasul de toaletă, trăgând apa după ele. Într-o noapte terifiantă, Tomás a urmărit decolând avionul în care erau trimişi în exil părinţii lui. Într-o dimineaţă, Tomás s-a trezit că avea douăzeci de ani şi era singur pe lume. Singur, în toate sensurile. Avea cel puţin douăzeci de opţiuni înainte, şi de aceea a zâmbit când a zărit-o pe fata care stătea pe balconul apartamentului din blocul de vizavi. Era îmbrăcată în alb şi avea părul desfăcut. Un păr lung, des şi închis la culoare, ondulat. N-ar fi putut fi altfel: era fata din tabloul lui Whistler.

Tomás avea carnete de desen ambiţioase răspândite peste tot prin apartamentul din Flamengo. Picta pe pânze din ce în ce mai mari. Aerul era plin de miros de vopsele în ulei şi de vopsele acrilice.

Creioane, pasteluri, cărbune, mici containere de guaşă şi cerneală de India, pensule erau răspândite pe toată suprafaţa mesei din sufragerie. Înainte, acesta era nu numai locul în care-şi luau masa, ci şi spaţiul în care îşi purtau discuţiile înflăcărate şi clandestine despre Partidul Comunist. Tatăl lui era ziarist. Mama lui era studentă la Drept şi preşedinta consiliului academic al Universităţii Catolice. Aveau nume de cod luate din Vechiul Testament – ea era Esther, el era Solomon.

În visele lui Tomás, erau o serie de muzee pe care nu le vizitase niciodată, galerii de artă sofisticate, bienale, expoziţii, panorame, retrospective prin care curiozităţii lui îi plăcea să rătăcească. Dar talentul lui, confuz, lupta cu el însuşi, uneori aproape neproductiv, altădată din cale-afară de productiv, dezorganizat şi capricios. Ca şi cum toate posibilităţile voiau să i se prezinte în acelaşi timp, iar momentul prezent era cel de pe urmă. În acelaşi timp, ca şi cum nimic n-ar fi fost atât de urgent încât să fie mai presus decât somnul lui de duminică dimineaţa sau letargia pe care i-o dădea soarele încălzindu-i pielea.

Fără limite, fără ordine, fără continente, talentul lui Tomás se răspândea şi adesea îşi pierdea direcţia sau se ascundea în orice colţişor al apartamentului ca o insectă pierdută în întuneric. Momentele de disciplină se reduceau la cele câteva lecţii particulare pe care le dădea, o alternativă la căutarea unei slujbe (pe care, oricum, era puţin probabil să o primească, fiind o *persona non grata,* din pricina părinţilor lui).

O descoperise pe fata din blocul de vizavi aproape din întâmplare. O singură privire i-a fost de ajuns ca să-l facă să se gândească la pictorul care adesea combinase culoarea şi muzica în titlurile tablourilor lui. Ştia câteva din cărţi. *Nocturnă în negru şi auriu, Nocturnă în albastru şi verde, Armonie în violet şi galben. Simfonie în alb.* Văzând-o pe fata aceea, Tomás se gândise imediat să picteze un tablou după Whistler, inspirat din *Simfonie în alb.* Soarta lui era să se îndrăgostească nebuneşte.

Următoarele decenii i-au revelat toate greşelile lui regretabile. Nu mai avea nici o carte cu reproducerea acelei picturi. Unde ar fi putut să o vadă şi să retrăiască acea senzaţie nefericită de neputinţă. Spusese prea puţine cuvinte, făcuse prea puţin. Dar poate că toate acestea, ca şi Whistler, ca şi visurile lui de viitor glorioase, erau acum uitate.

Acum, totuşi, Tomás îşi amintea, chiar dacă memoria lui era atât de tocită şi putea să vadă prin ea ca printr-o buzată de pânză roasă până la urzeală. Nu putea să nu-şi amintească. La vârsta de douăzeci de ani, se îmbăta cu rom şi Coca-Cola şi dormea câte

zece, douăsprezece ore în şir. Acum trebuia să se mulţumească doar cu insomniile.

*

Din motive diferite, aştepta şi Clarice. Era trecut de ora nouă când îşi puse pe ea o pereche de blugi, îşi încălţă papucii şi o luă pe cărarea aproape cu totul întunecată care ducea spre casa lui Tomás.

Cu mulţi ani înainte, casa în care locuia acum făcuse parte din proprietăţile lui Afonso Olímpio şi ale Otacíliei: un adăpost pentru ajutorul de fermier, rustic, prea neînsemnat ca să merite vreo atenţie estetică, cu pereţii goi şi o verandă cu aceeaşi podea roşie de ciment care era şi în micuţa cameră de zi, în dormitor şi în bucătărie. Bucătăria, care era spaţioasă în comparaţie cu restul camerelor, era mai înainte camera în care se mânca, în care se primeau vizitatorii şi în care oamenii se apărau de serile reci de iarnă la gura sobei cu plită. Înainte, casa nu avea electricitate, ci era iluminată cu lumânări şi lămpi cu gaz, unde insectele îşi aflau sfârşitul, arse. Astăzi, becuri goale atârnau de tavan, cu firele electrice la vedere, fără abajururi sau candelabre.

– Eşti ocupat? întrebă Clarice, împingând uşa care era deja pe jumătate deschisă.

Se purta cu Tomás într-un fel lipsit de orice pretenţii. Încheieturile ei cu cicatrice ca nişte buze subţiri şi strânse erau la vedere, nu-i era ruşine de ele. Câteva şuviţe de păr buclat îi căzeau peste urechi, desprinse din cocul care nu era prea strâns. Nu purta cercei. Nu avea şi nu avusese niciodată pielea albă, ca Maria Inês, chiar dacă treceau luni de zile fără să stea la soare.

– Nu pictezi? repetă întrebarea, chiar după ce Tomás scutură din cap.

– Astăzi nu, spuse el, iar ea înţelese.

Cu o oarecare sfială, îl întrebă:

– Nu ai ceva de băut? O bere, sau chiar o băutură mai tare?

– Credeam că te-ai lăsat, spuse el, deşi în vocea lui nu era nici urmă de reproş.

– E adevărat că m-am lăsat. Dar astăzi, știi...

Tomás dădu din cap că înțelegea, dar răspunse:

– Nu, a trecut ceva vreme de când n-am mai fost în oraș, iar ieri mi-am terminat ultima sticlă de votcă.

Clarice împinse puțin cu piciorul colțul covorului și spuse:

– Asta e, cu atât mai rău pentru mine.

– Pot să-ți dau niște cafea sau putem să culegem niște portocale ca să facem suc.

– Niște suc de portocale cu votcă ar fi fost grozav, zise Clarice, zâmbind. Un cocktail. Asta-mi amintește de petrecerile de pe timpuri.

Un bec făcea eforturi slabe să ilumineze veranda. Toată casa era cufundată în întuneric, dar Tomás și Clarice erau obișnuiți cu întunericul. Câinele îi urmă până la ușă. Dar nu merse mai departe. Nu dădu ocol cuștilor pentru iepuri și cotețului rudimentar, cu acoperiș de paie, nu sări cele câteva trepte murdare ca să ajungă în mica livadă în care creșteau câțiva portocali, un lămâi, un arbust *acerola*, un *papaya* și atotprezentul arbore de *guava*. În întuneric, copacii păreau niște spirite pe jumătate adormite, legănându-se în adierea ușoară a vântului, sau poate din propria lor voință. Licuricii sclipeau printre crengile copacilor, iar pe cer, departe, stelele nenumărate.

Clarice și Tomás culeseră șase portocale coapte. Pe când era încă o copilă, cu mult înainte de Rio de Janeiro, înainte de Ilton Xavier, când căsuța ajutorului de fermier nici măcar nu visa prezența lui Tomás, Clarice și sora ei se cățărau în arborii de *guava* și se îndopau cu fructele coapte în care adesea erau și viermi.

– Te-ai gândit vreodată câți viermi am mâncat fără măcar să ne dăm seama? a întrebat-o într-o zi Maria Inês.

Clarice a făcut o strâmbătură de dezgust și a negat cu vehemență această posibilitate:

– Întotdeauna suntem foarte atente.

– Niciodată nu suntem destul de atente. Poate că am înghițit deja bucăți din viermii din fructe. Poate un cap sau o coadă.

Şi dacă am înghiţit un cap? Viermii din *guava* au creier? Am mâncat creieri de viermi din *guava*, Clarice.

Mariei Inês îi făcea o plăcere morbidă orice putea să supere, să şocheze, să sperie sau să provoace repulsie. Când vărul ei João Miguel venea în vacanţa de vară, întotdeauna îl întâmpina cu o broască sau cu o insectă în mână, dar asta părea a fi o expresie a dragostei lui faţă de el, pentru că era adevărat că avea grijă de vărul ei şi, deşi era mai mică, îl apăra de oricine şi de orice cu curajul ei aproape arogant.

Clarice nu ştia nimic despre tabloul lui Whistler. Nici măcar nu ştia că există. Se prefăcea că bea votcă în timp ce sorbea din sucul de portocale. Stătea pe podea în camera de zi a lui Tomás, cu spatele sprijinit de canapeaua la care Cândido renunţase în urmă cu câţiva ani, pentru că era mult prea veche.

Amintindu-şi de Cândido, Clarice întrebă:

– Ce mai face tipul care-ţi cumpără tablourile, proprietarul galeriei?

– Încă este interesat de sculpturile tale, răspunse Tomás, arătând cu capul spre un bust de femeie pe care Clarice îl sculptase în marmură, aşezat pe un raft suspendat pe perete. Trunchiul femeii se răsucea într-o parte, puţin pe spate, iar umerii erau depărtaţi. Nu existau picioare, nici braţe, nici cap. Pe suprafaţa intenţionat neşlefuită se vedeau urmele de daltă. Ca şi cum piesa aceea mică era destinată să fie incompletă. Pe jumătate sculptură, pe jumătate piatră cu formă ciudată. Poate că era un autoportret care, stând pe marginea invizibilului, amintea de ceva primejdios.

Clarice se uită la picioarele ei desculţe: neîngrijite, mici. Cu detaşare, studie sculptura pe care i-o dăruise lui Tomás.

Pentru a spune adevărul, nici unul dintre ei nu se gândea la arta lui. Subiectul principal era ea, Maria Inês. Întotdeauna ea. Acum urma să vină a doua zi. Maria Inês era întotdeauna la o distanţă nu mai mare de una sau cel mult două asocieri simple de idei, dar numele ei nu era pomenit niciodată. Apăsa asupra lor mai greu decât o absenţă.

Trio pentru corn, violină și pian

În primele ore ale dimineții când Maria Inês fusese aruncată în această viață, Dumnezeul părinților ei plânsese liniștit peste pământ. Poate de aceea, de când era o fetiță, întotdeauna îi plăcuseră ploile blânde, ca și cum aceste lacrimi fuseseră gravate în memoria sa la fel cum culoarea închisă a ochilor și cea a părului erau înscrise în codul ei genetic.

Fusese botezată după străbunica ei din partea tatălui, care murise nebună, dar părinții ei, Otacília și Afonso Olímpio, nu credeau că numele avea să-i poarte nenoroc. În familia lui Afonso Olímpio exista obiceiul ca numele să fie repetate. Numele lui, de pildă: Afonso, după tatăl lui. Olímpio, după unchiul lui. Fratele lui, care încă mai trăia în Minas Gerais, fusese botezat Mariano Olímpio după un alt unchi, al cărui nume venise de la o străbunică numită Mariana care fusese înregistrată ca fiind pe jumătate sfântă. Dacă este posibil să fie cineva sfânt doar pe jumătate.

Capul Mariei Inês era lunguieț ca o țigară, dar asta nu o îngrijorase pe mama ei. Și Clarice se născuse cu câteva defecte minore, care se îndreptaseră în primele luni de viață.

Otacília și Afonso Olímpio nu mai erau atât de tineri, trecuseră deja de vârsta la care se considera că este potrivit să ai copii la vremea aceea, dar se căsătoriseră târziu.

Otacília avea douăzeci și opt de ani, iar mama ei, când avea această vârstă, născuse deja cinci copii. Cumnatul ei a făcut fotografia pe care a binecuvântat-o preotul: Otacília, cu voal și

cununiță, îmbrăcată într-o rochie din satin și dantelă, imortalizată în cea mai fericită și cea mai ireală zi a vieții sale. Otacília a vrut ca fotografia să fie atârnată pe perete în locul cel mai vizibil din camera de zi a casei ridicate de soțul ei, clădirea unei mici ferme care se afla nu departe de casa ei părintească. Aceasta era în apropiere de Jabuticabais, orășelul de la marginea lumii. Un orășel care nici măcar nu figura pe hartă. Fotografia înrămată fusese agățată deasupra șemineului.

Luate fiecare în parte, trăsăturile Otacíliei erau frumoase. Natura îi dăruise ochi de culoarea acvamarinului, buze pline, un păr negru mătăsos, o talie fină și mâini ferme, dar rezultatul acestui amestec era nesatisfăcător. Surorile ei îi invidiau ochii albaștri, dar îi treceau asta cu vederea, pentru că frumusețea lor nu putea fi contestată, pe când nu se putea spune același lucru și despre Otacília.

Pe de altă parte, Afonso Olímpio inspira suspiciune:

– Ai observat că e cam...

– Nu ți se pare că e puțin...

– Nu sunt sigură, s-ar putea să greșesc, dar mi se pare că ar fi...

– Cu sânge de *mulatru*.

– I-ai văzut părul?

Otacília întrerupea aceste discuții, spunând că Afonso Olímpio este alb, doar că are pielea mai închisă din cauza soarelui.

În biserica mică din Jabuticabais s-au auzit jurămintele ei și ale lui Afonso într-o dimineață proaspăt spălată de ploaie. Ferma din apropiere respira liniștită, așteptându-i, complet inocentă.

*

Desigur că mariajul lor nu a fost niciodată ceea ce își imaginase Otacília. Dar subiectul era mai mult decât interzis, era ceva ce n-ar fi putut discuta cu surorile ei, acele frumuseți care nu aveau ochii de culoarea acvamarinului. Își închipuia că noaptea, între cearșafuri, după ce își spuneau rugăciunea și își

desfăceau părul, surorile lor se bucurau de împerecherile cu soţii lor. Se întreba dacă mama ei. Dacă servitoarele. Dacă verişoarele. Dacă alte femei. Dacă prostituatele (interzise cu desăvârşire). Şi din toate gândurile astea nu mai rămânea pentru ea decât junghiul amar al lipsei de speranţă, pentru că, la sfârşit, după ce formula în minte toate ipotezele, era nevoită să înfrunte întrebarea: *Ar fi altceva cu alţi bărbaţi?*

Era măritată de şapte ani şi avea doi copii mici, iar într-o zi s-a uitat în oglindă: avea două fiice, riduri care se adunaseră pe furiş în acei ani lungi, într-o conspiraţie lentă, şi un soţ care nu se potrivea cu visurile ei. A face dragoste pentru ea era un act la fel de mecanic cum era curăţatul cartofilor sau cârpitul unei perechi de ciorapi. Niciodată, în şapte ani, Afonso Olímpio nu-i dăduse nici un pic de romantism. Nici un orgasm.

Cele două fiice ale ei erau destinate să crească şi să facă dragoste. Acest lucru le făcea să crească în ochii ei până la un nivel insuportabil.

*

Maria Inês deschise ochii şi se întinse să-şi ia prosopul. Mariajul ei nu fusese niciodată ceea ce îşi imaginase ea, dar era vina ei pentru că şi-l imaginase fără să se întrebe dacă ea avea să se potrivească în fantezia aceea.

În acelaşi fel în care un sertar din dulapul ei îi adăpostea vechile însemnări, scrisorile, tăieturile din ziare (interviurile lui Bernardo Águas), tot astfel, o parte a inimii ei conţinea rămăşiţe ale vieţii sale. Într-o zi, o familie, o fetiţă numită Maria Inês. Într-o zi, copilăria şi un copac al banilor. Într-o zi, băiatul João Miguel, tânărul João Miguel, văr de-al doilea şi complice. Într-o zi, dragoste şi îndrăgostiţi. Şi câteva schiţe şi o reproducere după un tablou al lui Whistler. Nimic din toate acestea nu exista cu adevărat. Toate se dizolvaseră ca un cub de gheaţă plutind în căldura aspră a verilor din acel oraş. Nu Jabuticabais, ci celălalt oraş, marele oraş.

Adevărul era făcut din scurte împunsături ale suferinţei. Precum atunci când stăteau în cafeneaua Florian, în Veneţia, ea

şi soţul ei, João Miguel, care vorbea italiana atât de bine. Era un poliglot, spre deosebire de Maria Inês, care de-abia se descurca în engleză. Maria Inês se ridicase şi plecase să cumpere nişte cărţi poştale ilustrate de undeva din apropiere, nu stătuse mai mult de zece minute. Cafeneaua Florian din piaţa San Marco, cafeneaua în care le plăcea să vină lui Proust şi lui Wagner. João Miguel stătuse zece minute fără Maria Inês la masa aceea. Mai târziu, singură în camera de hotel, înţelesese că viciile şi virtuţile erau întotdeauna doar o diferenţă de perspectivă, şi că nu era neobişnuit ca acestea să-şi schimbe locurile ca într-un dans.

Îşi zvântă cu prosopul părul scurt. Nu era o idee bună să se gândească la cafeneaua Florian. Ea şi soţul ei se înţelegeau bine. Echilibrul era păstrat prin zâmbete, prin lipsa de sex, prin politeţe şi sărutări scurte; trăiau în încăperi cu aer condiţionat, fără animale de companie, împărţind acelaşi pat, iar nopţile pijamaua lui şi cămaşa ei de noapte nu mai erau scoase niciodată.

Hotărât lucru, nu era o idee bună să se gândească la cafeneaua Florian. Dar tânărul veneţian numit Paolo îşi găsi calea în gândurile Mariei Inês ca o bruscă durere de cap. Ea traversa piaţa San Marco printr-o mulţime de porumbei, aducând un teanc de cărţi poştale. La masa din cafeneaua Florian, tânărul Paolo se aşezase alături de João Miguel. În mâinile Mariei Inês, o fotografie, înconjurată de un chenar alb şi care avea scris Veneţia deasupra, înfăţişa un canal cu apă de un verde-închis, o clădire cu ferestre maure şi un copac cu ramuri dezgolite înclinat spre un zid în ruine. *Veneţia*, scria acolo. O împunsătură ascuţită a suferinţei – nimic mai mult.

Maria Inês îşi amintea: a doua zi îi trimisese cartea poştală cu ferestre maure şi un copac cu ramuri dezgolite lui Clarice, scrisă pe spate, cum se cuvenea, cu cuvinte cordiale. Ca de obicei, adevărul nu era spus, nici măcar insinuat. Adevărul despre suferinţă şi despre un tânăr şi frumos veneţian numit Paolo.

*

Se hotărâse să facă acea călătorie la fermă cu zece zile în urmă. O decizie îndrăzneaţă, care încălca destule dintre regulile pe

care ea însăşi le formulase şi le adoptase. Nu avea să meargă împreună cu João Miguel la domeniile bătrânului Azzopardi, *papa* Guilio. Asta era un prilej de bucurie şi de tristeţe în acelaşi timp, precum Carnavalul sau Miercurea Cenuşii. Era ca şi cum ţi-ai da seama că hainele de carnaval rămăseseră prea strâmte, sau că erau vechi, mototolite, uzate.

Răspunsul lui João Miguel la această îndrăzneală fusese cea mai completă indiferenţă. Maria Inês îl auzise la telefon în seara de 24 decembrie, spunând:

– Cred că deocamdată putem să ne continuăm lecţiile de joi. Era la telefon cu instructorul de tenis.

Un fior a trecut prin braţele Mariei Inês. Un tânăr şi frumos veneţian în cafeneaua Florian.

În ajunul Crăciunului, fiica ei, Eduarda, stătea pe canapeaua albă şi asculta o muzică pe care Maria Inês n-o cunoştea. Versurile spuneau: *Astăzi este o mică pată neagră în soare*. Eduarda fredona melodia. Tocmai împlinise nouăsprezece ani. În ajunul Crăciunului a auzit, în timp ce João Miguel era încă la telefon, decizia mamei ei:

– Imediat după Anul Nou, mă duc la fermă.

Imediat, Eduarda a anunţat:

– Vin şi eu.

Şi i-a fost imposibil să-şi spună în sinea ei că nu văzuse o uşoară urmă de alertă pe faţa mamei ei, un scurt moment.

La fermă, era o carieră interzisă, o casă veche, o anumită fermă Ipês în care un bărbat înnebunit de gelozie comisese o crimă. Era şi un copac al banilor care nu crescuse niciodată.

Mai era ceva: o fetiţă de nouă ani. O uşă pe jumătate deschisă. Un sân palid, care fusese zărit din neatenţie cu coada ochiului. O mână masculină pe acel sân, o mână de culoare mai închisă.

Ferma fusese odată centrul vieţii şi al visurilor Mariei Inês. După aceea, începuse să-i provoace coşmaruri. Trecuseră zece ani de când nu mai pusese piciorul acolo. De zece ani nu o mai văzuse pe Clarice.

– Vrea cineva niște vin?

João Miguel era frumos, bine îmbrăcat. Cu părul lui des și cenușiu și ochii negri care, cu mult timp în urmă, atât de mult timp, sclipeau de nerăbdare în timp ce plantau copacul banilor.

Soția lui l-a întrebat dacă instructorul de tenis n-ar vrea să vină la ei la masă în ajunul Crăciunului. El a răspuns că instructorul de tenis avea să fie, firește, cu familia lui. Iar Maria Inês a acceptat paharul pe care i-l oferise soțul ei.

Familia care avea să vină la cina de Crăciun era compusă din niște veri și o jumătate de duzină de unchi și mătuși. Pe cadourile de sub pomul de Crăciun era scris numele fiecăruia.

Maria Inês și-a examinat unghiile, vopsite într-o nuanță la modă, apoi și-a netezit rochia care o făcea să arate ca o piesă de mobilier, potrivită cu toate celelalte din casă.

Eduarda a privit-o repetând toate acele gesturi care erau ca un rozariu în mâinile unui ateu. S-a ridicat și a schimbat muzica, punând unul dintre CD-urile mamei ei. *Brahms, Trio pentru corn, violină și pian. Opus 40.* S-a uitat din nou la mama ei, care dintr-odată părea pe cale să izbucnească.

Ce o făcuse să decidă că avea să meargă cu mama ei la fermă? Nu știa. Poate că voia doar să fie prezentă. Ca un cadou.

Apoi mătușile și unchii ei au început să vină, cu zâmbetele lor amabile sau plictisite. Femeile erau împopoțonate și machiate prea tare. Simțeai că temperatura camerei creștea numai când te uitai la ele, în ciuda aparatului de aer condiționat de mare capacitate.

Unele dintre femei aveau fețele întinse de operații estetice. Și cel puțin una dintre ele avea o pereche de sâni de silicon îndesați în piept. O fată cu un aer cam trist stătea într-un colț. Era acolo o femeie isterică (avea vocea precum cea a dădacei din serialul de la televizor, s-a gândit Eduarda), care tot gâdila o fetiță pe care o ținea în poală, sau își freca nasul și gura de ea, atunci când nu o arunca în aer, făcând-o să amețească de frică. Era și un bărbat enervant care se lăuda cu niște *safari*-uri

moderne în Africa. Era și un intelectual cam plicticos, care a reușit totuși să-i atragă atenția Eduardei cu o glumă bună. Era o tânără cu un cercel în nas și capul ras. Cu haine cumpărate din magazine de *second-hand* și tenișii fluorescenți. Era un rocker fără barbă, cu părul lung și un tricou cu Guns N'Roses acoperindu-i pieptul scobit și brațele subțiri, care studia chitara și visa să cânte solo-ul din *Stairway to Heaven*.

Sorbeau din băuturile scumpe și vorbeau despre chestiuni care-și pierduseră de mult orice urmă de interes. Erau ca niște pești care fuseseră prinși ici și colo, la întâmplare, și puși în același acvariu.

Maria Inês a băut unu, două, trei, șapte, opt pahare de vin. Vinul a ucis furnicile care îi mișunau prin creier.

Crăciunul ei fusese atât de albastru (*gelée exfoliante*) și alb și argintiu. Ea și soțul ei schimbaseră zâmbete inofensive. După ce vinul începuse să toarne plumb în gândurile ei, Maria Inês s-a împleticit prin camera de zi într-un vals solitar și stângaci și a aterizat într-un fotoliu mare din bibliotecă. Acolo, în penumbră, un văr (sau era un unchi? Cum îl chema?) se uita la cotoarele cărților de pe rafturi, în timp ce în paharul pe care-l avea în mână șampania scotea la suprafață mici bule.

– Un alt disident, a zis când a văzut-o pe Maria Inês.

Ea a zâmbit și a spus:

– Am băut prea mult.

Vărul (unchiul?) oftă și spuse:

– Și eu ar trebui să fac la fel. Nu vreau să te jignesc. Cred că ești o persoană foarte simpatică, dar petrecerile astea de sfârșit de an...

Mariei Inês i-a venit să-i spună că nimeni nu era obligat să vină. Dar, din solidaritate, a dat din cap și i-a terminat fraza.

– Sunt al naibii de plicticoase.

El s-a întors să se uite la cărți. Apoi a spus, plin de autocompătimire:

– Știi că eu și Luciana ne-am despărțit.

Ea a făcut un efort uriaș să-și amintească: Luciana, o roșcată drăguță. Crăciunul trecut.

– N-am știut. De ce?

– Mâine se împlinește o lună. Fetele sunt la ea.

Fețele albe ale gemenelor roșcate, încă mici, cu codițe și cu agrafe la fel, i-au apărut vag în minte. Acum își amintea că João Miguel spusese ceva despre asta, dar ea nu fusese atentă.

Unchiul (vărul?) s-a așezat la picioarele Mariei Inês.

– E ceva ce trebuie să-ți spun, a zis oftând. Nu sunt sigur că ai vrea să auzi asta.

Ea s-a uitat la el cu o față adormită și cu o expresie care părea să confirme ceea ce era evident, *N-am nici o idee despre ce vrei să spui, și n-am de unde să știu dacă vreau sau nu vreau să aud.* Și a continuat să învârtă paradoxul acela în mintea ei: dacă aș ști ce vrei să spui, poate că aș recunoaște că nu sunt gata să aud asta, dar degeaba, pentru că deja am auzit. A râs, dar s-a oprit imediat, pentru că el era foarte serios.

– Cred că Luciana și soțul tău au o relație. Tocmai mi-am dat seama de asta. Se pare că au fost împreună.

Maria Inês a luat o înghițitură din paharul ei, o înghițitură rece și albă și s-a uitat la podeaua albă de marmură pe jumătate acoperită cu un covor cu un desen geometric, pe care cineva lăsase să cadă o țigară aprinsă, într-un loc unde acum era urma unui cerc negru.

– E posibil. Nu știu nimic despre asta, dar e posibil, a zis ea, apoi l-a întrebat dacă era implicat în industria filmului și dacă credea că filmul *Patru zile din septembrie* avea vreo șansă să câștige un Oscar.

Au venit să-i spună Mariei Inês că era la telefon o rudă din Manaus. S-a scuzat față de văr și s-a dus să răspundă din dormitor.

– Crăciun fericit și vouă!

Apoi s-a aruncat pe pat. Era obosită fără nici un motiv real. Era obosită fără nici un drept să fie obosită, și, din acest motiv, și mai obosită.

Eduarda a venit la uşă s-o vadă pe mama ei, mare-mică, şi ea şi-a amintit jocul pe care-l recita când era fetiţă: un om înalt-scund, gras-slab stă jos-în picioare pe o bancă de lemn-piatră, spunând fără cuvinte că un surd a auzit un mut zicând că un orb a văzut un schilod alergând ca vântul. Şi de aici sărea la un alt joc, acela plin de imagini magice care spuneau că patru fraţi stau într-o casă şi de ploaie nu le pasă, capra sare masa, iada sare casa, animal cu chip de om ţopăie din pom în pom, farfurie umblătoare, cu cap, coadă şi picioare, luminoasă şi ochioasă, strajă nopţii la fereastră, nu e bou, dar coarne are, duce-o casă în spinare.

Trei tigri tragici. Şobolanul şi mantia domniei Romei.

– Mamă.

Eduarda s-a aşezat pe marginea patului şi s-a uitat la unghiile vopsite ale Mariei Inês, după care şi-a privit propriile unghii roase din carne.

– Mama mea avea ochii albaştri, a zis ea.

Eduarda a dat din cap. Eduarda nu o cunoscuse pe Otacília, care murise înainte ca ea să se nască.

Maria Inês s-a uitat la fiica ei. Amândouă se gândeau la fermă şi la Clarice, sora şi mătuşa Clarice.

– Eşti sigură că n-ai prefera să pleci cu tatăl tău?

– Sunt sigură, a răspuns Eduarda.

Maria Inês îşi închise din nou ochii negri. Trase aer adânc în piept şi se gândi încă o dată că lucrul acela din mintea ei ar putea fi posibil.

Un om înalt-scund, gras-slab stă jos-în picioare pe o bancă de lemn-piatră.

– Cine e bărbatul acela, rudă cu tatăl tău, care lucrează în industria filmului? Cel pe jumătate chel.

– Un tip numit Artur. Îi e văr de-al doilea.

– Ca şi mine.

Au zâmbit.

– A început să-mi spună tot ce are pe suflet.

– E despărţit de soţia lui.

Eduarda nu avea nevoie să-i sugereze cineva că tatăl ei avea o relaţie cu fosta soţie a lui Artur. Nu avea nevoie să fie ghicitoare sau vizionară pentru a vedea că părinţii ei nu se mai sărutau. Mama ei avea un iubit care trăia foarte departe şi cu care se vedea rar, o dată pe an, sau aşa ceva, un fost coleg de la şcoala de medicină. Tatăl ei se întâlnea cu fosta soţie a lui Artur.

Dar Eduarda nu ştia, de pildă, despre tânărul veneţian. *Stând jos-în picioare pe o bancă de lemn-piatră din cafeneaua Florian, iar porumbeii din piaţa San Marco mişunau pe pavaj. Canalele care duhneau miroseau frumos. Duhoarea dulce, ca mirosul balegii de vacă de la fermă. Veneţia, un vis, un coşmar.*

– Am băut prea mult. Când pleacă toată lumea?

– E încă devreme, mamă. Nici măcar n-am servit cina. Vrei să-ţi aduc nişte cafea?

Maria Inês a dat din cap şi a spus:

– Vreau nişte cafea tare, cafea şi o Coca-Cola, te rog.

Auzise că acea combinaţie îi ajuta pe şoferii de camion să rămână treji. Unii, precum Clarice, preferau cocaina. În altă viaţă, înaine de clinică.

În timp ce Eduarda s-a dus la bucătărie, Maria Inês s-a rostogolit pe partea ei de pat şi s-a uitat la fotografiile montate într-o ramă aşezată pe noptiera ei. Erau mai multe fotografii care formau un mozaic. Eduarda fetiţă, jucându-se în dunele de nisip de la Cabo Frio, la marginea mării. Eduarda şi prietenele ei cele mai bune, îmbrăcate în uniforme pentru prima lor zi de şcoală, cu cărări impecabile în părul pieptănat, haine noi, tenişi albi ca zăpada şi zâmbete timide. *Doamna* Clarice în 1970, îmbrăcată în rochie de mireasă. Maria Inês şi Clarice, când aveau şapte şi, respectiv, unsprezece ani, înainte ca natura să se dea peste cap, iar anotimpurile să nu mai pară fireşti.

Maria Inês s-a gândit că fiica ei era aproape frumoasă. Avea membre lungi, trăsături expresive, cuvinte calme şi idei fluide. Avea ochi de un albastru-deschis, dar nu de culoarea acvamarinului ca ai Otacíliei. Eduarda era lipsită de complicaţii, graţioasă, o persoană cu gesturi simple.

Se întoarse în dormitor aducând o tavă cu un vas cu cafea aburindă. O ceaşcă şi o farfurioară. Fără zahăr. Şi o cutie de Coca-Cola roşie, neagră şi argintie.

– Uite, mamă.

Totul se învârtea în jurul Mariei Inês, iar faptul că a închis ochii a accentuat această senzaţie, pentru că patul a început să se afunde în nisipuri mişcătoare şi să se legene ca o barcă pe o mare agitată.

– Când plecăm? a întrebat-o Eduarda.

– Concediul meu de la spital începe pe 2 ianuarie. O să aşteptăm să plece tatăl tău. Noi putem pleca a doua zi.

– Cât o să stăm?

– Cât vrem. O zi, două, zece zile, o lună.

– Sau tot restul zilelor noastre?

– Ţi-ar plăcea asta?

– Poate.

– Mai e cineva pe care aş vrea să-l văd din nou, în afară de sora mea.

Eduarda a dat din cap şi nu a mai riscat să pună nici o întrebare. Maria Inês băuse prea mult şi ar fi putut să spună mai mult decât ar fi vrut ea să audă. Eduarda ţinea să existe o oarecare distanţă, o distanţă sănătoasă, între mamă şi fiică. Fiecare cu propriile ei secrete.

– Mai vrei puţină cafea?

Maria Inês a mai băut puţină cafea. Apoi s-a dat jos din pat de parcă i-ar fi fost făcută o operaţie, iar mişcările i-au dat impresia că tot trupul o durea. Şi-a netezit rochia şi a deschis ochii mari privindu-se în oglindă, şi din pricina acestui gest şi-a amintit de Scufiţa Roşie, ce ochi mari ai, bunico.

S-a întors în camera de zi, iar João Miguel i-a şoptit:

– Lumea a început să se întrebe unde eşti.

Maria Inês i-a mângâiat uşor încheietura răsucită, atât de uşor, încât el de-abia i-a simţit atingerea.

– Sper că o să-ţi treacă repede, a spus, apoi s-a dus spre CD-player ca să pună din nou trioul. Corn, violină şi pian.

Rockerul fără barbă şi cu părul lung, îmbrăcat în tricoul cu Guns N'Roses, i-a aruncat o privire de sinceră dezaprobare.

*

La spitalul de stat unde lucra Maria Inês erau oameni care nu văzuseră niciodată o rachetă de tenis, care nu aveau nici cea mai mică idee despre existenţa canalelor din Veneţia şi care ar fi râs de s-ar fi prăpădit dacă ar fi văzut preţurile din anumite meniuri. Atât de mult pentru o friptură? Probabil că râdeţi de mine, doamnă doctor.

Acolo, Maria Inês era Doamna Doctor. Deşi trecuseră aproape douăzeci de ani, încă îi era greu să răspundă la formula aceea de adresare, care niciodată nu-i măgulise vanitatea. Nu era un medic prea bun, dar îi plăceau oamenii care veneau la ea. Era dermatolog. Fungus, acnee, scabie, psoriazis, boala lui Hansen, cancer de piele.

Şeful ei o clasificase odată ca fiind o burgheză tipică, cineva care făcea puţină muncă voluntară între ceaiul de după-amiază şi o şedinţă de manichiură, ca şi cum ar da monede cerşetorilor de la intersecţii fără a-şi coborî prea mult geamul maşinii, desigur, ca să nu rişte să fie jefuită. Acelaşi şef fusese eliberat din îndatoririle lui după o lună, când semnătura lui apăruse pe facturile pentru materiale chirurgicale, ceva care se întâmpla în mod obişnuit, dar, din nefericire, ajunsese în presă. Şeful ei fusese transferat în alt sector.

Otacília şi Afonso Olímpio erau morţi când Maria Inês şi-a primit diploma de la Universidade Federal în 1979. Printre ceilalţi absolvenţi cu inele de smarald adevărat sau fals pe degete era şi un tânăr numit Bernardo Águas, care avea o voce frumoasă de bariton şi până la urmă a abandonat medicina pentru o carieră de cântăreţ. Maria Inês ajungea în braţele lui din când în când, poate o dată sau de două ori pe an. Ori de câte ori era în Rio, Bernardo Águas o suna şi obişnuiau să bea gin cu tonic în vreun bar de pe marginea oceanului, să asculte muzică în maşină; îşi încheiau după-amiaza în apartamentul pe care el îl păstrase în Rio, făcând sex într-un mod lipsit de orice entuziasm,

care nu avea nimic de-a face cu dragostea şi foarte puţin de-a face cu prietenia. Era ca un exerciţiu care le permitea fiecăruia dintre ei un anumit avantaj, sau iluzia unui avantaj.

Maria Inês îl asocia pe Bernardo Águas cu după-amiezile învăluite în picăturile sărate ale valurilor, cu chefurile moderate de gin cu tonic şi cu acele cântece renascentiste şi baroce pe care el le interpreta atât de bine: Monteverdi, John Dowland, Marc-Antoine Charpentier, Purcell, Gesualdo, Lully, cântece care nu păreau a se potrivi cu trupul lui greoi, cu barba cenuşie, cu părul strâns la spate într-o coadă, *à la* Don Juan. Dr. Jekyll şi dl Hyde. Maria Inês se simţea sedusă de amândoi, sau poate şi mai mult de asprimea acestei relaţii, de superficialitatea ei melancolică, de cuvintele ei dulci, prefăcute.

Ştia că Bernardo Águas mai avea iubite de ocazie în Rio, în alte oraşe, că îi plăcea să aibă un harem răspândit prin lume. Nu încerca să ascundă acest fapt şi chiar îi spusese odată:

– Te-ai gândit vreodată cum ar fi dacă aş cumpăra o hartă a lumii şi aş începe să marchez pe ea toate locurile unde am avut o iubită?

Şi începuse să le enumere: Rio, São Paulo, Curitiba, Londra, Louvain, Paris, Milano...

Nemernicule, se gândise Maria Inês, dar îl sărutase. Alături de el devenea o piuneză colorată înfiptă într-o hartă. Iar faptul de a nu avea nici un nume era, uneori, confortabil.

În primele ore ale zilei de 25 decembrie, când familia schimba cadouri colorate şi după mai multe combinaţii de Coca-Cola cu cafea alternate cu vin, Maria Inês s-a dus la culcare şi l-a visat pe Bernardo Águas: un vis erotic, neimportant. Niciodată nu-l visase pe Tomás.

*

A doua zi dimineaţă, când se treziră, pe João Miguel nu-l durea capul atât de tare ca pe Maria Inês. Dar şi el îşi fabricase propriile vise şi era încă învăluit în ele. Se aşează pe un scaun şi se uită la crinii de plastic ciudaţi, în mod vădit artificiali cu tulpinile lor albe, puşi într-un buchet într-o vază răsucită. Căldura

dimineții era lipicioasă și letargică. João Miguel observă asta undeva în spatele minții, dar nici măcar aerul condiționat excesiv nu reuși să-i tulbure dispoziția.

Viața era atât de plină de culoare și de interesantă, ca o farfurie cu mâncare indiană sau o tură într-un *roller-coaster*, sau ca o bucată de catifea brodată cu mărgele și fluturi. Sau precum brațele Lucianei cea recent despărțită de soțul ei, brațele ei care miroseau a pudră de talc, cu firișoare de păr fine, aurii. Ar fi putut să se întindă și să atingă umărul pe jumătate descoperit al Mariei Inês, sau ar fi putut lăsa lucrurile așa cum erau. Optă pentru cea de-a doua variantă și se duse în camera de zi ca să-și continue visul.

Într-un apartament din apropiere, un copil primise un cadou de la un Moș Crăciun bogat, o jucărie electronică zgomotoasă care se auzea slab în depărtare. Dar era destul de tare încât să-l deranjeze pe João Miguel și să-l scoată cu brutalitate din visarea lui cu ochii deschiși. În fața sistemului audio era CD-ul cu triouul lui Brahms, pe care îl puse să cânte.

Eduarda veni în camera de zi și se așeză pe podea aproape de el, comentând cu o falsă nerăbdare:

– În casa asta nu auzim decât aceeași muzică de ieri încoace.

Începu să mănânce niște curmale, smochine și caise uscate care rămăseseră după petrecere.

– Ești sigură că nu vrei să vii? întrebă el. În călătorie, cu mine. Mai e timp să-ți iau un bilet, dacă te răzgândești.

Eduarda zise:

– Sunt sigură. Vreau să o vizitez pe mătușa Clarice.

Și îi aruncă o privire care-l înfrunta. Voia să fie foarte clar că o prefera pe mătușa Clarice în locul bunicului Azzopardi. Să-l ofenseze. Fără nici un motiv.

João Miguel ridică din sprâncene și dădu din umeri.

– Te duci la tenis mâine? întrebă ea.

– Nu cred, răspunse el. Tot mă mai doare încheietura.

Eduarda își vârî în gură câteva caise. Adora culoarea aceea. Simțea ca niște înțepături acrișoare pe limbă. Purta o bluză

scurtă care-i lăsa la vedere buricul în care avea înfipt un inel micuț de argint. João Miguel întinse mâna spre platoul cu fructe uscate și luă o curmală.

*

După-amiaza este răcoroasă și plăcută. Chiparoșii miros minunat și sunt plini de seminţele acelea mici și verzi pe care le colecționează cu atâta plăcere copiii. Este chiar în momentul acela precis, subtil în care soarele a dispărut după deal, dar nu i-a pierit încă toată lumina.

A avea vârsta de nouă ani înseamnă a spune: promisiune. Viața este o înșiruire vastă de momente precise, un telescop așezat sub cerul vast al nopții sau un microscop care examinează o picătură de apă.

O, chiparoșii miros atât de frumos! Iar trupul acela de copilă, cât de fluid și de ușor aleargă! *Totul este important.* Totul are o funcție, chiar și micile seminţe de chiparos: mai târziu, copiii le vor preschimba în unități monetare alternative și vor negocia între ei.

– Cât costă prăjitura din noroi cu glazură de margarete mărunțite?

– Cinci seminţe de chiparos.

Un zâmbet, două zâmbete, trei zâmbete. Un tigru, doi tigri, trei tigri tragici. Aceasta este o perioadă în care timpul *are un miros.* Ar putea fi chiar posibil să se fabrice un *parfum al timpului.* Desigur, această fetiță de nouă ani s-a gândit deja la asta.

Aleargă, singură și fericită – cea mai autentică fericire, aceea care nu are nevoie să fie recunoscută – printre chiparoși. Fiecare chiparos are un trup și o față, fiecare are un suflet, ea nu are nici o îndoială în privința asta. De aceea le cere voie să le ia seminţele verzi. Cerul este atât de ușor și, când se uită la el, îi dezvăluie o noțiune precisă a infinitului. Dar infinitul poate muri într-o secundă.

Sau: infinitul poate muri într-o secundă care va îngheța și va trăi veșnic, opusul infinitului. Un moment care înșfacă de ceafă copilăria, o imobilizează la pământ într-o strânsoare și îi

striveşte plămânii fragili până când o sufocă. Un moment care smulge fetusul din uter şi îi întrerupe viaţa, usucă rădăcinile chiparoşilor şi striveşte sub talpă prăjiturile din noroi cu glazură de margarete mărunţite.

Holul casei miroase a podele date cu ceară. Merge pe vârful picioarelor, se gândeşte că, făcând asta, deja se antrenează pentru a deveni balerină, vrea să ajungă balerină când va fi mare şi are o păpuşă (un cadou de la naşa ei) cu un tutu, pantofi de balet, o plasă pentru păr şi o tiară cu mici pietre albe despre care fetiţa crede că sunt diamante adevărate. Aşa ar trebui să fie, naşa ei e foarte bogată. Şi ea e bogată, la fel de bogată ca naşa ei.

Uşa dormitorului este pe jumătate deschisă. De obicei, uşa dormitorului nu este pe jumătate deschisă. Ceva se mişcă înăuntru, un monstru care are doar un ochi, căruia îi curg balele şi mârâie şi îşi scrâşneşte fălcile teribile. Monstrul care devorează copilării. Prin uşa pe jumătate deschisă se vede o scenă care ar putea fi frumoasă: o umflătură palidă, pe care fetiţa de nouă ani încă nu a văzut-o pe propriul ei trup. Un sân, tot numai curbe, fără nici o linie agresivă, şi un umăr atât de rotund, un braţ atât de moale, un abdomen neted ca hârtia. Se uită, fascinată, la mâna de bărbat care se apropie şi atinge acea piesă delicată de anatomie, degetele rigide care pipăie baza sânului, apoi alunecă de-a lungul văii vertiginoase până ating sfârcul şi îl ţin pentru un moment între arătător şi degetul mare. Ca şi cum ar întoarce mecanismul unui ceas.

Ea vede. Pe urmă, seminţele de chiparos îi cad din mâini. Vrea să închidă ochii şi să se întoarcă în timp. În acel moment soarele începe să-şi retragă lumina, dar noaptea care se lasă este diferită de toate celelalte nopţi: este o noapte care s-a născut moartă. Seminţele se rostogolesc pe podeaua proaspăt ceruită, iar o lacrimă de durere şi de frică se rostogoleşte pe faţa fetiţei care pleacă, tot pe vârful picioarelor. De data aceasta, nu pentru că vrea să fie balerină. Ci pentru că nu vrea să fie auzită, nu vrea ca ei să ştie că ea ştie.

Seminţele de chiparos zac împrăştiate pe podea.

Trandafiri de un roșu aprins

Când primul fluture din dimineaţa aceea şi-a deschis aripile şi şi-a luat zborul peste carieră, unde fiicelor ei le era interzis să meargă, Otacília se trezise de o bună bucată de vreme. Se uita cum apăreau zorii noii zile şi cum dispăreau treptat umbrele care acopereau valea ca un covor.

La orele trei-patru dimineaţa, lumea se preschimba în ceva asemănător unui interval, lucruri care fie nu existau, fie încetaseră să existe. A fi treaz, a merge prin casă şi pe verandă însemna să fii temporar întrerupt, să fii martor al vieţii întoarse pe dos. O dată cu soarele, vraja fusese ruptă, încetul cu încetul, lumea se ridicase şi îşi deschisese ochii, iar ea, Otacília, plânsese.

În acea dimineaţă de vară, caldă şi umedă, începuse să i se formeze în minte o hotărâre, o decizie de pace care trebuia să fie luată de mult timp. Cu toate acestea, nu avea cum să ştie dacă avea să fie o decizie bună.

În jur de şapte şi jumătate, Afonso Olímpio s-a trezit şi s-a dus la masă, pe care servitoarea pusese deja laptele proaspăt muls în dimineaţa aceea, cafeaua şi zahărul, pâinea de porumb, untul, brânza şi gemul de *papaya*. Printre multele zgomote ale dimineţii, se auzeau limpede ciripiturile distincte ale mierlelor şi ale păsărilor-tiran.

I-a spus bună dimineaţa Otacíliei, care stătea aplecată peste fereastră, ţinând în mână o ceaşcă de cafea în care turnase pe ascuns puţin coniac.

Ea i-a răspuns:

– Bună dimineaţa.

El şi-a trosnit toate degetele mâinii, cu o singură mişcare fluidă, şi a oftat adânc în timp ce studia pe îndelete masa cu micul dejun.

– Astăzi o să vindem, cu siguranţă, cei treizeci de saci de fasole care au mai rămas, a spus el mulţumit.

Încă mai semăna atât de mult cu acel Afonso Olímpio care o descoperise pe Otacília, singură şi lipsită de speranţă, în casa părinţilor ei, acelaşi bărbat cu care se căsătorise în cea mai fericită şi mai ireală zi din viaţa ei. Un bărbat din Minas Gerais cu felul de a fi al celor din Mina Gerais, cu puţine cuvinte şi gesturi precise.

Era foarte uşor să crezi în Afonso Olímpio şi în mediocritatea lui şi în după-amiezile lui liniştite de duminică, în care stătea cu o carte în poală şi cu pipa în gură. În cinci zile sau în cinci ani de trai împreună, impresia generală pe care i-o inspirase era că nu avea nimic de ascuns. Şi că era într-un fel mediocru şi limitat. Afonso Olímpio părea să fie făcut doar din aparenţe şi era, fără îndoială, esenţialmente bun, în felul acela în care numai oamenii mediocri pot fi buni.

Era scund şi slab. Nu arăta cine ştie ce. Tot ce puteai spune despre el ca trăsătură distinctivă era că fuma tutun cu o aromă dulce.

– Mâine trebuie să mă duc la doctor, i-a amintit Otacília, iar el a dat din cap.

Avea s-o ducă el cu maşina care ieşea rar din garaj (la fiecare două zile îi pornea motorul ca să nu moară bateria) şi avea s-o conducă la doctor, ţinând-o de braţ. Dar nimeni nu trebuia să ştie, în special fetele. Toate codurile aceastea trebuiau păstrate, chiar dacă la un alt nivel totul era doar o paradă. Otacília a tras aer adânc în piept, şi-a ajustat tonul şi a spus, calmă:

– Am hotărât să o trimit pe Clarice la Rio de Janeiro. La studii.

Afonso Olímpio a terminat de mestecat bucata de pâine de porumb pe care tocmai şi-o vârâse în gură. Apoi a luat o înghiţitură

din cafea şi s-a şters la colţul gurii cu şervetul. Nu s-a uitat la soţia lui, aproape niciodată nu o privea în ochi. A tuşit. Era o tuse politicoasă, reţinută; şi-a acoperit gura cu o mână, în timp ce ţinea cu cealaltă ceaşca de cafea. Afară, mierlele şi păsările-tiran continuau să cânte netulburate, cu ferocitate.

– De ce trebuie să faci asta? a întrebat, şi era calm ca întotdeauna, cu vocea joasă şi catifelată.

Otacília a făcut un gest vag cu mâinile şi a spus:

– Pentru viitorul ei. Nu poate studia aici. În Rio de Janeiro poate să meargă la liceu, să înveţe franceză sau să studieze muzică.

– Nu ştiu dacă e o idee bună, a zis el.

– Ea şi cum mine am vorbit despre asta, a minţit Otacília. Am vorbit deja cu mătuşa mea Berenice, care poate s-o ţină la ea, a minţit ea din nou.

– Nu ţi-ai pierdut timpul, a spus el.

Otacília a tăcut. Şi-a împreunat mâinile, ca pentru rugăciune.

– Deci ai vorbit deja cu fiica ta despre asta, a repetat Afonso Olímpio, iar Otacília a dat din cap.

Uitaseră să întoarcă ceasul de la bunicul, iar pendulul atârna tăcut şi leneş. Otacíliei îi era teamă. Într-un anumit sens, şi lui Afonso Olímpio îi era teamă. Păsările-tiran şi mierlele cântau afară cu vocile lor limpezi, cristaline.

Cu câteva vorbe de politeţe, ea a părăsit camera şi s-a dus la uşa dormitorului lui Clarice, răsucind clanţa. Uşa nu era încuiată niciodată pentru că în casa aceea fetelor li se interzisese să se încuie în camerele lor. N-a găsit-o în pat. A mers mai departe pe coridor şi a deschis uşa de la camera Mariei Inês, iar acolo erau cele două fete adormite în acelaşi pat, una cu capul la picioarele celeilalte ca să aibă mai mult loc.

Maria Inês dormea cu gura deschisă şi cu capul întors spre pernă. Pe noptieră erau un pahar cu apă acoperit cu o farfurioară (Maria Inês se temea că ar putea să înghită un ţânţar înecat în timpul nopţii) şi păpuşa-balerină care era cea mai mare comoară a ei. Pe podea, lângă pat, erau două perechi de papuci

de cârpă; papucii cei mari erau galbeni, cei mici, albaştri cu alb. O buburuză se târa pe scrin, cu picioarele pline de praf. Maria Inês avea s-o ajute când avea să se trezească; o s-o cureţe şi o să-i dea drumul în grădină.

Otacília n-a strigat-o pe Clarice, n-a spus nimic, doar a închis uşa din nou.

În camera de zi, vedea profilul lui Afonso Olímpio aşezat la masă. Era tăcut, iar pe faţa lui impasibilă nu se vedea nici o expresie. Ea s-a aşezat la masă şi a mâncat o jumătate de felie de pâine de porumb cu unt, chiar dacă nu-i era foame, pur şi simplu pentru că asta mânca în fiecare dimineaţă.

Întorseseră deja ceasul când Clarice a venit la micul dejun. Întotdeauna se trezea înaintea Mariei Inês, fără nici o excepţie, şi niciodată nu apărea ca sora ei, cu părul nepieptănat, în cămaşă de noapte, mirosind a somn: Clarice venea întotdeauna îmbrăcată complet, cu părul strâns, cu pantofii în picioare.

– Bună dimineaţa, a spus ea cu vocea ei moale şi s-a aşezat, şi-a pus în ceaşcă lapte, cafea şi zahăr şi şi-a tăiat o felie de pâine de porumb.

Afonso Olímpio a zis:

– Mama ta mi-a spus că aţi vorbit să mergi la studii în Rio. Şi că ai fost de acord.

Ea s-a uitat în ceaşca de cafea cu lapte, prefăcându-se că adună cu linguriţa smântâna de deasupra. Un tremur i-a trecut prin braţe şi a ajuns la mâini, dând-o de gol. A dat din cap în semn de aprobare.

Chiar atunci a venit Maria Inês, frecându-se cu pumnii la ochi, nu pe de-a-ntregul trează. Iar Otacília a vrut să pună sfârşit jocului, să termine cu asta, aşa că a spus, înainte de bună dimineaţa, ca şi cum totul era, practic, decis:

– Ia ghiceşte veştile bune, Maria Inês. Sora ta merge la studii în Rio de Janeiro.

Monstrul care bântuia prin casă a scos un mormăit gutural şi adânc pe care tatăl, mama şi cele două fiice l-au auzit, dar pentru

fiecare monstrul avea o altă faţă, iar vocea lui avea un ton secret şi distinct pentru fiecare.

Otacília n-a mai vorbit despre acest subiect în restul zilei, şi nimeni n-a ştiut că după-amiaza târziu i s-a înşeuat un cal şi s-a dus singură în Jabuticabais să o sune pe Berenice, mătuşa ei necăsătorită din marele oraş, ca să-i ceară o favoare care nu putea fi refuzată.

*

Săpau cu mâinile în pământ ca să adune lut umed de la marginea râului. Lui Clarice îi plăcea senzaţia pe care i-o dădeau micile seminţe când îi intrau pe sub unghii. Avea trei prieteni: Damião, un băiat negru, mărunt, de zece ani, care tot timpul se lua la ceartă cu Maria Inês. Lina, neagră şi frumoasă, care nu era conştientă că trupul ei începuse să se dezvolte şi să atragă privirile lungi ale bărbaţilor. Şi Casimiro, blond ca un înger baroc, cu o burtă mereu umflată de paraziţi intestinali. Lina mergea la şcoală, dar rămăsese atât de în urmă cu învăţătura, încât de-abia ştia să citească. Damião şi Casimiro nu mergeau la şcoală, pentru că îşi ajutau părinţii la muncile agricole.

Erau prietenii ei, dar Clarice nu le-a spus nimic despre povestea pe care nici măcar ea nu o înţelegea prea bine: Rio de Janeiro. Să studieze. Ce să studieze? Să locuiască unde? Cu cine? Ştia doar de ce.

Lina, Damião şi Casimiro o ajutau să adune lut de pe malul râului, lut pe care mai târziu avea să-l folosească în sculpturi care dădeau formă viselor ei, străduindu-se să creeze lucruri demne de credinţele ei. Era desculţă şi simţea sub tălpile cu pielea îngroşată pietricelele de pe marginea râului. Picioarele lui Damião erau pline de insecte parazite.

– Vino acasă la noi mai târziu, Damião, spune-le să mă cheme. O să-ţi scot insectele astea.

Copilul a deschis larg ochii lui incredibil de negri, plini de recunoştinţă. Clarice făcea adesea asta, înţepa cu un ac sterilizat în foc nodulul în care se cuibărise insecta parazită, sub piele. Apoi storcea puroiul şi aplica o compresă cu iod. Damião

se pricopsea întotdeauna cu insectele astea. Tot timpul era încălţat cu nişte papuci uzaţi. Singurele încălţări cu şireturi pe care le avea erau o pereche de pantofi foarte vechi, prea mari, cu vârfurile ridicate, pe care îi aruncase un proprietar de pământuri; pe aceştia îi păstra ca să se ducă duminica la biserică încălţat în ei.

Părul Linei era în ultimul hal. Nu-şi dădea seama că acum avea sâni ca de femeie în toată firea. Purta o bluză albă foarte strâmtă, peste măsură de uzată. Părea a fi mai copilăroasă decât băiatul Damião. Clarice auzise o dată o conversaţie în care fusese exprimată părerea: Lina era puţin retardată. Linei îi plăcea mult să-i împletească părul lui Clarice şi îi plăcea s-o ţină pe Maria Inês în poală, ca pe un copil mic.

– Într-o zi o să am o fetiţă, a zis ea, şi o să-i pun numele Maria Inês Clarice.

Tatăl Linei era tot timpul beat, se prăbuşea din picioare pe marginea drumului. Pe mama ei, care îşi câştiga zilele spălând şi călcând, întotdeauna o vedeai cu o legătură de rufe pe care o ţinea într-un echilibru miraculos pe cap.

– Stai acolo pe piatra aia şi nu te mişca, Lina.

– De ce?

– O să-ţi fac o statuetă.

În timp ce Clarice modela lutul, Casimiro mânca puţin din acel lut, când nu se uita nimeni la el. Era o zi strălucitoare şi limpede, muştele bâzâiau profilate pe albastrul dureros de clar al cerului, iar libelulele zburau aproape de suprafaţa apei. Două dintre ele păreau că s-au lipit una de alta.

– Ia uite la ele, a arătat cu degetul Damião, şi tuturor li s-a părut amuzantă acuplarea insectelor, în afară de Clarice.

– De câini îţi vine să râzi şi mai tare, i-a asigurat Casimiro, iar Lina a zis:

– Ei, nu, ar trebui să vedeţi cum fac caii.

– N-am văzut oameni făcând aşa ceva, a oftat Damião.

Dar Clarice i-a întrerupt, spunându-le:

– Terminaţi cu vorbele astea imediat!

Toţi au tăcut. Ea a regretat tonul aspru al vocii ei şi a adăugat:

– Fac o sculptură şi voi nu mă lăsaţi să fiu atentă, cu discuţiile astea prosteşti.

Dar cuvintele ei erau deja învăluite în tristeţe. Un nor mic, cu margini destrămate, a trecut pe cer, iar vulturii au început să zboare în cercuri deasupra dealului. Pe pământ, lângă Clarice, a apărut o căpuşă imensă, pe care a strivit-o cu piciorul. Apoi a încercat să se concentreze asupra mâinilor ei, asupra trupului Linei pe care sculptura ar fi trebuit să-l înfăţişeze aşa cum era, o fetiţă cu forme de femeie.

În acel moment, micul nor cu margini destrămate care rătăcea pe cer s-a aşezat în faţa soarelui şi s-a făcut întuneric. Ochii sculpturii care o înfăţişa pe Lina au fost modelaţi ciudat, înfundaţi în orbite, pentru că Clarice a încercat să termine statueta în camera ei, la lumina lumânării.

*

După o săptămână, Otacília a chemat-o în mijlocul nopţii. Era trecut de două.

– Vreau să-ţi arăt luna, Clarice. Tocmai a răsărit.

S-au dus amândouă în curte desculţe, în tăcere. O lună plină şi galbenă se înălţa în spatele pădurii de pini, transformând copacii în nişte schelete enorme, negre. Aerul era nemişcat şi fierbinte. Mama şi fiica nu se ţineau de mână. Se auzea strigătul unei bufniţe, liliecii ţipau şi zburau repede printre copaci, iar un şir negru de furnici traversa poteca între un tufiş şi muşuroiul lor umflat.

– N-o să ne mai vedem prea des, a spus Otacília, şi Clarice ştia că se referea la Rio.

Între ele nu existau confesiuni, nici mângâieri. Clarice fusese surprinsă de hotărârea mamei ei de a o trimite de acasă. Pentru că, dacă totul era atât de bine îngropat, dacă totul era atât de secret...

– În afară de asta, sunt bolnavă, a adăugat Otacília, încălcând o altă regulă.

– Ce ai?

– Doctorii nu ştiu încă. Nu trebuie să-ţi faci griji din cauza asta, trebuie să-ţi vezi de ale tale, a spus Otacília şi a adăugat: Să nu-i spui Mariei Inês.

Nu se uitau una la alta.

– Cu cine o să stau?

– Cu mătuşa ta Berenice. Are un apartament în Flamengo, aproape de plajă.

Clarice şi-a muşcat buzele.

– Mariei Inês o să-i fie dor de mine, a spus.

– Nu fi prostuţă. Maria Inês are prieteni aici, iar vărul ei João Miguel vine în fiecare vacanţă. Şi puteţi să vă scrieţi.

– Poate vine şi ea pe la mine, din când în când.

Otacília a oftat, părea slăbită, o frunză uscată de-abia ţinându-se pe creangă, o frunză pe care cea mai mică adiere de vânt ar putea să o smulgă şi să o lase să cadă în voia sorţii.

– Poate, a răspuns ea.

Clarice nu-şi lua ochii de la lună.

– Americanii or să trimită oameni acolo, a spus ea, arătând spre lună, dar imediat îşi lăsă mâna în jos, pentru că prietenul ei Casimiro îi spusese că, dacă arăţi spre lună, o să-ţi crească un neg pe deget.

Otacília a clătinat din cap şi a spus:

– Nu or să reuşească niciodată.

Clarice şi-a încrucişat degetele, gândindu-se: *Trebuie să reuşească.* Să fii lansat în spaţiu, să părăseşti planeta, să păşeşti pe un sol neatins de nimeni. Ar fi ca şi cum te-ai naşte din nou. Şi-a amintit că era ziua ei de naştere, că împlinea cincisprezece ani, vârsta la care fetele dădeau petreceri de aniversare în timpul cărora zâmbeau fără încetare, îmbrăcate în rochii roz şi ample, şi dansau *Dunărea albastră* cu taţii lor mândri de ele. Ea nu voia nici o petrecere.

– Ce boală ai, mamă?

– Ţi-am spus deja să nu te gândeşti la asta.

Clarice voia să o îmbrățișeze. Voia să-i mângâie părul. Monstrul care nu dormea a scos un geamăt de durere și a călcat pe niște semințe de chiparos care căzuseră pe podeaua din hol – acelea care fuseseră măturate cu mult timp în urmă, desigur, și nimeni nu bănuise ce fusese plantat o dată cu acele semințe moarte. Dar Clarice nu știa cum pot fi măturate acele semințe din memoria ei.

Otacília a spus:

– În câțiva ani, când o să fie un pic mai mare, ar putea să meargă și Maria Inês să studieze în Rio de Janeiro. Cine știe? Hai să intrăm în casă.

Clarice s-a supus și s-a gândit la plecarea la oraș în timpul acelei nopți de insomnie, în care a auzit fără încetare monstrul zgâriind la ușa camerei ei. Și dintr-odată și-a dorit să plece, în ciuda a tot, în pofida Mariei Inês, a bolii Otacíliei, a lui Casimiro și a Linei și a lui Damião: să plece. Dacă ar fi fost americancă, s-ar fi gândit să plece pe Lună. Să respire în universul imens și să simtă în sfârșit că nimic nu mai avea importanță, că totul se dezintegra precum noaptea încet învinsă de zori, că totul se usca precum o băltoacă în soare.

*

Vântul își schimba direcția, și asta însemna ploaie. Maria Inês și vărul ei de-al doilea, João Miguel, atârnau un leagăn făcut dintr-o frânghie și un cauciuc de mașină de creanga cea mai de jos a unui arbore de mango. Clarice îi vedea de la fereastra camerei ei în timp ce, singură în cameră, își punea hainele și lucrurile pe pat. João Miguel și Maria Inês păreau atât de mici, *erau* atât de mici. Maria Inês avea părul împletit în două codițe lungi și vântul i le-a transformat pentru un moment în doi șerpi fermecați. Aerul nu mirosea bine.

Clarice făcuse o baie după Otacília și observase o șuviță din părul mamei ei care căzuse aproape de gaura de scurgere, o șuviță groasă. Apa o modelase într-un cerc perfect. Pentru că era cald, Clarice voise să se îmbăieze cu apă rece, dar apa venea

dintr-un izvor subteran și era *cu adevărat* rece, prea rece, de i se învineţiseră buzele. S-a îmbrăcat complet în baie, și-a atins antebraţele îngheţate și și-a dat seama că chipul reflectat în mica oglindă îi zâmbea. Viespile începuseră să-și clădească un nou cuib pe fereastră.

Terminase de ales lucrurile pe care le lua cu ea. Era într-un fel bucuroasă, ca și cum ar fi recuperat o promisiune, o certitudine că realitatea se materializa în *acest* fel, nu în altul. Găsise o rochie de care uitase complet, era prea scurtă pentru ea acum. Ar fi putut să i-o dea Mariei Inês. Și o pereche de pantofi, prea mici. Vântul făcea să se izbească de tocul ei o fereastră undeva, în casă. Apoi Clarice și-a găsit rochia albă, nouă-nouţă, pe care nu o pusese niciodată pentru că i se părea că nu-i stă bine în ea. Maria Inês putea s-o păstreze până avea să se facă mai mare și, cine știe, poate că într-o zi avea să-și exerseze paşii de balet în ea.

În seara aceea avea să aibă loc o petrecere de rămas bun (care era și o sărbătorire discretă a faptului că Clarice împlinise de curând cincisprezece ani), iar părinţii ei invitaseră o jumătate de duzină de rude care locuiau în Jabuticabais, și de asemenea pe vecinul lor și pe soţia lui, împreună cu fiul lor, un băiat subţire numit Ilton Xavier, care avea o mustaţă ridicolă de adolescent și căruia îi plăcea să pretindă că observa picioarele și fundurile tuturor femeilor. Mai târziu avea să devină soţul lui Clarice, apoi fostul soţ al lui Clarice. Iar mai târziu, mult mai târziu, avea să cumpere o camionetă scumpă.

Clarice avea câteva cărţi. *Pollyanna. Pollyanna creşte mare. Fetiţe model.* Lucruri de acest fel. Intenţiona să i le lase Mariei Inês, deși știa că sora ei n-avea să le citească. Clarice și-a umplut cele două valize și și-a împachetat actele în hârtie maro de ambalaj. Asta era. Ar fi vrut să ia mai puţine lucruri, foarte puţine, să lase în urma ei toată pielea năpârlită, dacă se putea. Dar Otacília îi poruncise să-și umple valizele.

Lina era în bucătărie. Venise să ajute la făcut prăjiturile. Iar Otacília, care se ocupa cu pregătirile, lucra aşezată pe o bancă, arătând micşorată și slabă. Clarice a venit să vadă dacă putea

da o mână de ajutor și a descoperit bucătăria transformată într-o fabrică în care se amestecau arome puternice și erau expuse o mulțime de culori. Zahărul caramelizat fierbea într-o cratiță mare și adâncă. Trei vase frumoase pentru compot erau pe masă, unul încă gol, altele două pline, primul cu compot verde de *papaya* încă necoapte, celălalt cu compot portocaliu de dovleac și nucă de cocos. Lina alegea *guava* și le curăța de coajă; își legase părul la spate cu o eșarfă care fusese a Otacíliei pe vremuri. Încă se mai vedeau pe ea, decolorați, trandafirii care fuseseră odată de un roșu aprins.

– Ai terminat sculptura? a întrebat-o pe Clarice, și a adăugat, cu spontaneitate: O să mi-o faci cadou înainte să pleci?

Clarice ascunsese sculptura în grajd, pe un dulap care era folosit doar pentru a păstra obiecte vechi, lucruri nefolositoare, unelte vechi care nu aveau să mai fie reparate niciodată.

– Sigur, o să ți-o fac cadou. Dar ești mai frumoasă decât statueta aia.

Lina a râs.

– Mâine dimineață devreme o să vin să ne luăm rămas bun, și îmi dai sculptura atunci.

– S-a făcut. Și vreau să înveți mai mult, ca să-mi scrii.

Lina s-a strâmbat, fără tragere de inimă, dar a fost de acord.

– Bine, o să învăț.

– Promiți?

Iar ea a dat din cap, cu gura plină de coji de *guava*.

Întunericul s-a lăsat murdar, plin de praf, cu gânduri vagi plutind în aer. Când Ilton Xavier a sosit cu un buchet de flori, îmbrăcat elegant, un seducător precoce, Lina mânca o farfurie de orez cu fasole și carne de porc în bucătărie. După ce a luat ultima înghițitură din mâncare, a început să plângă.

– Nu plânge, a zic Clarice. O să fim prietene totdeauna. O să vin la nunta ta și o să mă pui naşa fiicei tale.

Lina a băut puțină cafea, apoi a spus la revedere, cu ochii încă înroșiți de plâns.

– O să vin mâine. Dimineața, devreme.

– Iar eu o să-ți dau sculptura.

Lina s-a spălat pe mâini și pe gură la chiuveta de afară, cu baza de ciment care fusese datată și semnată de zidar, ca și cum și aceasta ar fi fost o sculptură. Apoi a plecat, iar Clarice s-a uitat după ea cum se îndepărta în hainele ei albe, cu eșarfa purtând amintirea trandafirilor de un roșu aprins.

În timpul cinei, totul a părut primejdios de relaxat. Ca întotdeauna. Zâmbetele, cuvintele, privirile. Otacília zâmbea, impenetrabilă, febrilă. Afonso Olímpio zâmbea, un zâmbet reținut, care provoca teamă. Pendula zâmbea sub un strat nou de ceară de lustruit mobila și marca secundele ca un metronom.

Au mâncat, au băut, au vorbit. Un unchi din Jabuticabais a spus o glumă pe care Otacília a socotit-o nepotrivită și a ascultat-o încruntându-se. Unchiul a schimbat subiectul și a început să vorbească despre prețul cărnii de vită când se cumpără animalul cu totul.

Nu departe de acolo era Lina, pe drum, în miezul nopții lipsite de lună.

Iar Ilton Xavier a inventat o frază încriptată pentru Clarice. Voia să-i cucerească inima, poate chiar să-i fure un sărut după care ar fi putut prezice viitorul.

Iar Maria Inês, fără să știe numele complicat al palindromului, i-a spus un palindrom lui João Miguel:

– Ele fac cafele!

– Ce vrei să spui cu asta?

– E același lucru dacă-l spui de-a-ndoaselea.

Lina era pe drum spre casă, mirosea a transpirație și simțea o tristețe ciudată care îi strângea inima. *Avea* să învețe să scrie și să citească bine. *Avea* să scrie acele scrisori.

João Miguel a luat o bucată de hârtie ca să scrie propoziția și a văzut că, de fapt, era același lucru scris invers. *Ele fac cafele. ele fac cafelE.* Fiecărui copil i s-a dat voie să bea un pahar de punci. Cafea nu au primit, pentru că altfel nu aveau să mai doarmă.

Bărbatul a ieșit din tufișuri, din spatele unui pâlc de chiparoși. O aștepta. Știa o mulțime de lucruri, chiar dacă nu era din

partea locului. Ştia o mulţime de lucruri şi o aştepta pe ea, pe Lina, şi a apărut ca o fantomă din spatele unui pâlc de chiparoşi. Noaptea întunecoasă îl făcea negru şi uniform, chiar şi pălăria sau ochii lui – în două dimensiuni, ca şi cum n-ar fi fost o persoană, ci mai degrabă o schiţă pe o foaie de hârtie.

Lina nu a ţipat, pentru că primul lui gest, rapid şi calculat, a fost să-i acopere gura cu o mână care era prea puternică, exagerat de puternică. Nimeni nu avea nevoie de atâta forţă pentru a acoperi gura Linei, pentru a o domina şi a o împiedica să ţipe.

A durat o jumătate de oră şi a însemnat foarte puţin. Practic, nimic. Doar după aceea ploaia a început să cadă, imparţială şi fără milă.

*

A doua zi dimineaţă, se auzeau şoapte:

– Întotdeauna mi-am închipuit că fetei ăsteia o să i se întâmple o asemenea nenorocire.

– Nu avea nici un pic de minte.

– Poate că ea şi-a atras nenorocirea asta. Ai văzut cum se îmbrăca?

– Provocatoare.

– Fără ruşine.

Otacília şi Afonso Olímpio au declarat moartea Linei subiect interzis, i-au pus pe Maria Inês şi pe João Miguel să intre în casă şi i-au poruncit să pornească motorul şoferului de taxi care o aştepta pe Clarice (ca s-o ducă la staţia de autobuz din Jabuticabais, de unde avea să ia autobuzul până la Nova Friburgo, şi de acolo la Rio de Janeiro).

Un abur ciudat, ireal se ridica din pământul încă umed. Clarice s-a întors cu faţa la părinţii ei, cu statueta care o înfăţişa pe Lina în braţe. S-au uitat lung unii la alţii. Era atâta confuzie în jurul lor, încât părea că e o zi de carnaval cu sunete de claxon înalte, petrecăreţi mascaţi, ghirlande şi confeti. Un carnaval întors pe dos. Iar Lina era doar o coincidenţă.

Maria Inês s-a certat cu João Miguel, care nu voia să o lase în pace:

– Hei, lasă-mă un minut singură!

Şi a luat-o la fugă, cu codiţele ei lungi şi negre fluturându-i pe spate. A alergat în urma maşinii care pleca, ducând-o pe Clarice spre Rio de Janeiro. Iar printre fiorii electrici care o străbăteau, a găsit loc să improvizeze o rugăciune pentru sora ei.

Clarice s-a urcat în maşina cu motorul pornit în mijlocul unei mulţimi de oameni care veneau şi plecau, pe cai, în maşini, cu feţele îndurerate sau plângând de-a dreptul. Undeva zăcea Lina care nu mai era Lina, care fusese jefuită de orice o făcuse să fie Lina, iar Clarice şi-a strâns pleoapele şi a fost năpădită de o amintire violentă care nu avea nimic de-a face cu Lina.

S-a *sfârşit*. Dar ce însemna *sfârşit*? Copilăria ei avea să facă o întoarcere, în memoria ei, şi să revină la normal? Mierlele şi păsările-tiran continuau să cânte. Maşina înainta încet, iar şoferul a spus ceva despre crimă. Lui Clarice totul i s-a părut confuz, nu putea să distingă nici un cuvânt în acea amestecătură amorfă de sunete.

I s-a făcut greaţă şi i-a cerut şoferului să se oprească un minut. Nu se gândea la Lina. A deschis uşa şi a vomitat pe drumul de pământ, acelaşi drum de pământ pe care prietena ei fusese violată şi ucisă, acestea erau cuvintele interzise. Acolo, pe pământul noroios, era eşarfa Linei, eşarfa pe care odată se vedeau foarte clar trandafirii de un roşu-aprins. Clarice s-a uitat în urmă şi a văzut silueta subţire şi scundă a tatălui ei în depărtare.

„Si ch'io vorrei morire..."

Întotdeauna ea, întotdeauna Maria Inês. Care fusese, în mod magic, capabilă să se tatueze, să se însemneze așa cum sunt însemnate vitele cu fierul roșu, pe viața lui Tomás. Și pe viața lui Clarice. Un curcubeu strălucitor în cer, după ploaie. Imaginea pe care o lasă soarele pe retină după ce ai închis ochii. Fumul care plutește în aer după ce ai suflat într-un chibrit, aroma rămasă după ce bețișorul parfumat a fost ars. O eșarfă decolorată.

În seara aceea fierbinte de la fermă, cu o zi înainte de sosirea Mariei Inês după atâția ani, Clarice îi spuse lui Tomás, în timp ce sculpta cu briceagul o bucată de lemn:

– Am avut o prietenă odată. O chema Abrilina. Dar noi îi spuneam doar Lina.

Tomás mângâie blana câinelui care stătea întins pe jos lângă el.

– A murit acum mai bine de treizeci de ani, adăugă Clarice, și îi spuse povestea Linei, care era doar o coincidență, o moarte simplă, de fiecare zi, repede uitată.

La acea petrecere de rămas bun care sărbătorea și aniversarea lui Clarice, Maria Inês îi aruncase o privire pătrunzătoare, cu ochii în flăcări. O privire pe care Clarice nu a uitat-o niciodată.

Întotdeauna ea, întotdeauna Maria Inês. Într-un fel pieziș, imun la distanță, la timp și la orice încercare de a o ține la distanță. Maria Inês era oglinda care deforma, capabilă să reveleze

ceea ce era mai rău. Clarice şi Tomás n-ar fi putut să o uite vreodată, nici să-i mulţumească îndeajuns.

*

Clarice a ajuns în Rio de Janeiro în 1965 şi a bătut la uşa mătuşii Berenice având în mâini cele două valize şi pachetul învelit în hârtie maro de ambalaj. Mătuşa Berenice nu a întrebat-o nimic, ci doar i-a arătat dormitorul care îi fusese pregătit şi o aştepta.

Era o cameră cu ferestre care, în loc să se deschidă spre imaginea Mariei Inês dându-se în leagănul din grădină, cu codiţele fluturând pe spate, se deschidea spre o stradă asfaltată şi spre nişte blocuri, iar la stânga spre un şir de copaci din parcul Aterro, în spatele cărora era marea. Avea să locuiască în acest dormitor de la oraş cinci ani, şi de acolo avea să meargă direct în bisericuţa din Jabuticabais unde o aşteptau Ilton Xavier şi o mulţime de oameni care se înghionteau să o vadă pe ea, Mireasa.

În seara plecării, în timpul cinei, Ilton Xavier îi smulsese lui Clarice promisiunea că avea să-i scrie. Îi mai furase şi un sărut rapid, în coridorul care separa camera de zi de dormitoare, lipind-o de peretele cu tencuială aspră de ipsos.

Acum o dureau stomacul şi capul. I-a spus asta mătuşii ei şi propria ei voce a făcut-o să tresară, ca şi cum ar fi tăcut ani întregi.

– Ai ceva să-mi dai pentru durerile astea, te rog?

– Du-te să te întinzi, scoate-ţi hainele astea în care te-ai încălzit şi pune-ţi ceva mai confortabil. Îţi aduc nişte medicamente şi ceva de mâncare.

– Mi-ar ajunge un pahar de lapte.

Dar mătuşa, care auzea doar ce voia ea, i-a adus o tavă cu supă, pâine, unt, limonadă şi budincă. Şi a vorbit cu vocea ei catifelată, în timp ce Clarice mânca, despre ce aveau să facă în săptămâna următoare. Erau atâtea locuri frumoase de văzut în Rio de Janeiro. Şi tineri chipeşi, de asemenea.

– O să te înscriem la o şcoală bună. Şi ce să mai facem? Să găsim un profesor de pian? De franceză? Sunt atâtea lucruri pe care le poţi face când ai cincisprezece ani.

Mătușa Berenice a închis draperiile și a plecat, spunându-i:
– Acum trebuie să te odihnești.

Clarice s-a întins pe patul care avea o saltea moale și cearșafuri curate. Chiar acolo, în acel moment, fără să-și dea seama, a început ceea ce avea s-o țină ocupată într-un mod febril, ani întregi: să uite cine era Clarice.

Să uite. Să își râcâie sufletul cu o lamă cu tăișul fin, un scalpel chirurgical, și *să uite*. Când Clarice își mângâia firișoarele de păr de pe braț, contactul acesta durea. Printre draperiile închise, o lumină slabă în nuanțe de sepia, îmbătrânită, făcea ca toate lucrurile din cameră să aibă aceeași culoare.

S-a dat jos din pat. Într-una dintre valize avea o cantitate mică de lut umed, învelită în plastic și apoi într-o foaie de ziar. A despachetat cu grijă lutul, a netezit ziarul, l-a împăturit de două ori și l-a întins pe jos. Să uite. Poate Clarice ar fi putut sculpta asta, dar nimic nu prindea formă. Nu pentru că nu avea idei, dar era ca și cum acestea nu aveau față sau formă. Între timp, lumina zilei, încet-încet, a părăsit camera.

*

Ochii Mariei Inês nu mai erau în flăcări. Își aplică rimel pe gene și își perie repede părul care nu avea nevoie să fie pieptănat. Trase apa la toaletă și urmări lichidul albastru și parfumat cum se combina cu apa într-un mic vârtej. Apoi se uită ca să vadă dacă își fardase ochii cum trebuia și își șterse puțin rimel care rămăsese în colțul pleoapei stângi. Îi plăcea să-și machieze ochii în așa fel încât să pară adânci, într-un tunel de gene lungi acoperite cu rimel, cu pleoapele date cu fard maro și o linie subțire de contur negru. Își ascunse cearcănele de la ochi cu anticearcăn. Un strop de fond de ten. În rest, fața ei nu era machiată.

Verifică dacă își luase cheile. Erau acolo, în geanta ei, puse într-un portofel pentru chei din piele cu o plăcuță de metal care avea gravată pe ea niște inițiale alese la întâmplare. Ce stupid, un portofel pentru chei cu inițiale care nici măcar nu sunt ale mele, se gândi Maria Inês și își imagină o plăcuță inscripționată cu M. I. A. Cât de stupid, de asemenea.

Era timpul să plece. Valizele lui João Miguel erau deja în mașină, se oferise să-l conducă la aeroport. Tăcută, Eduarda apăru în camera de zi, încălțată cu o pereche de pantofi de sport, era evident că avea să vină la aeroport, deși cu câteva ore mai înainte declarase cu indiferență că nu venea.

– Tata încă nu e gata, spuse ea.

Desigur că nu era gata, pentru că își programase o lecție de tenis după-amiaza târziu (încheietura nu-l mai durea acum) și întârziase la club, bând *tequila* la barul de lângă piscină. Acum acest lucru nu o mai deranja pe Maria Inês. Se părea că lucrurile o luau deja într-o nouă direcție.

Nu o deranjase, dar, după o jumătate de oră, în timp ce conducea, puse să cânte o anumită înregistrare a unui madrigal de Claudio Monteverdi, cu participarea unui anumit bariton pe nume Bernardo Águas.

Si ch'io vorrei morire
Ora ch'io baccio, amore
La bella bocca del mio amato core

Merseră cu mașina de-a lungul Lagoa Rodrigo de Freitas, laguna din sudul orașului Rio, acum în întuneric, în mijlocul căreia se ridica un pom de Crăciun imens, iluminat de sus până jos. Tot orașul era inundat de șirurile de beculețe electrice făcute în Taiwan – copacii, magazinele, fațadele clădirilor, straturile de flori, ferestrele, totul strălucea. Intrară în tunel și ieșiră în cartierul São Cristóvão, apoi o luară pe autostrada expres Linha Vermelha, unde limita de viteză era de nouăzeci de kilometri pe oră, dar toate mașinile mergeau cu nouăzeci și cinci, o sută zece sau chiar o sută treizeci de kilometri pe oră. În câteva minute urmau să ajungă într-un loc care era exact opusul lagunei, un desiș de mangrove care duhnea și în care locuințe mizere se iveau de după pancartele cu reclame la telefoane mobile. Trecură pe lângă Spitalul Universitar. Și, în sfârșit, apărură Ilha do Governador și aeroportul internațional.

Maria Inês simți un fior care nu însemna prea mult când își aminti cum îl întâmpinase o dată pe Bernardo Águas la aeroport. Venise în Brazilia doar pentru o săptămână. De la aeroport, merseseră direct la un motel cu camere de închiriat cu ora de pe Avenida Brazil.

Nu era prea plăcut să-și amintească asta, dar nici neplăcut nu era. Maria Inês căuta un loc de parcat, iar muzica nu mai cânta în mașină. Dar ea continua să cânte *Si ch'io vorrei morire,* cu o pronunție stricată. Era un madrigal, iar celelalte voci lipseau. Dar nu conta. Ea nu era cine știe ce cântăreață.

Își pipăi portofelul cu chei din geantă și se gândi din nou la plăcuța de metal. Pasagerii de la clasa întâi începuseră să se îmbarce. O mulțime de pasageri de la clasa de turiști aveau să se înghesuie în curând ca să pună stăpânire pe compartimentele de bagaje. Aici, João Miguel era un pasager la clasa întâi. În afară, avea să arate un pașaport brazilian care întotdeauna le inspira neîncredere funcționarilor de la vamă din țările dezvoltate.

Mariei Inês îi păru bine că nu se îmbarca. Era mulțumită că n-avea să-l vadă din nou pe bătrânul Azzopardi. Că nu trebuia să bea Chianti la masa din vila cea fumoasă. Că n-avea să fie falsa soție, care pe vremuri nu fusese atât de falsă, a înstăritului João Miguel, care nu fusese pe vremuri atât de înstărit.

Își luară rămas-bun cu o îmbrățișare care ar fi putut însemna atât de mult, iartă-mă, uită-mă, nu te iert. Am făcut o greșeală. Noi am făcut greșeli. Nu spune nimic, te rog, da? *Putem să o luăm la capăt din nou.* Ar fi bine să te grăbești. Să conduci cu atenție la întoarcere. O să te sun. Sună-mă. Nu te deranja. Pleacă și haide să terminăm cu asta.

Acasă, în Leblon, Maria Inês îi spuse Eduardei noapte bună și se duse să-și facă bagajele.

Încă o dată, supraviețuise petrecerii de Anul Nou, când apartamentul ei alb devenise și mai alb pentru că toți se îmbrăcaseră în hainele albe despre care tradiția spunea că aduceau noroc, celebrând o fericire obligatorie. Manichiurista ei îi dăduse unghiile cu ojă albă.

Poate că în anul următor nu avea să mai fie acolo şi nimeni nu avea să observe. Unde avea să fie în următorul an, pe 31 decembrie?

Fluturele multicolor bătu din aripile-i uşoare în timp ce zbura, atât de mic, deasupra carierei interzise, atingând un arbore al banilor care nu încolţise niciodată. În seara aceea, Maria Inês crezu încă o dată că lucrul din mintea ei ar putea fi posibil.

Aruncă o geantă pe pat şi începu să deschidă încet sertarele dulapului ei, aproape curioasă, ca şi cum n-ar fi fost deloc sigură ce avea să găsească acolo.

*

Vara era şi anotimpul ţânţarilor. Ţânţari obişnuiţi, înceţi şi proşti, uşor de ucis, şi ţânţari de nisip, foarte mici şi negri, care bâzâiau în jurul urechilor. Tomás şi Clarice aprinseră o spirală contra ţânţarilor ca să-i alunge. Tomás încă mai avea în mână paharul gol, iar privirea lui Clarice se opri acolo, asupra mâinilor lui.

Spirala ardea foarte încet. Pentru prima dată, Tomás îi spuse lui Clarice, precum cineva care ar mărturisi un act nebunesc, un furt din magazin sau un secret care i-ar atrage batjocura celorlalţi:

– Prima dată când am văzut-o pe sora ta, m-am gândit la o anumită pictură.

Clarice se uită la el cu o curiozitate moderată.

El spuse:

– Un tablou al lui Whistler, intitulat *Fata în alb* sau *Simfonie în alb nr. 1.*

Cuvinte sacre. Demne de un sanctuar individual, ridicat pentru lauda unui zeu care avea doar un singur credincios fanatic, pe el însuşi, gândi Tomás. Acel mit murea atunci când păşea dincolo de limitele viselor sale, care acum erau ca şi mumificate, blestemate, dormind sub pământ.

Acestea, aparent, nici măcar nu o interesară pe Clarice, ale cărei vorbe sunară oarecum trivial:

– Ai o reproducere pe aici, pe undeva?

El ştia pictura pe dinafară. Fundalul era un fel de draperie grea, albă. Covorul din blană (părea a fi un lup sau un urs, cu gura deschisă, dinţii albi şi botul ridicat) sub picioarele invizibile ale fetei. Un buchet de flori albe căzut acolo, pe covor. Şi fata cu o expresie gânditoare, cu faţa văzându-se distinct, încadrată de părul negru. Palidă, mâinile aproape la fel de albe ca rochia ei lungă. Buzele doar uşor colorate. O floare albă, delicată, în mâna ei stângă.

Nu păstrase nici o reproducere a picturii, îi spuse, iar Clarice se întoarse la ocupaţia ei de mai înainte, încercând să facă să cânte marginea paharului gol (fără succes: nu era cristal, ci sticlă groasă).

Clarice şi Tomás se întâlniseră cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, la priveghiul lui Afonso Olímpio, şi el fusese surprins să vadă că nici ea, nici Maria Inês nu plângeau la căpătâiul tatălui lor. De fapt, păreau a fi extrase din situaţia aceea, ca şi cum erau în transă. Asta se întâmpla cu puţin timp înainte ca Clarice să-i ceară, în sfârşit, lui Ilton Xavier să divorţeze şi chiar înainte ca Maria Inês să accepte prima cerere în căsătorie formală făcută de vărul ei de-al doilea, João Miguel Azzopardi. O cerere în căsătorie care a venit mai repede decât aceea a lui Tomás, iar tânărul artist a trebuit să-şi înmormânteze pasiunea ca un câine alungat care îngroapă un os în grădină.

Tomás spuse:

– Mi-am pierdut capacitatea...

Clarice se uită la el curioasă.

– Acea flexibilitate, continuă el, pe care o aveam când eram cu Maria Inês.

Practicase yoga pe vremuri şi învăţase cum să se răsucească în poziţii admirabile. Acum era doar un mecanism ruginit.

– Dacă asta este într-adevăr o capacitate, sugeră Clarice. Poate că e vorba mai degrabă de voinţă, ştii, toate astea, a te îndrăgosti, a nu te îndrăgosti. A renunţa.

– Cred că voința aproape întotdeauna trebuie să cedeze în fața capacității, îi aminti Tomás.

Câinele urlă înfundat. Clarice îl înghionti cu piciorul ca să-l trezească din coșmar și spuse:

– Poate că e tocmai invers.

Toată după-amiaza stătuse să plouă. Auziră, în sfârșit, cum cădeau primele picături.

Versiunile oficiale

În Rio de Janeiro era foarte multă umezeală. Acesta a fost primul lucru pe care l-a observat Clarice în legătură cu traiul la oraş (în mitul fals ţesut de fanteziile ei).

I-a spus mătuşii Berenice, în timpul primei lor plimbări pe străzile din Flamengo:

– Uneori oceanul miroase foarte puternic, nu-i aşa?

Mătuşa Berenice a zâmbit, a tras aer adânc în piept şi a închis ochii.

– Da, nu-i minunat?

Clarice nu a vrut s-o contrazică.

– Cred că eu nu sunt încă obişnuită cu asta.

Sub rochia uşoară şi complet demodată pe care o purta, simţea cum i se adunau picăturile de sudoare la subsuori şi între sâni. Au mers spre Largo do Machado, unde mătuşa Berenice a cumpărat boabe de porumb ca să hrănească porumbeii, apoi au mâncat îngheţată, iar pe drumul spre casă au trebuit să-şi grăbească paşii pentru că, după cum credea mătuşa Berenice, un beţiv începuse să le urmărească. La colţul străzii Almirante Tamandaré au reuşit să-l lase în urmă.

Deodată, Clarice a râs. Toate acestea i se păreau foarte amuzante, o explozie de copilărie o cuprinsese pe neaşteptate. Se uita la clădirile înalte şi i se părea că sunt frumoase, la fel oamenii şi maşinile. Îi plăcea chiar şi zumzăitul continuu care domnea peste tot – opusul liniştii de la fermă – care putea, totuşi, să se transforme în linişte atunci când te obişnuiai cu el. Clarice râdea, iar mătuşa Berenice, când o privea, râdea şi ea.

Clarice avea acum un mic studio numai al ei. Mătuşa Berenice separase o parte a încăperii în care se spălau rufele, rezultând astfel o cămăruţă în care Clarice putea să-şi facă sculpturile, şi golise un raft întreg din camera neocupată a servitoarei pentru ca ea să aibă un loc în care să le pună la uscat şi să le păstreze.

Uneori Clarice o ajuta pe mătuşa Berenice la bucătărie, ca în acea după-amiază în care în sfârşit învăţase reţeta pentru făcut prăjiturile *casadinhos. 3 cești de făină. 2 cești de zahăr. 6 gălbenuşuri. 3 albuşuri. 1 linguriță de praf de copt.* Se gândise la Lina mult la început, dar după aceea nu se mai gândea atât de mult. *Bateţi albuşurile până se întăresc, adăugaţi gălbenuşurile şi zahărul, bateţi bine, adăugaţi făina în care aţi presărat praful de copt.*

Erau zile în care vânturile dinspre mare băteau tare prin camerele apartamentului din Flamengo; Clarice nu mai văzuse aşa ceva la fermă. Nu era ceva neobişnuit ca ferestrele să fie năclăite de aerul sărat. Şi tot ce era din fier ruginea mult mai repede.

Turnaţi amestecul în forme de prăjituri unse cu unt şi puneţi-le la copt. Când s-au copt, puneţi umplutură peste o prăjitură şi acoperiţi-o cu alta (folosiţi ca umplutură jeleu sau cremă de lapte). Faceţi o glazură amestecând 200 de grame de zahăr cu apă până când formează o cremă groasă şi acoperiţi prăjiturile duble cu glazură. Puneţi deoparte ca să se întărească glazura.

În martie au venit ploile grele care înnegreau străzile asfaltate şi îi făcea pe trecători să-şi grăbească paşii. Lui Clarice îi plăcea să urmărească paradele de umbrele care treceau pe trotuarele străzilor Catete şi Laranjerais, dar i se păreau foarte supărătoare băltoacele care se formau pe podelele magazinelor, în holurile clădirilor şi pe dalele bisericilor.

Duminicile se duceau la biserică, uneori la biserica Glória, care era mai aproape, uneori la biserica Outeiro, care era construită pe culmea unei coline ce dădea spre mare.

Clarice încă mai avea aceleaşi vise noaptea. Avea să continue să le viseze în timpul lungilor ani care treceau foarte încet (în viitor avea să reformuleze ideea: *în timpul lungilor ani în care eu am trecut foarte încet – pentru că timpul stă nemişcat, dar fiinţele*

trec). A crescut, şi-a sărbătorit aniversările, şi-a făcut prietene, nu prea multe. Şi a avut un iubit în 1966. Numele lui era Almir şi nimeni din familie, în afară de mătuşa Berenice, nu a ştiut vreodată de existenţa lui.

În primul an a vizitat ferma de două ori şi nu a fost surprinsă să vadă că nimeni nu mai vorbea despre Lina. Atunci când ea venea, casa se umplea de oameni, printre care se afla întotdeauna Ilton Xavier.

Când el şi Clarice s-au întâlnit din nou, în iulie, el a întrebat-o:

– Ei, îţi aminteşti?

Luna era doar o felie subţire acum, un semn al exclamării pe cer, în timp ce ei stăteau pe veranda din faţă, bând ciocolată caldă, atât de aproape de vocile adulţilor care se auzeau din camera de zi.

Ilton Xavier a luat-o pe Clarice de mână, iar ea a şoptit un cuvânt de reproş.

– Atunci, unde?

Dar în acel moment unchiul din Jabuticabais (care spusese odată o glumă pe care Otacília o considerase nepotrivită) a apărut pe verandă cărând un telescop şi înconjurat de o mulţime de copii, între care era şi Maria Inês.

– E o noapte minunată pentru a privi stelele, a zis el.

(Au pus telescopul pe o moviliţă, la câţiva paşi în faţa verandei, iar Maria Inês a descoperit cu mirare că o singură stea vizibilă cu ochiul liber se putea multiplica în zeci de alte stele. Şi să descopere că Saturn avea inele adevărate.)

Clarice şi Ilton Xavier îşi scriau, iar scrisorile îi făceau să creadă că între ei se formaseră legături, le creau impresia intimităţii sculptate încetul cu încetul şi acoperite de ciment. Scrisorile creau şi hrăneau fantezii. În ele erau caligrafie şi poeme, uneori copiate şi precizând sursa, alteori imature şi sincere, scrise pe nerăsuflate, alteori erau picături de parfum şi petale de flori presate, câte o fotografie, câte o tăietură dintr-o revistă.

– Să ai o relaţie prin corespondenţă e un lucru foarte bun, a zis o dată mătuşa Berenice, cu o urmă de melancolie picurându-i din voce.

Apoi a glumit:

– De fapt, să ai o relaţie este întotdeauna un lucru bun!

Înainte să-şi dea seama de asta Clarice, ea şi Ilton Xavier au devenit oficial o pereche de îndrăgostiţi. Şi la scurtă vreme după aceea au început să vorbească despre logodnă, ceea ce părea a fi un rezultat al cursului firesc al lucrurilor.

*

Între timp, între verile petrecute în compania vărului ei João Miguel şi acei ani lungi în care absenţa surorii ei o făcuse să fie nefericită şi în acelaşi timp mai liniştită, Maria Inês creştea.

La fel, copacii şi tufişurile din jurul casei şi copacii din pădurile unde nu se aventura nimeni. Doar pajiştea pe care păşteau vitele rămânea aşa cum era, ca un cap cu părul tuns periuţă. Arborele de mango în care ea şi João Miguel atârnaseră un leagăn făcut dintr-o frânghie şi un cauciuc vechi de maşină a ajuns la maturitate. Muşchiul a început să-i crească pe ramuri. O plantă din familia bromeliaceelor şi-a găsit locul pe creanga unui arbore *ipê* purpuriu şi a înflorit, o singură floare roşie. Tufele de bougainvillea de lângă uşa bucătăriei au devenit o încâlceală de crengi răsucite şi de flori violent colorate. Limba-soacrei şi filodendronii cu frunze despicate se înmulţeau de-a lungul şanţului săpat pe lângă casă, în timp ce în livadă arborii de *jaboticaba* îşi proiectau umbrele pe pământ, iar arborii subţiri de *papaya* explodau de fructe. Un arbore de *carambola* răsărise din pământ fără ştirea nimănui, iar acum fructe galbene, ca de ceară, atârnau de crengile lui.

Doar copacul banilor pe care îl plantaseră Maria Inês şi João Miguel nu se hotărâse niciodată să răsară – dar verii nu se mai gândeau la asta, firește. Aveau alte priorităţi acum.

Erau multe lucruri pe care João Miguel nu avea să le ştie niciodată. Dar observase că Maria Inês nu era bine venită în propria ei casă, o situaţie pe care anii care treceau păreau să o şlefuiască şi s-o ascută, să o facă mai explicită, fără nici o urmă de conştientizare a ei.

Şi ea voia să plece. Nu era uşor, totuşi, de dedus ce fel de lucruri arbitrau Otacília şi Afonso Olímpio. De fapt, Maria Inês îi exaspera pe amândoi cu falsa ei supunere, cu grija ei prefăcută. Cărţi ascunse în mânecă. Maria Inês întotdeauna se amesteca unde nu trebuia, spunea lucruri pe care n-ar fi trebuit să le spună (ca atunci când preotul din Jabuticabais a venit să le dea binecuvântarea anuală, iar ea a întrebat, după ce i-a sărutat mâna subţire şi rece: „Nu aţi fost niciodată cu o femeie, cu o femeie adevărată, niciodată?"), apărând în momente nepotrivite şi auzind prea mult, citind pe furiş. Îi plăcea să galopeze pe cal (a căzut de pe cal de trei ori, o dată rupându-şi o mână) şi să se scalde în râu sub ploaia rece, după-amiaza târziu, când cerul era acoperit. Îi plăcea să ia în mână broaşte şi buburuze.

Mariei Inês încă îi plăcea să se ducă la cariera interzisă. Singură, de cele mai multe ori. Vara, cu João Miguel.

– Uită-te la ferma Ipês, îi arăta ea.

– Iar începi cu povestea asta.

Şi ea se oprea, dar strigătele femeii moarte păreau să-i răsune în urechi, iar ochii strălucitori ai bărbatului (două bile de marmură neagră) şi gura lui care făceau spume îi apăreau în închipuire. Şi mai era şi figura îngrozită a amantului, goliciunea lui neputincioasă, penisul atârnând jalnic între picioare, pantalonii şi pantofii aruncaţi pe podeaua dormitorului şi mâinile lui încă pline de mirosul ei. Sudoarea rece de pe fruntea lui.

João Miguel şi Maria Inês începeau să aibă în comun mai mult decât numele lor duble. Ca şi cum ar fi putut prevedea viitorul, un fel de complicitate, chiar dacă între viitorul prevăzut şi viitorul adevărat era o mică nepotrivire.

Totul trebuia să-şi urmeze cursul, totuşi, şi Maria Inês a crescut fără să ceară voie nimănui. La vârsta de cincisprezece ani, era deja promisiunea distinctă a unei femei.

Au primit veşti despre mama lui João Miguel într-o seară rece, o seară dintre cele care sunt pline de aşteptări şi păstrează secrete sub limbă. Sau monede pe ochi, pentru luntraş. O noapte asemănătoare riturilor de trecere. Cineva a apărut călare pe cal

ca să aducă veştile. Şi apoi totul a rămas neschimbat şi singurul comentariu pe care l-a auzit Maria Inês din partea mamei sale a fost:

– Sărmana de ea, acum poate să se odihnească în pace.

Iar Afonso Olímpio a spus că Clarice ar putea să se ducă la înmormântare din partea familiei.

Maria Inês a ieşit din casă. Era singură – în mod normal João Miguel şi-ar fi petrecut vacanţa din iulie acolo, dar în acest an ceva îl reţinuse în Rio de Janeiro. Poate un fel de vagă premoniţie.

În casă, ceasul bunicului ticăia, formând un discret ritm multiplu împreună cu scârţâitul ruginit al balansoarului în care Afonso Olímpio citea o carte legată în piele, cu un cotor imprimat cu litere aurite: *Amadis de Gaula. Adaptare de Afonso Lopes Vieira.* În aceeaşi încăpere, nici prea aproape, nici prea departe de soţul ei, Otacília broda un costumaş pentru bebeluşul verişoarei ei care urma să se nască în curând. Afară lumea şoptea, şi avea multe, multe voci.

Maria Inês a făcut un foc din câţiva buşteni, într-un loc ferit de privirile altora. Apoi a luat câteva foi de ziare vechi şi a început să facă din ele forme ca nişte baloane, numite *galinhas pretas* – găini negre – cărora le dădea foc, iar acestea se ridicau negre şi umflate şi strălucind în întuneric şi cădeau ceva mai departe, purtate de vânt. Una dintre aceste *galinhas* a fost dusă şi mai departe, lângă pădurea de bambus, chiar acolo unde începea pajiştea de lângă casă. Focul a început încet, dar totul era favorabil, vântul, seceta, iar în câteva clipe s-au întins în pădurea de bambus flăcări vesele, portocalii, care trosneau şi o hipnotizau pe Maria Inês. A stat acolo unde era aşezată, privind focul.

Când Afonso Olímpio şi Otacília au fost treziţi din îndeletnicirile lor în care erau absorbiţi şi în care găseau o falsă linişte, un bambus foarte înalt deja căzuse pe pajişte, în flăcări.

Au reuşit să stingă focul abia în zori – zece oameni care au cărat apă fără încetare – şi tot ce a mai rămas din pajişte a fost o

fâşie lungă şi neagră pe care iarba avea să crească din nou doar peste mult timp.

Probabil că în acea dimineaţă Otacília s-a întors spre soţul ei şi i-a spus, fără să-l privească:

– Ştii că le face dinadins. Toate lucrurile astea.

Dar Afonso Olímpio nu a răspuns. Otacília a spus:

– E timpul să o trimitem în altă parte.

Lucrurile au rămas aşa pentru o vreme. Îşi ţineau respiraţia şi cădeau în somn. Lunile care au urmat în iarna acelui an au fost lungi şi mult mai triste. João Miguel începuse să meargă împreună cu tatăl lui în călătorii pentru că aceasta era parte din antrenamentul pe care trebuia să-l facă şi pe care l-a acceptat fără prea multe proteste. Desigur, în viitorul lui era un avocat, un avocat cu un apartament alb în partea de sus a cartierului Leblon, căruia îi plăcea să meargă la Veneţia şi să joace tenis pentru motive dincolo de cele aparente.

Şase luni. Un an. Iar în jurul Mariei Inês era o singurătate dezgustătoare care îi tăia respiraţia.

*

Când Maria Inês şi vărul ei s-au întâlnit din nou, el îşi lăsase o mustaţă ridicolă pe care, din fericire, şi-a ras-o nu după mult timp. Şi părea mult mai matur.

Erau în biserica din Jabuticabais, în timp ce Ilton Xavier, într-un frumos costum negru cu o garoafă la butonieră, cu un ac cu perlă înfipt în nodul foarte bine strâns al cravatei gri, o aştepta la altar, tremurând ca o frunză, pe mireasa lui, Clarice.

Maria Inês l-a întrebat pe João Miguel ce mai face.

– Bine. Am foarte mult de învăţat.

Ea ştia de ce avea de învăţat atât de mult, ştia că se pregătea să intre la Facultatea de Drept. Era îmbrăcat într-un costum pe care îl purta cu mai multă naturaleţe decât şi-ar fi imaginat Maria Inês. Ea purta o rochie oribilă, de un verde-deschis, care se oprea într-un mod abrupt şi lipsit de subtilitate la

nivelul genunchilor, cu mâneci lungi ce o făceau să pară că are umerii căzuți.

Era răcoare în după-amiaza aceea de octombrie. Pereții micii biserici din Jabuticabais erau albaștri cu ornamente care fuseseră odinioară aurii. Într-un colț cursese apă printr-o gaură în acoperiș, și o porțiune mică din tavan se pătase acolo de mucegai negru. Ferestrele aveau vitralii nepretențioase, mozaicuri simple în care apăreau când un porumbel, când un soare cu raze, când o cruce. Pe partea opusă, modelele se repetau în culori diferite.

Toate șirurile de bănci din lemn închis la culoare, uzate, erau decorate cu margarete albe și câte un crin, din loc în loc. Pe altar era un aranjament mare de flori galbene și albe. Femeile prezente la ceremonie erau cu toate exagerat de elegante.

Clarice era și ea exagerat de elegantă. Rochia ei de mireasă arăta ca un costum de carnaval, o glumă. Dar ea zâmbea, serioasă sub straturile de ruj, fard de obraz și de pleoape, sub cununița ei din flori artificiale, cu colierul de rubine care aparținea familiei lui Ilton Xavier, în rochia ei de dantelă, în pantofii cu tocuri care o strângeau îngrozitor.

A luat parte la ceremonie ca și cum ar fi fost nunta altcuiva. A primit calmă verigheta din mâinile neliniștite ale lui Ilton Xavier și a încercat să-și amintească, pas cu pas, cum ajunsese acolo. N-a reușit. Părinții și socrii ei, domnișoarele și cavalerii de onoare erau toți la periferia câmpului ei vizual, pete de roșu, albastru, galben și negru. A încercat să-și abată gândurile fiind atentă la ei, în timp ce se uita în ochii preotului fără să-l vadă. Nu a auzit nici măcar un cuvânt al predicii. Dar a auzit organistul și violonistul cântând o piesă din Bach – fals, e adevărat, dar ce importanță avea? După aceea una dintre mătușile lui Ilton Xavier, o femeie cu părul roșu strâns într-un coc la spate și cercei grei care-i deformaseră lobii urechilor, a cântat *Ave Maria* a lui Gounod.

Acest lucru a făcut-o pe Clarice fericită. Și era încă fericită atunci când preotul i-a dat voie lui Ilton Xavier să sărute mireasa

(deşi s-ar fi putut şi fără asta), iar ea şi-a imaginat că da, poate că acum totul avea să fie diferit. A închis ochii pentru sărut, aşa cum văzuse că fac fetele în filme. Dar în momentul în care a simţit contactul buzelor relativ familiare ale lui Ilton Xavier pe buzele ei, a întredeschis ochii. Prima dată a văzut vitraliile micii bisericii, apoi a observat că era plină de lume, apoi s-a uitat la Otacília şi la Afonso Olímpio şi i s-a părut că erau neobişnuit de mari. A închis ochii din nou, de data aceasta strâns.

Când ţi-e teamă, care este cea mai înţeleaptă atitudine? Cea mai convenabilă? Cea mai eficientă? Să închizi ochii sau să-i deschizi? Să renunţi, să pierzi controlul, să te întorci cu spatele? Să fugi? Sau să înfrunţi, să înşfaci, să examinezi, să controlezi ceea ce te înspăimântă?

Clarice a părăsit altarul şi a mers de-a lungul covorului cenuşiu, uzat, dintre şirurile de bănci. Oamenii erau îngrămădiţi pe ambele părţi, oriunde se uita; se simţea ca o ambarcaţiune care despică valurile.

Clarice trecea prin biserică aşa cum un cuţit trece prin unt. Se tăia în două, deliberat. Voia să se recunoască în această diviziune; înainte şi după aceea. Iar Christosul ei era alături de ea, el, Ilton Xavier, mântuitorul. Care o iubea pentru că ea nu avea secrete.

În noaptea aceea, după petrecerea de nuntă, Otacília şi Maria Inês stăteau în bucătărie. N-a fost nici o surpriză pentru Maria Inês când mama ei i-a spus:

– Acum a venit vremea să vorbim despre tine.

Să vorbească despre Maria Inês. Ca şi cum ar fi fost posibil să vorbeşti despre Maria Inês.

Ea a spus:

– Aş vrea să merg şi eu să studiez în Rio de Janeiro. Crezi că mătuşa Berenice o să vrea să mă primească la ea, acum că a plecat Clarice?

(Mătuşa Berenice venise la nuntă, desigur. Cu hainele şi obiceiurile ei de la oraş. Cu idiosincraziile ei de fată bătrână. Cu alergia ei la înţepăturile de insecte. Adusese în valiză un cadou

sofisticat pe care spera că nimeni nu avea să-l uite vreodată: își imagina că Clarice și soțul ei, după zeci de ani, aveau să le arate serviciul de tacâmuri de argint Cristofle nepoților lor, spunându-le că acesta era un cadou de la draga mătușă Berenice, Dumnezeu s-o odihnească.)

Otacília a vorbit fără să se uite la Maria Inês în timp ce fata își lua un pahar de apă filtrată (nu aveau nevoie de filtru, pentru că apa de băut venea direct de la un izvor subteran. Era doar un exces de zel aplicat unei situații nepotrivite, cu un obiectiv eronat, cu rezultate care erau inutile).

– Cred că mătușa Berenice o să te primească la ea, a zis Otacília.

Maria Inês a sugerat:

– Poate ar trebui să mă duc acolo în noiembrie.

Otacília a scuturat din cap și a spus:

– În decembrie ar fi mai bine.

Nu a explicat de ce. Maria Inês nu a vrut să întrebe. Nu-i plăcea să aibă nimeni un avantaj asupra ei, nu-i plăcea să pună întrebări și nici să ceară ceva. Otacília voia ca Maria Inês s-o întrebe de ce în decembrie, dar întrebarea nu a fost rostită. Pentru un moment mama și fiica au stat uitându-se una la alta, între frigider și chiuvetă, iar între ele era un arc elastic de tensiune, ca un braț care se lupta.

– În decembrie, atunci, a spus Maria Inês, iar vocea ei avea tonul unui acord formal.

Glasul ei părea că răsună în biroul unui avocat, cu ștampile și notari. Apoi a vrut să o întrebe pe Otacília cum se simțea, dar s-a mulțumit să se uite la mama ei cum pleca, mică, slabă, bolnavă, amorțită, inutilă. Adevărata Otacília avea acum să înfrunte singurătatea companiei lui Afonso Olímpio. Soțul pe care și-l alesese la vârsta de douăzeci și opt de ani, în ziua cea mai fericită și cea mai ireală a vieții ei.

După câteva minute a intrat João Miguel, fără haină, fără cravată, cu primii doi nasturi de la cămașă descheiați.

– Deci?

Era o întrebare care nu întreba nimic. Maria Inês își rodea unghiile și privea o mică șopârlă care lăsa o dâră inegală pe tavan.

– Mi se pare că mama ta nu se simte bine. Ar trebui să se ducă la un doctor din Rio, a spus João Miguel, îngrijorat cu adevărat.

Maria Inês a aprobat, cu un dezinteres aspru.

Apoi a luat un taburet, s-a dus în cămară și a adus de acolo o sticlă de lichior pe jumătate plină.

A comentat, victorioasă:

– Ei își închipuie că nu știu unde țin ascunsă sticla asta.

A umplut o ceașcă. Lichior de portocale făcut în casă.

– Vrei și tu puțin?

João Miguel a spus că nu, băuse destul la nuntă. Nimeni nu controla cât bea el. Era aproape bărbat.

După ce și-a golit ceașca de lichior, Maria Inês a spus:

– O să plec în decembrie.

– La Rio?

– Da, la Rio.

– Dar nu mai e mult până atunci! Asta-i grozav!

João Miguel a început să vorbească despre locurile în care aveau să meargă, filmele pe care aveau să le vadă, plajele unde vor sta la soare, cluburile în care se vor duce să danseze și cofetăriile în care vor încerca înghețată de fistic sau de alune (bunătățile din marele oraș).

Desigur, Tomás nu era în planurile lui. Nici alte lucruri care aveau să se întâmple în viața Mariei Inês, în propria-i viață și în viața pe care aveau s-o înceapă împreună în câțiva ani, ca soț și soție. Realități furtive, câteodată la fel de vesele ca pancartele pentru sărbătoarea Sfântului Ioan din iunie, altădată la fel de triste ca o pasăre în ploaie, realități care pentru o vreme alinau, iar apoi călcau în picioare, care făceau rău, măcinau ca rugina. Acestea stăteau acolo ca un înger somnoros și bosumflat.

*

Mariajul lui Clarice a durat șase ani care au trecut încet. Totuși, în acea seară de octombrie, în noaptea nunții ei, ea

tremura la perspectiva în care încă mai credea. Şi-a dat cu puţin parfum şi şi-a pus o cămaşă de noapte roz cu broderie de dantelă. Şi-a studiat unghiile, amuzată să le vadă date cu ojă de culoarea vinului şi lungi ca ale unei vedete de cinema. Când Ilton Xavier a venit şi s-a întins lângă ea, începând încet să pună stăpânire pe teritoriul care-i fusese dat în proprietate de stat şi de Sfânta Biserică Romano-Catolică şi Apostolică, Clarice a ştiut că deasupra ei plana un fel de sentinţă. O simţea ca pe o boală incurabilă, definitivă, ireversibilă.

După ce Ilton Xavier (blândul, îndrăgostitul Ilton Xavier) şi-a terminat prestaţia nu prea ambiţioasă şi s-a ghemuit să doarmă ca un copil, în poziţia fetusului, îmbrăţişându-şi perna, ea a tras cearşaful şi pătura şi l-a acoperit până la umeri.

Era o noapte rece şi Ilton Xavier a închis ochii şi s-a prefăcut că doarme, dar se gândea la o întrebare pe care nu avusese curajul să i-o pună – oare fusese un *alt* bărbat în viaţa ei? Nici el nu era prea experimentat. Dar aflase, din cărţi şi din discuţiile între bărbaţi, cum ar fi trebuit să fie prima dată cu o fată virgină. Cu Clarice nu fusese cum ar fi trebuit să fie. Dar până la urmă s-a hotărât să uite de acest subiect. Era singura alegere posibilă pentru Ilton Xavier, *să uite de acest subiect* şi să trăiască-fericit-cu-soţia-lui-adorată. A uitat de acest subiect şi a fost fericit-cu-soţia-lui-adorată până în ziua în care ea l-a părăsit pe neaşteptate.

Clarice şi-a pus din nou pe ea cămaşa de noapte nupţială şi apoi un pulover bleumarin. Şi-a pus şosetele de lână împletite de mână şi a ieşit din dormitor.

Casa părinţilor lui Ilton Xavier nu semăna deloc cu casa părinţilor ei. Era, în primul rând, mult mai veche, avea peste un secol. Fusese construită de sclavi pentru un stăpân îmbogăţit din banii obţinuţi din plantaţiile de cafea. Acel stăpân îşi lăsate urma paşilor săi hotărâţi pe podelele din lemn, iar chipul îi rămăsese în câteva dintre portretele îngălbenite încadrate în rame ovale. Francisco Miranda, 1875, citise Clarice pe unul dintre portrete. Şi casa era mult mai mare, cu zece dormitoare, nu

doar patru. Avea o capelă mică în care erau statueta Fecioarei cu pruncul Isus în braţe, statueta sfântului Iosif şi cea a sfântului Iuda Tadeu şi un mic altar de rugăciune învelit în catifea verde veche. Erau nenumărate camere în care lui Clarice i se părea că s-ar putea rătăci. Într-una, care era numită Camera de citit (toate aveau nume: Camera de citit, Camera de muzică, Camera pentru micul dejun, Camera pentru jocuri, Sufrageria, Camera de zi), erau un vultur şi un pui de aligator împăiaţi pe care i-ar fi plăcut să-i arunce sau măcar să-i ascundă într-un dulap, pe raftul cel mai de sus. Erau trofee şi medalii. Şi erau atât de multe feţe în vechile fotografii, încât s-a gândit că nici dacă ar fi locuit dintotdeauna acolo nu ar fi reuşit să asocieze acele chipuri cu numele lor.

A deschis puţin fereastra înaltă din Camera de citit, iar încăperea a fost tăiată în două de lumina lăptoasă a lunii. Mica pendulă arăta trei şi zece. Ora aceea din noapte care este aproape întotdeauna pierdută în somn. Clarice s-a aplecat peste pervaz şi a văzut că valea era scăldată în lumina frumoasă a lunii pline uriaşe, galbenă ca untul. Râul curgea nu departe de casă. Nu-l vedea, dar auzea murmurul distinct al apei. Dincolo de râu era o pajişte întinsă, apoi drumul şi mai departe dealul care părea viu în lumina lunii, un animal pândind; iar după deal, casa părinţilor ei.

Poţi pleca, dar nu poţi să te îndepărtezi prea tare.

Clarice a trecut şi prin camerele celelalte, apoi s-a dus la bucătărie să se uite la pisici. Erau multe, ghemuite laolaltă lângă soba cu lemne care încă mai era caldă – precum trupul unui amant în noapte.

Precum trupul lui Ilton Xavier, inocent de fericit în starea lui de inerţie. S-a dus înapoi în dormitor, cu paşii neauziţi în şosetele de lână.

Ilton Xavier s-a întors în pat şi şi-a descoperit pe jumătate trupul; piciorul stâng, organele genitale, pântecul erau expuse fără ruşine. Încă o dată, Clarice a netezit cearşafurile şi şi-a acoperit soţul până la umeri. Apoi a observat că până şi în întuneric

părul lui era surprinzător de blond, o moştenire de la strămoşii lui europeni (colonia elveţiană din Nova Friburgo). Ilton Xavier învăţase să vorbească germana acasă şi o învăţase pe Clarice numerele de la unu la zece şi câteva substantive: *die Blume. Die Schwarzkirsche* pentru arborele de *jabuticaba. Der Wald. Der Stern. Die Liebe.*

Die Liebe. Iubirea. Clarice s-a întins pe pat, peste cuvertură, fără să-şi scoată şosetele şi puloverul. Din spatele pleoapelor închise, a aşteptat ca prima rază de soare să apară şi primul cocoş să cânte sub fereastră.

Simfonie în alb

Pe vremea aceea, în apartamentul din Flamenco era un haos aproape atrăgător. Mirosul de vopsele învingea chiar și mirosul de mâncare din foarte puținele zile în care Tomás se apuca, aproape întotdeauna fără succes, să-și testeze talentele de bucătar. De cele mai multe ori mânca în oraș câte un sendviș sau lua oferta zilei într-un local foarte ieftin. Era întotdeauna fără bani, firește.

Cerul era înnorat în dimineața în care Tomás s-a trezit și și-a dat seama că avea douăzeci de ani. Perspectivele lui erau cu atât mai grandioase, cu cât erau nerecunoscute, și încă nu-și dăduse seama că trebuia să-și îmblânzească și să-și cizeleze talentul. Să-l facă să devină o împlinire, o marcă recognoscibilă în lume, nu doar visuri și aspirații.

Îmbrăcat într-o cămașă veche care era uniforma lui de lucru, cu gulerul destrămat și pătată peste tot, se uita la picturile lui, la schițe, la studii, la desene, la materiale. Se gândea la James Abbot McNeil Whistler și la unul dintre tablourile lui, pictat în 1862, portretul unei fete cu trăsături palide, așezată în fața unui fundal alb, îmbrăcată cu o rochie albă, și care acum se întruchipase în tânăra care se sprijinea de balconul apartamentului din clădirea de vizavi. Arta era imposibil de separat de pasiune, Tomás avea carnete întregi de schițe pline cu desene trasate nestăvilit.

Iar ea, fata în alb, asculta muzică de balet. Ceaikovski, poate, s-a gândit el. Prin fereastră auzea o cascadă de fortissimo. Părul

des şi negru al fetei îi atârna greu pe umeri, dar trupul i se legăna uşor dintr-o parte într-alta.

Tomás a văzut-o pe fată, dar ea nu l-a văzut pe el. Fără nici un fel de sfială, ea a plecat de pe balcon şi s-a întors în penumbra dormitorului ei, s-a aplecat în faţa măsuţei de toaletă şi, cu o expresie pe jumătate comică, şi-a privit faţa în oglinda ovală. Apoi şi-a ridicat cu degetele poalele rochiei albe care îi aparţinuse surorii ei mai mari şi a devenit balerină, făcând mişcări (uşor languroase) cu braţele şi cu picioarele. Tomás o urmărea cu privirea – nu pentru că fata era deosebit de frumoasă, ci pentru că ea *era* acea pictură a lui Whistler.

Iar ea acum era în drum spre casă, într-o dimineaţă patetic de adevărată. Maria Inês, urma întunecată lăsată de un tablou care a fost dat jos de pe perete după ani de zile de stat acolo. Viaţa lui Tomás, care se sfârşise înainte de a începe.

Când avea douăzeci de ani, Tomás era obsedat să o deseneze pe fata din vecini, căreia îi plăcea să-şi exerseze paşii de balet în faţa oglinzii, încadrată de părul lung, des şi negru. Să o schiţeze, să o captureze, să o păstreze, să o iubească. A scos cea mai bună hârtie pe care o avea, cele mai bune creioane şi batoane de cărbune şi pasteluri şi s-a lansat într-o aventură riscantă: să o cunoască pe Maria Inês. O aventură care n-avea să se termine niciodată.

Maria Inês avea şaptesprezece ani. Primea scrisorile lui Clarice din *sertão:* Ce ciudat cum am ajuns să ne schimbăm locurile. Tu în marele oraş, în camera pe care am ocupat-o eu în casa mătuşii Berenice, iar eu înapoi aici, cu aceleaşi dealuri, aceleaşi chipuri. De fapt, cred că este mai bine aşa.

Cele două surori nu schimbau prea multe scrisori, şi acestea erau oricum insuficiente ca formă şi frecvenţă. Din Rio de Janeiro, din marele oraş (unde erau aeroporturi şi avioane care zburau la altitudini joase), Maria Inês scria că progresa cu studiile ei la liceu, cu lecţiile de pian şi de franceză. Ceea ce nu era în întregime adevărat. Mai scria că îi plăcea să locuiască în apartamentul spaţios din cartierul de la marginea oceanului.

Îi plăcea oglinda mare de deasupra măsuței de toaletă din camera ei.

De la fermă, Clarice scria că mariajul ei mergea bine, că îi plăcea să trăiască împreună cu Ilton Xavier și părinții lui în casa veche de peste o sută de ani, cu pereți albi și ferestre albastre. Ceea ce nu era în întregime neadevărat. Avea o jumătate de pat numai a ei, un dulap și o masă de toaletă. Pământurile părinților lui Ilton Xavier se învecinau cu pământurile Otacíliei și ale lui Afonso Olímpio.

Poți pleca, dar nu poți să te îndepărtezi prea tare.

Maria Inês termina liceul și lua lecții de pian, deși nu avea nici un motiv. Detesta gamele și arpegiile. Cel puțin de trei ori pe săptămână, vărul ei João Miguel venea în vizită la ea și la mătușa Berenice. Uneori aducea flori sau ciocolată.

– E foarte interesat de tine, spunea uneori mătușa Berenice cu vocea ei caldă, o voce care devenise astfel în decenii întregi de vorbit cu câini, pisici, canari și alte animale de casă.

Maria Inês știa asta.

– Cred că ai dreptate, cred că *este* foarte interesat de mine.

– Cred că până la urmă o să te ceară în căsătorie, a comentat mătușa Berenice.

Maria Inês s-a mulțumit să zâmbească.

Dar nu-i luase mult timp să observe, totuși, că un anumit vecin din blocul de vizavi petrecea mult timp uitându-se pe fereastră, adesea cu un caiet de schițe în mână, desenând, după toate aparențele.

Se uita la ea? Poate că desena clădirea, ferestrele, fațada. Se spunea că era o clădire tipică pentru arhitectura Art Deco (prima dată Maria Inês pronunțase termenul ar-ti-de-co, cu accentul pe e, până când o corectase cineva, asta e în franceză, draga mea, și se pronunță ar-deco, cu accentul pe o!). Locuia împreună cu mătușa ei Berenice într-o clădire Art Deco din anii 1920.

Poate că băiatul din clădirea alăturată studia arhitectura. S-a tot gândit la asta, până în ziua în care el a decis să-i facă semn cu mâna, iar Maria Inês și-a fluturat și ea mâna spre el.

El a strigat:

– Bună, fată de la etajul cinci.

Iar ea a răspuns, amuzată, copilărește:

– Bună, băiatule de la etajul... șase?

El a dat din cap.

– Am făcut câteva schițe. Vrei să le vezi?

Maria Inês s-a gândit un moment și până la urmă a întrebat – ca și cum întrebarea i-ar fi furnizat, o dată cu răspunsul, un fel de certificat de bună purtare:

– Cum te cheamă?

– Tomás, a răspuns el.

Ea a dat din cap.

– Ne putem întâlni în hol.

– În blocul meu?

– Nu, în al meu.

Era deja clar, din primul moment, că în relația lor ea era cea care lua deciziile.

În holul clădirii Art Deco erau două oglinzi așezate față în față, care încercau să reproducă infinitul, și mai erau două bănci identice. Maria Inês a ales una dintre ele și s-a așezat să se uite la desenele lui Tomás. I-a văzut ochii cu mult înainte să observe că vârfurile unghiilor îi erau pătate de vopsele.

Schițele o înfățișau pe Maria Inês. Îmbrăcată în alb, în cele mai multe dintre ele.

– O să-mi dai și mie un desen?

– Pe oricare îl vrei.

Iar ea a spus repede:

– Bine, mulțumesc, vino la noi cândva, poți să o cunoști pe mătușa, a fost o plăcere să ne cunoaștem, ne mai vedem.

I-a făcut cu mâna în timp ce se ducea spre lift. Tomás a mai văzut-o pentru un moment prinsă între două oglinzi.

Maria Inês a pus desenul pe perete, deasupra căpătâiului patului. Mătușa Berenice, cu hainele pline de păr de pisică, s-a apropiat să tragă cu ochiul și i-a scăpat un oftat adânc. Ce trist, s-a gândit ea, că trupul îmbătrânește, iar mintea rămâne tânără.

Se simţea bătrână. Părea că nu mai sunt cuvinte pe care avea nevoie să le înţeleagă. Nimeni nu o mai întreba nimic, lumea ei era tăcută. Când începea să devină atât de melodramatică, pe mătuşa Berenice o păştea primejdia să se simtă şi mai bătrână, căzând într-un cerc vicios, dar poseda o capacitate neobişnuită de a întoarce spatele anumitor gânduri. S-a dus la fereastră şi l-a văzut pe tânărul de la etajul şase al clădirii de vizavi. Părea chipeş, dar la vârsta asta toţi par aşa. Cu părul negru şi ondulat. I-a făcut cu mâna, cu lipsa de sfială a unei mătuşi bătrâne, iar brăţările ei grele au clinchetit pe încheietura dolofană. Trupul ei s-a scuturat sub bluza de culoarea zahărului caramel.

*

Tomás îşi amintea perfect zâmbetul în basorelief al mătuşii Berenice şi gropiţele din obrajii ei.

Timpul stă nemişcat, dar fiinţele trec.

Şi brăţările ei pline de mici amulete. Şi gropiţele ca de bebeluş din coatele ei. Îşi amintea strălucirea entuziastă din ochii ei atunci când a fost, în cele din urmă, primit în apartamentul. Şi felul avid şi amabil în care ea pretindea că *nu bănuieşte nimic.*

*

Tomás şi Maria Inês au început să se întâlnească după-amiaza numai ei doi. Ca şi cum ar fi fost nişte animale plecând într-o migraţie cu numai doi indivizi. Se plimbau pe ţărmul din Flamenco, vorbeau în expresii numai de ei ştiute, râdeau de oamenii care treceau pe lângă ei.

Tineri şi nepăsători, erau grăbiţi, dar pierdeau timpul. Realitatea lua configuraţii speciale, ale căror chei doar ei le deţineau.

Într-o după-amiază, buzele lor s-au întâlnit, nerăbdătoare şi fără mirare. În această privinţă, tânărul artist i-a luat-o înainte vărului João Miguel, cu toate că acesta făcea demult parte din viaţa Mariei Inês (şi, de asemenea, continua să o viziteze cu regularitate, totdeauna seara, îngrijit şi parfumat, aducând trandafiri şi ciocolată).

În apartamentul lui Tomás era, în afară de mirosul de vopsele, un pian dezacordat. În după-amiaza aceea, când el s-a dus la bucătărie să facă două cești de cafea, Maria Inês s-a așezat la pian și și-a trecut ușor mâinile peste clapele albe. Apoi a început să cânte piesele simple pe care le învățase în cele câteva lecții de pian. Tomás s-a întors din bucătărie și era pe cale să spună că nu mai avea cafea, dar ea cânta la pian, așa că el s-a așezat cu picioarele încrucișate pe podea ca să asculte ceea ce cânta ea. Orice, bun sau rău, cântat bine sau prost, atâta vreme cât era ea acolo, trupul ei, degetele ei.

Muzica Mariei Inês, piese mici, pentru începători.

Ar fi posibil, ar trebui să fie posibil. Ce se petrecea în inima Mariei Inês avea să rămână opac și secret, dar o îmbrățișare se formase în arcul dorinței lui Tomás. Spatele și brațele arcuite, trupul ei legănându-se în timp ce cânta și capul ei mișcându-se la stânga și la dreapta, după mișcarea mâinilor pe clape.

Mai târziu ea avea să-i spună:

– Te rog, Tomás, să nu te îndrăgostești de mine.

Iar el avea să întrebe, zâmbind:

– De ce nu?

La care ea avea să răspundă:

– Pentru că eu nu sunt îndrăgostită de tine.

În acel moment, totuși, și chiar după ce ea îi spusese că nu era îndrăgostită de el, Tomás și-a spus: ar fi posibil. Ar trebui să fie posibil. Pentru că dragostea lui poate ar fi fost suficientă pentru amândoi, ca o porție generoasă de mâncare la restaurant. Destul ca să hrănească doi oameni, o porție dublă de dorință capabilă să poarte greutatea a două destine și chiar să le unească.

A-și imagina, de atunci înainte, viața fără Maria Inês era același lucru cu a trăi o viață pe dos. O viață lipsită de viață. Chiar în acel moment, în care ea cânta la pian, Tomás s-a îndrăgostit, și de atunci înainte pentru el nu a mai contat ceea ce spunea sau ceea ce făcea ea. Pentru că, uneori, dragostea se hrănește din propria ei improbabilitate. Pentru că, uneori, cealaltă persoană îți provoacă o ameteală care este prea mare, prea

covârşitoare, şi singura modalitate să o cuprinzi şi să încerci să-i dai o formă este prin imensitatea dragostei – aşa cum primul lucru pe care îl face un beţiv dimineaţa este să bea un pahar ca să-i treacă mahmureala din noaptea trecută.

Tomás a închis draperiile, dintr-o politicoasă precauţiune. Totul a fost lipsit de efort, blândeţea după-amiezei de toamnă, prezenţa umedă a mării, şoaptele lor. Aveau impresia copleşitoare că totul fusese astfel între ei de la început. El era subţire, foarte subţire, dar Maria Inês s-a simţit bine atunci când şi-a trecut degetele peste omoplaţii lui, aşa cum mângâiase trunchiul dintr-o schiţă neterminată, şi n-a fost surprinsă. S-a auzit un tunet în cer – stătea să plouă.

Apoi el a spus:

– De mult timp mă gândesc la asta.

Şi totul s-a petrecut aşa cum trebuia, iar el a zâmbit şi i s-a părut că zâmbetul lui se reflecta pe faţa fetei.

*

Se trezi înainte de ora şapte, ceea ce nu era atât de neobişnuit. Surprinzător era că fiica ei era deja trează, şi, mai mult decât atât, îmbăiată şi îmbrăcată, cu o rochie uşoară de bumbac acoperindu-i trupul subţire, cu sandale de piele în picioarele care de obicei erau desculţe atunci când stătea în casă. La o privire mai atentă, se vedea că are un inel subţire de argint pe degetul mare de la un picior. Mirosea a apă de colonie pentru copii.

Apartamentul alb intra în hibernare. Nu era nici o servitoare care să umble prin el în căutarea paharelor murdare sau a pânzelor de păianjen, care să facă paturile, care să pună masa în sufragerie, să ia de pe jos floricelele de porumb căzute pe podea în faţa televizorului. Aparatele din bucătărie erau toate mute, cu excepţia cafetierei care aburea discret. João Miguel nu era acolo, era probabil adormit în scaunul lui din avion, la o mie de kilometri deasupra pământului.

Eduarda avea un rucsac peruvian împodobit cu figuri brodate înfăţişând bărbaţi şi femei cu pălării şi animale care probabil

erau lame. Un *recuerdo,* un suvenir dintr-o călătorie în Machu Picchu. Maria Inês avea o sacoşă de pânză cu aceleaşi iniţiale care erau şi pe portofelul ei pentru chei. Laolaltă, bagajele lor aveau un minimalism sănătos – desigur, nu era nevoie de nici un exces. Era mai bine să scoată, să îndepărteze, ca un sculptor în faţa unui bloc de piatră. Era mai bine să fie mai puţin, să se micşoreze, să aibă mâinile libere.

Fără nici un motiv special, au luat-o pe şoseaua care mergea pe lângă plajă. Era ruta cea mai lungă, dar şi cea mai frumoasă. Trotuarele de pe malul oceanului erau pline de pelerini care se duceau şi veneau grăbiţi, asudând şi multicolori în costumele lor de sport şi încălţămintea de jogging scumpă. Bicicletele treceau pe banda specială pentru biciclete, şi mai erau şi câţiva puşti cu skateboarduri. Dădace în uniforme împingeau cărucioarele cu progeniturile rozalii ale angajatorilor lor care erau la birouri, bărbaţii în costume scumpe, femeile în pantofi cu tocuri înalte.

Se duceau şi veneau, se duceau şi veneau. Turiştii se puteau recunoaşte de la distanţă pentru că erau întotdeauna mai înalţi şi cu feţele mai roşii, uneori cu sprâncene ciudate, foarte blonde. Prostituatele se cunoşteau după fustele lor scurte şi strâmte, pantofii cu tocuri cui şi feţele lor de dinaintea serii, în timp ce stăteau bând o bere cu ultimul client la umbra vreunui chioşc cu mâncare. Pentru ele, noaptea încă nu se sfârşise, ceea ce era un anacronism într-un fel brutal.

Când maşina lor a oprit la un semafor, a apărut o fetiţă care cerşea bani, a lovit fereastra închisă cu palma, iar Maria Inês a clătinat din cap. Fetiţa a rămas acolo, cu ochii goi, iar Maria Inês a observat un grup care stătea pe marginea trotuarului: o mamă, doi copii şi un bebeluş culcat care se juca mototolind o pungă de hârtie. Toţi aveau pielea la fel de negricioasă, iar mama părea tânără. Apoi Maria Inês s-a uitat la bebeluş cu mai multă atenţie – părea să aibă cinci-şase luni, poate mai puţin. Stătea întins pe o foaie de ziar şi se întorcea când într-o parte, când într-alta. Bebeluşul nu avea picioare, purta un scutec care

nu stătea cum trebuie, pentru că scutecele nu sunt făcute pentru copiii care nu au picioare. În locul piciorului drept un ciot se mişca încet, iar pe partea cealaltă nu avea nici măcar atât.

– Acolo e fratele tău?

– Da.

– N-are picioare?

– Nu, şi la o mână are cinci degete şi la alta doar trei.

Bebeluşul se juca mototolind o pungă de hârtie, întins pe o foaie de ziar pe trotuarul bulevardului.

Fetiţa a explicat:

– Mama s-a dus să facă pipi într-o zi şi a apărut fratele meu, s-a născut prea devreme. De-aia are defectele astea.

Biciclete treceau pe banda pentru biciclete. Semaforul s-a făcut verde, iar în oglinda retrovizoare Maria Inês a văzut un Black Cherokee făcând un zigzag îndemânatic în încercarea de a călca un porumbel nepăsător care se hotărâse să aterizeze pe şosea, dar pasărea a reuşit să-şi ia zborul.

Fetiţa a cerşit:

– Doamnă, daţi-mi nişte bani.

Părul ei încâlcit era strâns la spate cu nişte bentiţe roşii. A mai spus:

– Doamnă, cumpăraţi-mi nişte gumă.

Porumbelul care scăpase de atacul maşinii Grand Cherokee s-a aşezat pe pervazul unei ferestre unde o femeie stătea aplecată aproape cu două treimi din trup în afară, în timp ce curăţa geamurile. Apoi, maşinile au început să claxoneze, pentru că cei care le conduceau întârziaseră la serviciu sau pur şi simplu pentru că erau isterici şi le plăcea să claxoneze. Nimeni nu s-a mai uitat la bebeluş. Luminile semaforului s-au schimbat, iar maşinile au trecut, una după alta.

Maria Inês şi Eduarda au ajuns la podul Rio-Niterói când traficul era uşor împotmolit în apropierea cabinelor de încasat banii pentru trecerea podului. Eduarda s-a ghemuit ca un fetus, întoarsă pe o parte în scaunul ei, cu spatele la Maria Inês.

Pe măsură ce maşina înainta, după ce trecuse prima oră, pe fereastră au început să se vadă pajişti, cu vite nu prea frumoase. Din când în când, se vedea la marginea autostrăzii câte un stand cu o construcţie precară, unde se vindeau plăcinte, suc de trestie de zahăr, pâine şi cârnaţi. Banane uscate. Când treceau pe lângă vreun orăşel, maşina se zgâlţâia trecând peste ridicăturile în asfalt menite să încetinească viteza care se înmulţeau, pentru că oraşele creşteau de-a lungul autostrăzii – apoi aveau să mute autostrada şi noi oraşe aveau să crească de-a lungul noii autostrăzi, iar în câţiva ani ridicăturile împotriva vitezei aveau să apară şi acolo. Camioane grele ca nişte pachiderme treceau pe lângă maşina lor, pline cu lăzi de banane, saci cu ciment sau cuşti cu găini vii.

Eduarda părea să fi adormit, trupul i se legăna în ritmul maşinii. Maria Inês asculta muzică. João Miguel zbura pe deasupra oceanului şi visa, iar Maria Inês ştia despre ce era vorba în visul lui şi aproape că îl vedea, ca şi cum ar fi văzut un film la cinematograf. Era despre Veneţia.

Şi ea (Maria Inês putea acum să pună lucrurile cap la cap) se gândea la Clarice şi la Tomás. Nu-i mai cunoştea, şi aceasta era ca şi cum nu şi-ar mai fi cunoscut o parte din sine însăşi.

Dar acum potrivea piesele dintr-un mozaic. Era un loc anume pentru Veneţia şi pentru un tânăr numit Paolo. Pentru un instructor de tenis şi o fostă soţie (Luciana) a unui văr care lucra în industria filmului. Pentru João Miguel. Pentru bătrânul Azzopardi. Pentru sticlele lui de Chianti, pentru un bariton numit Bernardo Águas, pentru o fiică, pentru două cicatrice gemene făcute cu un cutter Olfa, pentru o operaţie de cezariană. Trebuia să pună toate acestea în ordine, să găsească locul potrivit pentru fiecare. Un loc pentru blestematul acela de fluture cu aripi colorate.

*

Minutele, orele, zilele şi anii (de tinereţe, de yoga) pe care Tomás le petrecuse alături de Maria Inês miroseau a vanilie sau

a iasomie sau a cale, orice era alb și frumos. Pe vremea aceea încă nu *știa*. Era ca Adam înainte de măr – înainte de adevăr.

Sau: de o serie de adevăruri. Făcute din aceeași substanță care acoperea pereții fermei Ipês, despre care Maria Inês îi spusese încă de la prima lor ieșire. Poți să-ți imaginezi? Crezi că o iubea pe femeie? Crezi că era nebun?

Tomás a încercat să îi ia mâinile Mariei Inês, povestea de la ferma Ipês i se părea foarte stânjenitoare. Dar ea s-a întors la aceeași poveste după câteva luni, în timp ce el desena un arabesc cu cerneală de India pe fesele ei goale. (Crezi că atunci când i-au dat foc era mort? Sau poate că era doar *pe jumătate* mort? Să mori ars trebuie să fie cea mai îngrozitoare moarte. Mai rău decât să te înec sau să fii împușcat sau să mori într-un accident de mașină. Mai rău decât să mori de foame sau înghețat sau...)

– Uită de asta, Maria Inês.

– Nu pot să uit.

Și a tras spre ea o pernă – erau în patul părinților lui, care era din nou folosit și aproape că părea mulțumit de asta, parfumat și viu din nou.

– Este o carieră uriașă la fermă, a continuat ea. Sus pe dealul din spatele casei părinților mei. Tatăl meu ne-a interzis să ne ducem acolo, pentru că de pe partea cealaltă e foarte ușor să cazi. Deși până acum n-a căzut nimeni. Cariera se termină abrupt, ca și cum ai urca pe o scară și deodată nu mai sunt trepte. E foarte sus. De acolo poți vedea ferma Ipês.

– Probabil că cineva locuiește acolo acum.

Maria Inês a scuturat din cap în timp ce rodea colțul pernei. Și a spus:

– Fiica lor a moștenit pământul, dar a lăsat totul și a dispărut. Numele ei era Lindaflor. Sărmana de ea.

Colțul pernei era umezit de saliva ei. Tomás a început să-i spună că vorbise cu părinții lui la telefon în noaptea precedentă, că erau bine, că le povestise despre ea, iar ei îi spuseseră că ningea în Santiago de Chile.

– Mi-ar plăcea să văd zăpadă, a zis el, copilăreşte, iar Maria Inês a sugerat:

– De ce nu te duci să-i vizitezi?

Asta l-a făcut pe Tomás să se întristeze. Douăzeci de ani este şi vârsta la care dimensiunea adevărată a lucrurilor este distorsionată. La care totul pare ca nişte reflexii în oglinzile deformante dintr-un parc de distracţii.

Maria Inês nu uitase cariera interzisă. La ferma Ipês, ţiglele acoperişului se înnegreau de timp, casa era precum scheletul unui animal mort şi înăuntru, peste dalele podelei, de-a lungul pereţilor cojiţi şi pătaţi, şuierau fantome. Părea să fi rămas o idee acolo, în acel pântece mut, lângă amintirea unei crime urmate de alta.

Şi în vreme ce trupul ei era alături de trupul lui Tomás, o Maria Inês mult mai profundă şi mai abisală continua să sângereze. Dar ea a zâmbit, întoarsă cu spatele, în timp ce el o lua în braţe. Tomás a observat că ceafa ei era uşor umezită de sudoare – acolo, în locul acela sacru în care cârlionţi mici creşteau ca mlădiţele unei plante.

Cafeneaua Florian

Zilele fericite ale Mariei Inês cu Tomás au durat o vreme, dar toată nefericirea era deja acolo, dând târcoale precum spațiile dintre cuvintele unui text. Ca un tigru la marginea periculoasă a viselor.

Ea a lipsit de la numeroase lecții de franceză și de pian pentru a se întâlni cu Tomás în apartamentul lui sau pentru a rătăci cu el prin oraș, ținându-se de mână, descoperind o adevărată mântuire în asfaltul și pietrișul ce înăbușeau pământul și vegetația, care fusese, practic, tot ceea ce ea știuse până atunci. Asfaltul era ferm sub picioarele ei și, în afară de asta, nici nu-i murdărea pantofii

Tomás nu era cu totul clandestin, adesea apărea să facă vizite cuviincioase de duminică în casa mătușii Berenice. După aceea îi spunea Mariei Inês, când erau singuri:

– Uneori cred că mătușa ta știe ce se întâmplă între noi, a ghicit totul și doar se preface că nu știe; alteori cred că e doar naivă.

Iar Maria Inês clătina din cap, spunând cu acest gest: Nici una, nici alta.

Ea și mătușa Berenice nu vorbeau prea mult. Maria Inês nu era genul care să se destăinuie și nu-i plăcea să ceară sfatul nimănui. Și îi plăcea să facă sex fără să știe nimeni, în ciuda tuturor standardelor morale pe care i le impusese creșterea ei, împotriva tuturor standardelor morale cărora alte fete, chiar în Rio, li se supuneau pe vremea aceea.

Uneori Tomás. Altădată João Miguel. Natura relației ei cu vărul ei de-al doilea era diferită, dar poate că aceasta era mai profundă, ceea ce nu era chiar o contradicție. Flori și ciocolată și fără întâlniri secrete. Trupul voinic al lui João Miguel dădea impresia că era prea mare pentru el, ca și cum ar fi fost prea larg, o cămașă mai mare cu un număr. Cu sufletul lui plutind înăuntru, puternic-slab, slab-puternic. De aceea, n-avea să știe niciodată.

În același fel în care, cu ani înainte, locuind în aceeași cameră, Clarice își începuse misiunea ei personală, tot astfel a început și Maria Inês să lucreze la propriul ei plan: să-și clădească o viață solidă construită pe o temelie fermă, tangibilă, vizibilă. Trebuia să procedeze cu atenție, pas cu pas, suficient de aproape și de departe de sine însăși.

Primul lucru pe care l-a decis a fost să intre la Școala de Medicină, chiar dacă era conștientă că n-avea să fie niciodată decât un medic mediocru, pentru că nu era interesată de medicină. Dar avea nevoie de terenul solid al acestei profesii. Era ceva mai lipsit de primejdii decât încercarea de a descoperi cine putea fi, în realitate, Maria Inês.

Cu puțin înainte de vacanța de Paște, Maria Inês a căpătat o răceală tocmai potrivită pentru a-i oferi o scuză să nu se ducă acasă, la fermă. Răceala a dispărut rapid și vineri seara João Miguel a apărut în vizită, cu un buchet de flori sălbatice. Mătușa Berenice i-a oferit un lichior roșu-rubiniu, iar în Duminica Paștelui i-a oferit același lichior lui Tomás, împreună cu niște prăjituri cu vanilie pe care tocmai le copsese și erau calde încă.

Maria Inês a mâncat prăjiturile înmuindu-le una câte una în cafea. Întotdeauna băuse cafea, de când era mică, la fermă, era doctoria pe care bucătăreasa o prescria pentru dureri de cap, crampe și multe alte neplăceri. După prăjituri, cafea și lichiorul care o făcuse să fie puțin amețită, în mod plăcut, Maria Inês s-a ridicat și a spus:

– Tomás și cu mine ne ducem cu niște prieteni la film.

El era obişnuit cu minciunile ei improvizate, aşa că nici nu şi-a ridicat ochii din paharul de cristal scump, cu un cerc roşu rămas pe fund.

Mătuşa Berenice a zâmbit şi i-au apărut două gropiţe în obraji. Mâna ei dreaptă mângâia o bătrână pisică siameză şi arăta ca şi cum ar fi fost separată de trupul ei, ieşind, albă, din mânecile încreţite ale bluzei turcoaz cu care era îmbrăcată. Nu voia să-şi lase mintea să speculeze prea mult şi de aceea îşi dezvoltase obiceiul de a crede tot ceea ce i se spunea formal. Era capabilă, de pildă, să citească ziarul şi să creadă fiecare cuvânt. În acord cu acest principiu, i-a zâmbit Mariei Inês şi i-a însoţit până la uşă, trimiţându-le un sărut cu degetele în timp ce aşteptau liftul. Apoi a închis uşa grea de lemn cu balamale care scârţâiau uşor, s-a sprijinit de ea şi a început să se gândească, dar a fost întreruptă de o pereche de vrăbii care s-au aşezat pe pervazul ferestrei. S-a dus încet spre ele, cât de încet putea, încercând să nu facă nici un zgomot cu papucii ei moi pe podea. Dar vrăbiile au simţit mişcarea şi au zburat. Iar mătuşa Berenice s-a oprit acolo, în mijlocul camerei de zi, simţindu-se cumva pustie pe dinăuntru.

Era sora mai tânără a mamei Otacíliei, singura care locuia în Rio de Janeiro. Se născuse în ultimul an al secolului al XIX-lea, ceea ce o făcea să se simtă ca un anacronism, ca şi cum nu era cu adevărat o parte a timpului în care trăia. Era neplăcut, de pildă, să completeze documente şi, atunci când era întrebată despre data naşterii, să se confrunte cu secolul al XIX-lea în faţa unor funcţionari proaspeţi, cu obrajii roz, care păreau a fi fost angajaţi acolo direct de la grădiniţă.

Mătuşa Berenice trăise, în anii 1920, o dragoste cu un muzician, un pianist care era prieten cu compozitorul Heitor Villa-Lobos şi cu scriitorul Mário de Andrade. Şi care participase în 1922 la Săptămâna Artei Moderne din São Paulo. În Rio, preda la Conservatorul Naţional de Muzică şi interpreta recitaluri strălucite din Beethoven şi Schubert. Şi din Villa-Lobos, firește – un compozitor pe care mătuşa Berenice nu-l admira,

pentru că nu-i plăcea nimic din ce făceau moderniştii, dar era prea stânjenită pentru a recunoaşte asta. S-a îndrăgostit de pianist în ciuda înclinaţiilor lui stilistice, şi poate pentru că îi avea pe Beethoven şi Schubert care le compensau.

Numele lui era Juan Carlos şi era un argentinian care se stabilise în Brazilia, cu doi ani mai în vârstă decât Berenice şi de o înălţime splendidă. Ei îi plăcea să-şi pună capul pe umărul lui Juan Carlos, un umăr care părea a fi fost făcut special în acest scop, un umăr numai bun să te sprijini pe el, cu înălţimea şi muşchii perfecţi pentru asta.

S-au întâlnit aşa cum se cuvenea doi ani şi jumătate, apoi s-au logodit. Berenice a început să poarte pe inelarul mâinii stângi un inel din aur, perlă şi diamante, în timp ce se delecta cu Beethoven şi Schubert şi tolera muzica lui Villa-Lobos. În luna decembrie a anului următor, când tocmai terminase de tricotat un pulover alb pentru el, Juan Carlos a trebuit să plece la Buenos Aires. Ca să-şi aranjeze nişte treburi personale. Spusese că o să fie plecat o lună, poate două.

A dispărut timp de treizeci de ani şi a lăsat-o pe Berenice cu un inel de logodnă pe deget şi cu o arsură în gâtlej. Totdeauna a crezut că Juan Carlos are să se întoarcă, şi astfel a trecut iremediabil de vârsta măritişului, iar în 1956, când a dat peste el în partea de jos a oraşului Rio, el era doar un turist înalt, cu părul încărunţit, însoţit de frumoasa lui fiică argentiniană care nici măcar nu vorbea portugheza. Berenice aproape că devenise străm ătuşă.

În lift, Maria Inês şi Tomás s-au sărutat ca nişte amanţi experimentaţi.

– *De ce-ai inventat povestea asta cu filmul?*

– Nu ştiu, ca să plec puţin de acasă.

Când au ajuns la parter şi uşa metalică s-a deschis, Maria Inês a spus:

– Poate chiar am putea să ne ducem la film, ce zici?

Scrisoarea lui Clarice a venit la zece zile după aceea. Scrisese pe o foaie de hârtie imprimată cu numele ei cu litere în relief şi

plicul era la fel, foarte sofisticat, un cadou de la Ilton Xavier – care o iubea pentru că nu avea secrete. Scrisoarea era formală şi bine structurată ca şi celelalte, cu subiecte împărţite în paragrafe şi veşti superficiale despre toţi. Trecea uşor peste subiecte ca plantarea şi recoltele, vitele, galoanele de lapte, dar schimba subiectul cu mult înainte să devină plicticos ca un raport tehnic, şi povestea despre vreme, ploaie, o verişoară care născuse trei gemeni, o rochie nouă, nişte sculpturi. Doar în paragraful dedicat Otacíliei, Clarice întrerupea acest ritm ca de cântec de leagăn şi îi dădea mai multe detalii, pentru că boala acum nu mai era un secret, o boală pe care doctorii nu o puteau numi şi o tratau ca şi cum ar fi bâjbâit pe întuneric. Otacíliei nu-i era bine. Se plângea de dureri în încheieturi, era foarte obosită, continua să slăbească şi uneori avea o uşoară febră, dar nu voia să se ducă la un doctor din Rio de Janeiro, ci rămânea în continuare cu vechii doctori de familie din Jabuticabais sau din vecinătate, care practicau un tip de medicină bazat pe vitamine, tonice şi instrucţiuni de repaus complet la pat.

Maria Inês n-avea să devină niciodată un medic bun. Dar avea destulă curiozitate pentru a descoperi, atunci când nici nu mai conta, că Otacília fusese chinuită de lupus mai mult de zece ani înainte să moară de această boală.

Scrisoarea lui Clarice se termina cu cele mai bune urări şi sugera că o vizită a Mariei Inês ar fi bine-venită. Acesta era preludiul. Nu avea să mai treacă mult timp.

*

Nu mai era mult. Două şi jumătate, trei ore pe drum. Eduarda se trezise.

– Mamă, crezi că am putea să ne oprim un minut?

Pe drumul spre munte e un local. *A Parada Predileta*[1].

Maria Inês a zâmbit. Când fiica ei era mai mică, ea şi João Miguel aveau obiceiul să o ducă la fermă o dată sau de două ori pe an, deşi asta acum părea absurd. O vizitau pe mătuşa Clarice,

1. Locul de popas favorit.

care era cam ciudată. Eduarda a auzit o dată că ieşise dintr-o clinică în care fusese internată.

– Mamă, de la ce clinică a ieşit mătuşa Clarice?

– E o clinică de înfrumuseţare, a minţit mama ei. Şi-a făcut un tratament pentru faţă. N-ai observat ce drăguţă e?

Eduardei, care avea şapte ani, i se părea plictisitor să o viziteze pe mătuşa Clarice pentru că ea întotdeauna părea atât de tristă, dar la fermă erau o mulţime de animale amuzante, cai şi vaci şi tauri, cloşti cu pui mici şi aurii (o dată înecase o jumătate de duzină dintre ei într-o încercare lipsită de glorie de a-i învăţa să înoate), câini şi pisici, purcei, oi, o capră. Şi mai erau şi nişte persoane foarte deosebite, precum bătrâna bucătăreasă care spunea poveşti de groază în bucătărie, seara. O dată le-a spus că văzuse o bătălie între Sfântul Gheorghe şi diavol, pe culmea dealului. Le-a mai spus şi că în pădurea de bambuşi fuseseră lăsate nişte oase de animal şi că în *nopţile de vineri* oasele înviau şi rătăceau peste pajişti, tânguindu-se. Şi jura că, de fiecare dată când un grup de călăreţi trecea peste un pod, micul Saci-Pererê cel rău şi şchiop sărea pe calul ultimului călăreţ. Eduarda era obsedată de aceste poveşti şi tot timpul cerea să le audă, chiar dacă după aceea aveau s-o ţină trează.

Lucrurile s-au schimbat, totuşi, pe măsură ce au trecut anii. Într-o zi, bucătăreasa care spunea poveşti de groază tăia lemne cu un topor, când o aşchie mare de lemn a sărit şi i s-a înfipt în ochi, iar ea a rămas chioară şi a încetat să mai lucreze. Animalele au început să dispară, au murit şi nu au mai fost înlocuite de altele. O tulburare întârziată începea să crească în Maria Inês, o reacţie care rămăsese în urma faptelor. La un moment dat, pur şi simplu au renunţat să mai facă vizite la fermă. Maria Inês a fost de acord cu dorinţa lui Clarice de a vinde o mare parte a pământului, pentru că banii puşi la bancă aduceau o dobândă mai mare decât ar fi fost sumele obţinute din arendă. Iar lucrurile au părut a se aşeza într-un anumit echilibru.

Mirosul aerului şi temperatura erau diferite la *A Parada Predileta.* Poate că din pricina orei aceleia din zi, sau a zilei

săptămânii, nu era nici un autobuz în parcare, nici oameni care să arunce pe podeaua sălii de mese şerveţele şi paie pentru băut suc. Un băiat desculţ, căruia îi curgea nasul, s-a oferit să supravegheze maşina. Maria Inês şi Eduarda au primit câte o foaie de hârtie ca să scrie pe ea ce voiau să consume, nu mare lucru.

Pe vremuri, Eduarda ar fi sugerat să cumpere ceva, cremă de zahăr ars, un borcan cu dulciuri, un baton cu *guava*. În dimineaţa aceea, n-a cerut nimic, a fost foarte tăcută. Amândouă au fost la baie. Maria Inês s-a dus prima şi i-a spus Eduardei, pe deasupra uşii din compartimentul îngust:

– Te aştept afară. Îmi iau o cafea.

Pe peretele de lângă vechiul filtru de cafea era un poster mic cu chipul lui John Lennon şi versurile traduse din *Imagine*. Maria Inês şi-a mijit ochii şi a început să citească. *Imagine que não ha países. Não é difícil de fazer*[1]. Alături, cineva lipise o foaie de hârtie, scrisă de mână cu rugăciunea sfântului Francisc: *Doamne, fă-mă unealta păcii Tale.* Maria Inês a luat recipientul de aluminiu şi şi-a umplut ceaşca de porţelan cu cafeaua slabă.

Una dintre ferestrele localului *A Parada Predileta* dădea spre un râu cu apă maronie. Maria Inês s-a gândit la Italia şi la Veneţia cu canalele ei cu miros dulceag, neplăcut. *Un om înalt-scund, gras-slab, stând aşezat-în-picioare.*

Eduarda a venit şi ea şi a cerut un ceai. Chelneriţa a turnat apă fierbinte într-un ceainic mic şi a pus în el un pliculeţ de ceai care putea să fie din seminţe de anason sau frunze de mentă.

Maria Inês şi-a adus aminte totul. Poate că voia să rememoreze asta cu un obiectiv nou, ca un scriitor care alege un poem scris în urmă cu zece, cincisprezece ani şi schimbă o virgulă, găseşte un sinonim (unul pe care îl căutase zadarnic), adaugă un punct, substituie sau şterge o rimă.

Acum îşi amintea culoarea exactă a puloverului pe care îl purta, era din lână, în ziua aceea era destul de rece. Îşi amintea gustul cocktailului pe care îl bea şi mai presus de toate mirosul

1. *Imagine there's no countries. It isn't hard to do.*

plăcut-neplăcut care impregna după-amiaza aceea târzie. Nu era luna lor de miere, ea și João Miguel erau căsătoriți de patru ani. Dar călătoria aceea era un lux pe care el îl voise.

Micuța Eduarda, care avea atunci doi ani și jumătate, rămăsese în Brazilia cu o verișoară. Maria Inês tocmai cumpărase pentru ea o mască de carnaval și câteva animale în miniatură, făcute din sticlă de Murano. Era fericită și s-a hotărât să cumpere ilustrate, să le trimită, de ce nu? Să scrie că stătea la o masă în cafeneaua care fusese frecventată de Casanova, Wagner, Proust. De ce nu? S-a ridicat, fericită și îmbrăcată colorat, și-a netezit părul lung cu ambele mâini, acum îi era bine în puloverul de lână. Avea un zâmbet relaxat.

A traversat Piața San Marco printr-o mulțime de porumbei, s-a dus la un *negozio* care vindea cărți poștale ilustrate și a venit înapoi aproape țopăind, foarte mulțumită de fotografia de deasupra teancului (un canal cu apă verde-închis, o clădire cu ferestre maure, un copac cu ramuri dezgolite aplecat peste un zid în ruine).

Era cineva cu João Miguel, un bărbat foarte frumos. Vorbeau. Maria Inês a venit la masă și a fost prezentată cum se cuvine, *questa è mia moglie*[1], Maria Inês, acesta este Paolo.

Paolo a spus una sau două fraze plăcute pe care João Miguel le-a tradus, apoi au încheiat cu un perfect *ciao*. Dar Maria Inês a prins privirea aceea care o excludea: privirea schimbată între Paolo și João Miguel. Și strângerea de mână care a durat o secundă mai mult decât era necesar și a fost o idee mai puternică decât o strângere de mână obișnuită.

O împunsătură de durere, nimic mai mult.

Totul începuse mult mai devreme, dar ea a descoperit doar acolo, în acea după-amiază frumoasă din Piața San Marco. Și s-a simțit întrucâtva vinovată. Poate că João Miguel știa despre ea. Și Tomás. Dar ea și Tomás nu se mai vedeau. Poate că João Miguel doar se răzbuna. Poate.

---

1. Aceasta este soția mea (italiană).

Mai târziu, pe Maria Inês a durut-o capul. João Miguel a lăsat-o să se odihnească în camera lor de la hotel, nu au vorbit (niciodată n-au vorbit) nimic despre frumosul Paolo, dar Maria Inês a ştiut că soţul ei se ducea să-l întâlnească atunci când a spus:

– Mă duc să fac o plimbare.

E vina mea, s-a gândit ea.

Acum trecuseră şaptesprezece ani, iar Maria Inês şi-a dat seama că mâinile ei nu mai erau încleştate pe volan. A început să fredoneze ceva cu o voce hotărâtă, iar Eduarda, mirată, s-a uitat la ea pentru că în maşină se cânta altceva. Apoi s-a apucat să răsfoiască din nou revista pe care o avea în mână.

Maria Inês nu se simţea ofensată. Dimpotrivă. Acum încerca o singurătate de o altă natură, cu o culoare şi un gust diferite. O singurătate blândă, în care cele mai profunde îndoieli ale ei deveniseră realitate. După şaptesprezece ani.

Se uita la copacii care rămâneau în urmă de ambele părţi ale autostrăzii şi ştia că, dacă ar fi închis aerul condiţionat şi ar fi deschis fereastra, ar fi putut auzi sunetul pe care-l făceau lăcustele. Apoi s-a gândit explicit la Tomás.

*

El ajunsese la fermă după ce se întâmplaseră foarte multe dintre lucrurile importante. Otacília şi Afonso Olímpio nu mai erau decât nişte nume neînsemnate înscrise pe o piatră de mormânt în cimitirul din Jabuticabais. Încheieturile lui Clarice fuseseră deja crestate, iar rănile se închiseseră. Maria Inês era medic, dăduse naştere unei fetiţe, iar aceasta crescuse. Totul ocupase deja nişte locuri anume care păreau a fi definitive, praful se acumula, tăcerea se aşternuse. Cât despre el, Tomás se împăcase deja cu cariera lui mediocră, care era opusul sofisticatelor galerii de artă, al bienalelor, expoziţiilor, panoramelor şi retrospectivelor.

Părinţii lui nu mai erau în viaţă: se întorseseră din Chile o dată cu *Abertura*, tranziţia de la dictatura militară la democraţia civilă, şi muriseră după câţiva ani în pace şi lipsiţi de visuri.

Trăiseră suficient de mult cât să lupte pentru *Diretas-já*, mişcarea pentru vot direct democratic, destul de mult cât să voteze pentru preşedintele Braziliei în 1989. Încă mai erau comunişti. Au murit comunişti. Iar Tomás, care nu fusese niciodată militant politic, a fost surprins de sine însuşi atunci când a votat pentru candidatul comunist în 15 noiembrie. Îşi amintea totul acum.

Desfăcuse contractul de închiriere al micului apartament din Rio Lapa în care locuia la vremea aceea, aproape de treptele ce duceau la zona înaltă Santa Teresa, apoi îşi începuse călătoriile.

Nu-i ajunseseră aceste călătorii ca să vadă toată Brazilia. În autobuz sau luat de şoferii de camion care umblau pe drumuri incredibile, pline de gropi, uzate de timp şi de lipsa oricărei întreţineri. Dormind în cort sau în hoteluri ieftine, rareori bucolice şi confortabile, aproape întotdeauna murdare şi ostile sau indiferente. Vindea uneori câte un tablou ca să obţină banii cu care avea să străbată următorii kilometri sau desena portrete în pastel pentru turiştii zâmbitori. Îşi afunda picioarele în nisipul cristalin al plajelor, explora marile oraşe. Învăţa sunetul insectelor de pădure, al mangrovelor, al izvoarelor. Încet-încet, însă, interesul a început să-i slăbească, precum un muşchi obosit. Sau poate că Tomás pur şi simplu îmbătrânea.

S-a gândit să stea locului şi să-şi oprească motoarele, să devină mic (cât mai mic cu putinţă). A vândut apartamentul părinţilor lui la un preţ foarte scăzut pentru că voia să-l vândă repede şi a negociat cu Clarice cumpărarea căsuţei ajutorului de fermier, care nu mai avusese nici un chiriaş de ani de zile. S-ar fi putut stabili în altă parte, chiar în alt stat. Pe o plajă din Rio Grande do Norte. Santana do Deserto. În munţii din Rio Grande do Sul. Mato do Tiçao sau Goiás Velho sau în ţinutul arid din Minas Gerais. Dar se aşezase aici.

Se întâmpla adesea să-i povestească lui Clarice despre călătoriile acestea, ei îi plăceau poveştile lui. În noaptea în care o aşteptau a doua zi pe Maria Inês – când şi-au spus noapte bună, trecuse de ora două – el i-a spus despre platoul Chapada

dos Veadeiros, despre râul Araguaia și despre munții Ibitipoca, munți care deveniseră un parc național cu nume fanteziste, Cachoeira da Fada[1], Janela do Céu[2], Gruta das Bromélias[3], Gruta dos Fugitivos[4]. Apoi i-a vorbit despre cele șase luni în care locuise pe insula Fernando de Noronha, într-o casă din Vila dos Remédios unde stătea și un biolog care venise din altă țară ca să studieze delfinii. Avusese acolo o relație cu o femeie, iar după aceea nu s-au mai întâlnit, n-au mai vorbit și nu și-au mai scris. Dar rămăseseră în memoria lui Tomás anumite dimineți care începeau foarte devreme, înainte de zorii zilei, când biologul îl lua cu el ca să observe mișcările delfinilor în golf.

În timpul tuturor acestor ani scurși între moartea lui Afonso Olímpio, când se întâlniseră, și momentul în care deveniseră vecini, Clarice și Tomás nu pierduseră niciodată legătura unul cu altul. Mai presus de orice, o aveau în comun pe Maria Inês.

Au mai fost câteva femei după Maria Inês, dar nu multe. Nici una dintre ele nu arăta ca fata din tabloul lui Whistler, de fapt ele nu arătau ca personajul feminin din nici un tablou, nu semănau nici măcar cu portretele pe care li le făcea Tomás uneori. Le picta așa cum biologul din Fernando de Noronha studia delfinii.

– Cred că e ciudat că nu te-ai însurat niciodată, a spus Clarice odată, iar apoi a adăugat, pentru că i se părea că merită o explicație: Știi, e neobișnuit să împlinești patruzeci de ani fără să fi fost niciodată căsătorit, măcar o dată.

– Odată am trăit cu o femeie timp de doi ani. Poate să conteze ca o căsătorie?

Clarice a dat din umeri.

– Cred că da.

– Îți pare rău că nu ai avut niciodată copii?

– Da. Dar mă îndoiesc că aș fi fost o mamă bună.

---

1. Cascada Zânelor.
2. Fereastra Paradisului.
3. Grota Bromeliadelor.
4. Grota Fugarilor.

*

Acum Tomás era treaz, era ora opt şi bibilicile bucătăresei Jorgina treceau în şir prin faţa ferestrei lui, făcând obişnuita gălăgie.

Jorgina locuia la distanţă de câteva minute de mers de la casa lui Tomás, într-o colibă veche din care făcuse o adevărată casă, cu icoane de sfinţi lipite pe pereţi, milieuri brodate pe mobile, un pat separat de restul încăperii printr-o draperie; primea din când în când vizite de la nepoţii ei. Jorgina nu avea bucătărie, dar îşi petrecea majoritatea zilei în bucătăria casei lui Tomás. Mai înainte, nu avusese baie. Jorgina nu locuise niciodată într-o casă cu baie. Avea un closet clădit deasupra unui izvor, cu pereţi de bambus şi acoperiş de paie, iar latrina era izvorul însuşi. Tomás văzuse lucruri şi mai rele, dar a pus să i se amenajeze o baie Jorginei şi ea a fost atât de recunoscătoare, încât ochii i s-au umplut de lacrimi. La vârsta de şaizeci de ani, a făcut un duş cald pentru prima dată în viaţă.

În dimineaţa aceea ea a făcut cafea dulce ca în fiecare zi şi a pus masa pentru Tomás aşa cum o punea în fiecare zi, o cană curată, o cafetieră, un vas cu lapte, o farfurioară cu unt şi o tavă cu pâine de porumb. Şi s-a uitat la el în timp ce se aşeza la masă, arăta altfel, poate era bolnav, îl durea capul sau avusese un coşmar. El a băut puţină cafea cu lapte, şi-a aprins o ţigară şi a fumat-o pe îndelete, apoi s-a ridicat în picioare, şi-a pus pantofii şi a plecat.

Poate că Tomás îmbătrânea, poate că ajunsese pe acel soi de platou unde cele mai intense formaţiuni geografice sunt aplatizate, poate că acum se putea uita la peisaj, considerând că totul este o parte a trecutului.

*

Era posibil ca Eduarda să fie conştientă de mai mult decât se putea vedea cu ochii. Să-şi fi dat seama, de pildă, de ce João Miguel era atât de tenace în privinţa lecţiilor de tenis. La asta s-a gândit Maria Inês atunci când fiica ei i-a pus o întrebare pe

un ton aproape obişnuit, în timp ce întorcea paginile revistei, şi a ridicat distrată ochii ca să vadă peisajul din jurul maşinii:

– Tu şi tata o să vă despărţiţi când ne întoarcem?

Maria Inês nu a fost surprinsă. A văzut un câine călcat de maşină pe marginea drumului, cu burta neagră de sânge coagulat, cu intestinele la vedere, şi s-a gândit: cineva ar fi trebuit să ia animalul de acolo, să-l îngroape.

Apoi a răspuns:

– Poate.

Eduarda a închis revista, a oftat.

– Ştii, asta nu mă întristează prea tare. Ciudat. Nu cred că voi doi aveţi o viaţă prea bună împreună. Desigur, la alte perechi e mult mai rău. Vreau să spun, voi nu vă certaţi, nu vă contraziceţi.

Maria Inês a repetat simplu:

– Poate că o să ne despărţim. Nu ştiu încă. Nu ştiu ce crede el despre toate astea.

Apoi s-a gândit încă o dată, explicit, la Tomás.

Ora nouă
(După orarul brazilian de vară)

Moarte la Veneţia era în acelaşi loc şi singurul lucru pe care Clarice îl ştia despre carte era începutul (Prinzregentenstrasse şi restul). Acum îşi amintea o ilustrată pe care Maria Inês o trimisese din Veneţia în... 1980, 1982? Datele nu mai erau atât de importante (ca şi în *Moarte la Veneţia,* 19...) Nici ilustrata, Clarice probabil că o aruncase împreună cu multe alte lucruri pe care le arunca mereu.

Cineva trecea pe drum, un bărbat. Părea a fi Tomás. Greierii cântau pe câmpuri. Clarice şi-a amintit de fabulă şi cum, atunci când era copilă, se identificase cu disperare cu furnica; acum probabil că s-ar fi identificat cu greierul. N-are decât să vină iarna. Să moară de foame, dacă asta era inevitabil. Dar mai întâi să petreacă toată vara cântând cu sinceritatea greierilor şi a nebunilor.

Soarele de la ora opt (ceasul arăta nouă, potrivit orarului de vară) îşi revărsa razele deasupra dealului. De partea cealaltă era casa lui Ilton Xavier şi a mamei lui văduve (casa în care multe camere aveau nume). Acum Ilton Xavier era bărbatul casei, vocea autorităţii. În săptămâna de dinainte, Clarice trecuse prin faţa casei şi o salutase cu amabilitate pe Roseana, a doua şi ultima lui soţie, care venea pe drum ţinând-o de mână pe fetiţa ei. Şi observase casa care era în zugrăveală: întotdeauna în aceleaşi culori. Mai târziu a auzit că un grup de cercetători la universitate pregătea o carte despre plantaţiile coloniale de cafea din zona aceea şi că avea să fotografieze casa şi terenurile lui

Ilton Xavier. Chiar dacă nu mai rămăsese nici măcar un arbust de cafea acolo.

Clarice auzea sunetul unor sertare deschise şi închise. Era probabil Fátima care punea la locul lor lucrurile care zăceau împrăştiate prin casă până când venea ziua de curăţenie.

Clarice îşi petrecuse restul nopţii gândindu-se la mariajul ei cu Ilton Xavier, chiar dacă însemnase atât de puţin pentru ea, sau poate că tocmai din cauza aceasta. Când Fátima apăruse ca să înceapă curăţenia, dimineaţa devreme, o găsise pe Clarice în grădină, luând de pe jos frunze căzute dintr-un sicomor.

– Deci, azi e ziua cea mare, a zis ea, închipuindu-şi că Clarice era foarte fericită că venea sora ei. După atâţia ani.

Părul Fátimei era împodobit cu şuviţe false care fuseseră potrivite pe părul ei în aproape opt ore şi erau scumpe, dar o prietenă coafeză din Friburgo îi făcuse pieptănătura aceea pe gratis. Avea pe ea uniforma de lucru: un şort de bumbac gros şi scurt, care-i descoperea picioarele negre, puternice, neîngrijite. Papuci albaştri care îi descopereau unghiile de la picioare vopsite în roşu, aceeaşi ojă care se cojea de pe unghiile ei de la mâini, roase din carne. Un tricou de bumbac cu tivul şi mânecile lărgite, care părea să fi fost gri înainte de a fi fost decolorat de înălbitor pentru rufe, cu inscripţia Boston, Massachusetts pe piept. Fátima nu avea nici cea mai mică idee că aceste cuvinte însemnau un loc – un loc din lumea asta, în care existau oameni care făceau curăţenie prin case, iar alţi oameni aşteptau să le vină surorile în timp ce culegeau frunze uscate de pe jos.

Clarice a zâmbit şi şi-a dat după urechi o şuviţă de păr care-i venea în ochi. Nu mai era îmbrăcată cu acelaşi tricou vechi, murdărit de lut, ci cu o rochie de un albastru-închis cu flori albastre-deschis, care o făceau să arate blândă, liniştită. Atât de mult, încât Fátima era tentată în mod sincer să se aşeze pentru un moment în grădină, pe o piatră, şi să stea de vorbă. Dar era mult de lucru. Foarte mult. Casa trebuia să strălucească de curăţenie, astfel încât Maria Inês şi fiica ei să nu

se strâmbe cu dezgust în faţa trecutului şi a naturii care dominau cursul lucrurilor acolo. Fátima voia să scape de toţi păianjenii din casă, de mirosul de mucegai care plutea în unele camere şi debarale, să dea luciu mobilelor, să îndepărteze cadavrele de insecte din lămpi şi din colţurile în care se strânseseră, să distrugă furnicile şi muşuroaiele de furnici, să scalde băile în soluţie de curăţat cu extract de eucalipt şi bucătăria în detergent lichid, să cureţe geamurile până ajungeau atât de transparente, încât păreau să dispară.

Acum Maria Inês era pe drum. Clarice a fost mirată când şi-a dat seama că încerca să ghicească ce fel de maşină avea. Până la urmă s-a hotărât la un model de import, de lux, dar s-a simţit uşor stânjenită de meschinăria sa şi a căutat în sinea ei un vechi sentiment care să o facă fericită la gândul sosirii surorii sale. Fericită aşa cum orice femeie ar fi fericită să-şi revadă sora după atâţia ani. Lucruri uşoare, cu o superficialitate simplă, vizibile, audibile, palpabile, lucruri cu înfăţişarea soarelui de la amiază, a greierilor verzi din tufişuri, a cicadelor cântând din răsputeri pe trunchiurile copacilor.

Bărbatul care arăta ca Tomás a dispărut de-a lungul şoselei la o curbă.

Soarele era fierbinte, chiar şi la ora opt, iar atingerea razelor era aproape dureroasă pe pielea lui Clarice când a ieşit de la adăpostul umbrei copacilor. Din fericire, erau copaci peste tot prin jurul casei. Unii dintre ei îşi abandonaseră stadiul de sămânţă în germinaţie cu o viteză uluitoare, iar acum erau nişte minuni compuse din trunchiuri şi frunze adevărate.

Îi albea părul, iar ea îl vopsea cu henna indiană. Avea patruzeci şi opt de ani. Îmbătrânise. În mod sigur, aceasta avea să fie impresia Mariei Inês.

Peste o lună, avea să vină februarie, luna Carnavalului şi luna naşterii ei. Oare mai putea improviza câteva minute de teatru, dat fiind că era încă pe scenă? Ar putea fi posibil să se reinventeze pe sine însăşi într-o vară? Acum ajunsese, practic,

să se descotorosească de toate aşteptările. Starea aceea de aproape-pace o excludea, în mod necesar, pe Maria Inês.

Iar Maria Inês venea. De ce? În ce scop?

*

Scrisorile aşternute pe file frumoase de corespondenţă personalizate (un cadou de la Ilton Xavier) începuseră să sosească mai des. Nici nu se punea problema să explice în mod deschis situaţia *(Mama moare, vino cât poţi de repede)*, ci ajungeau doar până în punctul permis de o auto-cenzură care se extindea în multe privinţe şi care îi învelea cuvintele ca nişte capsule (sau ca nişte şosete groase de lână îmbrăcând picioarele îngheţate într-o dimineaţă rece), dar Clarice era foarte insistentă.

– Cred că o să mă duc acolo, i-a spus Maria Inês lui Tomás, în timp ce îi desena pe spate o semilună cu arătătorul ei cu unghia roasă.

Începuse să se îmbrace şi îşi pusese pe ea chiloţii şi fusta mini, dar apoi s-a întins pe pat lângă el. Tomás aprinsese un beţişor parfumat (paciuli) şi mânca dintr-un baton de ciocolată în timp ce desena un mic elefant în caietul de schiţe. Avea un inel de argint pe mâna dreaptă, un cadou de la Maria Inês căruia se hotărâse să-i dea tot felul de înţelesuri.

Ea s-a întors pe spate şi Tomás s-a uitat la sânii ei mici cum se ridicau şi coborau în ritmul respiraţiei. Dragostea îl făcea pe Tomás să-şi simtă pieptul strâns ca într-un bandaj de compresie. Maria Inês avea tot felul de coliere şi brăţări şi inele, cultiva o tendinţă uşor *hippie* în felul ei de a se îmbrăca. Ascultau muzică rock, o înregistrare a grupului Os Mustantes. Chiştocul unei ţigări cu marijuana pe care o fumaseră mai înainte zăcea, îngălbenit, într-o farfurioară.

– Sigur că trebuie să te duci, e mama ta, a spus el.

– Nu-mi place de ea, a zis Maria Inês, ştiind foarte bine că acele cuvinte erau îngrozitoare, că erau cumva mai aproape şi dincolo de adevăr.

– Dar are nevoie de tine, e bolnavă. Nu fi egoistă.

Tonul lui avea amabilitatea forţată a unui învăţător de şcoală uşor obosit şi nemulţumit de salariul lui. Maria Inês s-a supărat.

– Nu vorbi aşa cu mine.

Dar Tomás era împăciuitor; a zâmbit şi i-a luat mâna ca să-i sărute arătătorul cu unghia roasă.

*

Era luna octombrie. Clarice şi Ilton Xavier sărbătoreau aniversarea nunţii lor: patru ani. Nu era nici un moştenitor pe drum, spre dezamăgirea tuturor.

La început, sâmbăta era ziua în care luau prânzul cu părinţii ei. Pe măsură ce Otacília devenea mai slăbită, simţindu-se tot mai rău, prânzul săptămânal a rămas doar de două ori pe lună, apoi o dată pe lună.

Otacília şi Afonso Olímpio deveniseră din ce în ce mai izolaţi în casa lor şi căpătaseră atât de mult aspectul unor piese de mobilier, încât nimeni nu credea că aveau să moară cu adevărat într-o zi, în ciuda bolii nenumite a Otacíliei şi a suplimentelor de fier şi a vitaminelor. Părea firesc că aveau să treacă anii, apoi deceniile, apoi, în şir, secolele, fără ca Otacília şi Afonso Olímpio să se schimbe prea mult – poate că aveau doar să capete nuanţa uşor roşcată a lemnului sau un strat cenuşiu de prăfuită inutilitate. Dar aveau să continue să fie acolo, de-abia respirând, consumând foarte puţin aer sau hrană, lipsiţi de somn sau de zâmbete. Otacília avea să-şi ascută auzul ca să asculte cântecul mierlelor şi al păsărilor-tiran – care, totuşi, nu aveau să-i descopere nimic nou. Iar Afonso Olímpio, care-şi pierduse pofta de mâncare, avea să se uite la masa cu micul dejun şi să-şi trosnească degetele osoase. Aveau să fie ca nişte duşmani care, spre sfârşitul vieţii lor, ajunseseră la un soi de armistiţiu.

Adevărul era, totuşi, că Otacília murea. Acum avea leziuni pe piele, răni roz ca de fetiţă, care-i aminteau de vremea când era copil, când alerga prin curte şi cădea. Uneori se îneca, încerca să inspire aerul cu disperare, iar cuvintele i se opreau în

gât, făcând ca tăcerea ei obişnuită să fie mai profundă şi, într-un fel, mai crudă. Era o tăcere care îşi folosea frazele albe, întoarse pe dos, pentru a exprima încontinuu acelaşi ciclu: să-l învinuiască pe el, pe Afonso Olímpio, soţul ei şi tatăl fiicelor ei, să se învinuiască pe sine. Amândoi meritau asta, vinovăţia, chiar dacă după aceea realitatea se schimbase şi luase căi aparent mulţumitoare. Pentru că lucrurile liniştite sunt ca nişte vulcani şi nici ea, Otacília, nici soţul ei, nici fiicele ei nu se puteau aştepta, în mod sincer, ca totul să se fi aranjat.

Ştia asta şi Maria Inês, cu ochii ei în flăcări şi libertatea ei sexuală. Cu prietenul ei Tomás, care acum îi spunea: Cred că ar trebui să te duci, mama ta are nevoie de tine. Maria Inês avea să se ducă. Să fie martoră la moartea Otacíliei, să o privească murind.

*

În bucătărie, Clarice, cu verigheta ei strălucitoare, făcea prăjiturile *casadinhos* a căror reţetă o învăţase de la mătuşa Berenice: *3 cești de făină. 2 cești de zahăr. 6 gălbenușuri. 3 albușuri. 1 linguriță de praf de copt.* S-a gândit la Lina mult la început, dar după aceea nu s-a mai gândit atât de mult. *Bateți albușurile până se întăresc, adăugați gălbenușurile și zahărul, bateți bine, adăugați făina în care ați presărat praful de copt.*

Taxiul a ajuns chiar atunci când prăjiturile *casadinhos* se terminaseră de copt. Mai avea să le umple şi să le dea prin glazură, dar trebuia să lase asta acum, mai important era să întâmpine taxiul şi ilustra sa pasageră care venise de la autogara din Jabuticabais – o autogară mică, cenuşie, cu o parcare pentru două autobuze şi toalete publice cu nişte cutii de carton improvizate pe care era scris *mărunțiș aici, vă rugăm,* şi cu mâzgăleli înăuntru pe uşile compartimentelor, *Monica și Fábio, Alexandra și Adriano, Numai Isus te poate salva.* Mai era şi un bar cu câţiva beţivi inofensivi care se târau pe acolo şi cărora le dădeau târcoale o jumătate de duzină de câini înfometaţi, sperând să li se arunce vreun os. Şi mai era şi un chioşc de ziare. Noul primar

înconjurase autogara cu tufişuri de bougainvillea roşii-închis, roz şi galbene, făcând-o să pară aproape primitoare.

Maria Inês s-a dat jos la autogară într-o dispoziţie proastă, dar starea ei se mai ameliorase în momentul în care s-a dat jos din taxi şi a scos din geanta ei *hippie* un portofel *hippie* (făcut în India) pentru a-i plăti cursa şoferului. Începuse să dea lecţii particulare de ştiinţă unor copii şi pre-adolescenţi cu note proaste la şcoală: cu banii *ei* plătea cursa şi bacşişul şoferului.

Clarice i-a făcut cu mâna, fericită, şi apoi a început cu scuzele pe care le spunea chiar şi atunci când nu era necesar:

– Ilton Xavier e acasă, îl aşteaptă pe veterinarul care o să vaccineze vitele. M-am hotărât să vin aici să te aştept şi să fac nişte prăjituri. Mama doarme.

Nu a pomenit nimic despre Afonso Olímpio.

– Cum se mai simte?

– Rău.

– Şi tata?

– E pe aici, lucrează ca de obicei, servitoarea spune ca a băut.

– E plecat de acasă?

Clarice a dat din cap în timp ce îşi trecea verigheta de pe inelar pe degetul mijlociu şi apoi din pe arătător, unde-i era prea strâmtă.

– Da, devreme în dimineaţa asta. A spus că se duce la o întrunire la cooperativă.

Maria Inês şi-a dus valiza şi geanta *hippie* în dormitorul ei. Clarice a observat cât de multe inele şi cercei şi coliere şi brăţări avea. Era frumoasă. A mai observat şi sandalele ei cu talpă plată, din piele, care păreau confortabile. Apoi s-au dus amândouă la bucătărie, ca să termine prăjiturile *casadinhos* şi să bea nişte suc de *guaraná*.

Otacília era trează atunci când, după o jumătate de oră, uşa dormitorului ei s-a deschis aproape fără zgomot, iar fiicele ei au intrat. Era trecut de ora trei şi după-amiaza de octombrie devenea mai răcoroasă, din când în când burniţa moale şi

monoton. Dincolo de ferestrele închise, seminţele triumfau, iar mlădiţele creşteau cu ferocitate, fluturii multicolori mureau şi cadavrele lor erau purtate de furnici.

Camera mirosea a ceai de mentă. Otacília aştepta, cu ochii deschişi (ochii ei de culoarea acvamarinului cu o strălucire devastatoare, cumva febrilă) fixând tavanul cu mici denivelări. Fiicele ei nu au observat când conştiinţa i-a abandonat trupul pentru un moment şi s-a dus în tavan, lăsând-o goală pe dinăuntru ca pe un nou-născut. Apoi şi-a venit în fire. Maria Inês i-a luat mâinile Otacíliei şi i le-a ţinut într-ale ei.

Pe perete, la căpătâiul patului dublu făcut din lemn de *jacaranda*, erau atârnate un crucifix de lemn şi o pictură în ulei care înfăţişa un băiat cu un căţel. O şopârlă locuia în spatele tabloului şi, noaptea, fără să-i pese de nimic, devora ţânţari şi alte mici insecte.

Otacília a spus că ar vrea să facă o baie şi să se aranjeze puţin. Maria Inês şi Clarice au ajutat-o să meargă la baie şi să se dezbrace. Trupul ei era teribil de slab, muşchii pe jumătate atrofiaţi, pentru că nu şi-i folosea aproape deloc. Sânii ei erau mici: sânii pe care-i moştenise şi Maria Inês. Otacília nu avea cicatrice. Dar avea toate aceste leziuni pe piele pe care Maria Inês le-a observat de la început.

Au aşezat-o pe scăunelul de plastic care era acum totdeauna în cabina de duş. Otacília nu putea să facă baie singură şi nici să stea în picioare. Când apa caldă şi blândă i-a curs peste părul încărunţit, mintea Otacíliei s-a rătăcit din nou. De data aceasta a durat mai mult, iar ea credea cu tărie că se afla în izvoarele de apă minerală de la staţiunea São Lourenço, unde fusese în luna de miere.

Maria Inês şi Clarice nu s-au uitat una la alta în timp ce o săpuneau pe Otacília şi îi spălau părul cu şampon. Dar au schimbat câteva fraze care sunau fals:

– Pun pariu că au ieşit bune prăjiturile.

– E o reţetă foarte bună. Am învăţat-o de la mătuşa Berenice, cât am stat cu ea.

– Oh...

– Cred că o să fac niște ceai. Sau o ciocolată caldă. Ce zici?

– Grozav. Hai să facem una dintre gustările alea luxoase de fermă. O să fac niște suc și mâncăm niște chifle.

Clarice a început să enumere:

– Avem miere, avem gem de *guava*, unt. Și *casadinhos*, firește. Și o prăjitură albă cu glazură de zahăr pe care a făcut-o ieri Narcisa.

– O să stăm la masă.

– O să-l așteptăm pe tata.

– O să-l așteptăm pe tata.

– Fericite.

– Fericite.

– Mirosind frumos.

– Mirosind frumos.

– Cu părul pieptănat.

– Cu părul pieptănat.

Suna ca și cum vorbeau cu un copil. Dar nu conta, pentru că Otacília nu auzea.

Ceva foarte secret și rău s-a mișcat prin baie ca un spirit. Și a părăsit baia ca spiritul unui spirit.

*

Mașina care le-a adus pe Maria Inês și pe Eduarda nu era o mașină de import. Dar avea aer condiționat. Și un CD-player la care Maria Inês putea să-l asculte pe Bernardo Águas cântând Monteverdi, sau coloana sonoră din filmul *Good Will Hunting*, CD-ul împrumutat de la Eduarda.

Au urcat în munți și au ajuns în Friburgo cu urechile înfundate. Maria Inês a învățat-o încă o dată pe fiica ei manevra care trebuia făcută atunci când ai urechile înfundate: te ții de nas și sufli foarte tare.

Eduarda s-a supus și a devenit încă o dată frustrată:

– Nu e de nici un folos, mi s-au înfundat și mai tare urechile.

– Acum înghite.

Eduarda a înghiţit în sec o dată, de două ori.

– Nu ajută la nimic, mai bine caşti.

A căscat de mai multe ori. Urechea stângă i s-a desfundat, în sfârşit, dar dreapta continua să o supere.

Abia dacă au vorbit în restul călătoriei. Maşina se scutura peste ridicăturile împotriva vitezei de pe ieşirea din Friburgo. La stânga, pe marginea drumului, pe malul râului cu apă puţină şi murdară care curgea acolo, erau parcate camionete care vindeau pepeni, portocale şi mandarine. La dreapta erau fabrici de mobilă. Ateliere de reparat cauciucuri întunecate şi urâte, brutării. Şi o construcţie uriaşă, modernă, care nu era acolo cu zece ani în urmă, ultima dată când Maria Inês fusese pe ruta aceea.

După Friburgo, o mare parte din răcoarea muntelui a rămas în urmă. Dar Maria Inês şi Eduarda n-aveau cum să-şi dea seama. Aerul condiţionat funcţiona foarte bine. Maşina era o bulă mobilă de climat european călătorind prin localităţile rurale ale statului Rio de Janeiro, în mijlocul verii.

Urechea dreaptă a Eduardei s-a desfundat dintr-odată.

– O, în sfârşit!

Şi fata s-a retras din nou în sine. Pentru a se împăca sau a-şi aminti un vis, pentru a gusta pepenele, portocalele şi mandarinele pe care nu le mâncase. Pentru a fi, în adâncul ei, Eduarda, o viaţă mică şi mişcătoare. Şi pentru a hrăni o bănuială care zvâcnea în trupul ei. Care creştea. O făcea să fie neliniştită, ca şi cum ar fi trebuit să citească în curând o compunere cu voce tare.

*

Otacília lua ceaiul cu fiicele ei.

I-a spus bună ziua soţului ei când acesta a ajuns şi l-a întrebat cum a mers întrunirea la cooperativă, dar când el a terminat răspunsul, nici nu-şi mai amintea ce-l întrebase.

Şi-a dat cu două picături din preţiosul ei parfum Chanel nr. 5, una după fiecare ureche, înainte de a se duce din nou în pat.

Când liniştea aceea fără precedent a pătruns în camera ei semi-iluminată de o lampă cu lumină scăzută, a ştiut că avea să moară în curând.

A auzit vocile fiicelor ei vorbind în camera de alături, camera Mariei Inês. Apoi a auzit mai puțin și a simțit o amețeală care a făcut-o să se gândească la un vas plutind pe o mare zbuciumată în timpul furtunii. Apoi amețeala a trecut, iar ea a deschis ochii și a zâmbit pentru că, de fapt, totul era atât de simplu.

Ore suplimentare

Mătuşa Berenice s-a grăbit să vină din Rio de Janeiro pentru înmormântarea Otacíliei. Era supărător când generaţiile subminau în acest fel timpul, lipsindu-l de orice orânduială. Nepoate care să moară înaintea mătuşilor.

Doar după înmormântare Maria Inês l-a sunat pe Tomás şi i-a spus:

– Mama a murit.

El s-a plâns:

– Ai fi putut să-mi spui *ieri!* Aş fi venit şi eu.

Dar ea l-a întrerupt şi a spus că nu era nevoie.

Nu era nevoie pentru că João Miguel era acolo. Vărul ei de-al doilea, cu ochii înroşiţi de lacrimi sincere. Adusese flori, dar nu şi ciocolată, din pricina circumstanţelor.

În cimitirul mic din Jabuticabais, Afonso Olímpio urmărea cum lumea i se învârtea deasupra capului. Înăuntrul capului. Avea cearcăne adânci sub ochi, pe faţa lui cu pielea închisă la culoare, şi două linii adânci îi încadrau gura. Era ciufulit şi îşi purta într-un fel dizgraţios costumul negru, deşi în alte ocazii arăta bine în acel costum făcut pe comandă, din stofă subţire de lână.

Afonso Olímpio alături de fiicele sale duşmane. Îngropându-şi soţia duşmană.

Maria Inês stătea alături de el, ca o sfidare. Ea nu a plâns, dar Clarice a plâns mult în braţele lui Ilton Xavier, ceva mai departe.

Când Afonso Olímpio s-a întors acasă la sfârşitul după-amiezii, conducându-şi maşina lui Rural Willys cea bine întreţinută,

nu a aprins luminile. S-a dus la baie, a urinat şi s-a spălat pe faţă şi pe mâini în întuneric. Se simţea ca un deşert cu nisipuri albe netezite de vânt. Din dulapul mare de bucătărie (din lemn vopsit albastru, cu flori pictate care se căţărau pe marginea panourilor de sticlă şi se încolăceau în jurul mânerelor sertarelor) a scos un pahar. Apoi s-a dus la cufărul din camera de zi, în care ţinea încuiate câteva sticle de băuturi foarte tari.

Avea acolo whiskey şi *cachaça*. Cel mai bun rachiu de trestie de zahăr, făcut în casă, din Minas Gerais, adus din Barbacena. Şi-a umplut paharul şi a intrat în fiecare cameră, ca un lup neîncrezător căutând capcane. A simţit o adiere a parfumului Otacíliei, care avea să-i supravieţuiască vreme îndelungată.

Avea impresia că nu el, ci altcineva stătea la masă pentru a mânca supa de legume pregătită de Narcisa, în care fărâmiţase brânză galbenă şi pe care o mânca alternând lingurile de supă cu înghiţituri de pâine cu unt. Şi cu sorbituri din paharul de *cachaça*. Narcisa a observat că bea, dar lui nu-i păsa de asta.

Totul începuse cu Otacília şi totul se termina cu ea. Ea fusese criticul mut şi complicele care-l ura. Mâna care nici nu mângâie, nici nu loveşte, ci rămâne inertă de-a lungul timpului, existând într-un fel care este la fel de indispensabil, pe cât de supărător.

Amintirea Otacíliei a sfârşit prin a fi, pentru Afonso Olímpio, o versiune mai amară şi mai vie a Otacíliei adevărate. Un câine pe jumătate mort de foame care stătea la picioarele mesei şi, cu ochii indescifrabili (de culoarea acvamarinului albastru), îl obliga să se confrunte cu sine însuşi. Şi toate cuvintele pe care nu le schimbaseră îi răsunau acum în urechi.

Nu-i cădea bine mâncarea, dar a mâncat-o, cu toate astea. Nu avea de ales – toate alegerile pluteau acum în trecut. Dacă s-ar fi uitat peste umăr, le-ar fi văzut dispărând, îndepărtându-se, deja pe jumătate cufundate în umbră. I-a venit o idee: în ce plan al existenţei sunt lucrurile pe care *nu le-am făcut? Ceea ce am fi putut să facem, dar n-am făcut?*

Fulgerător, a înţeles. Un fior de teamă i-a străbătut trupul. Exista, la urma urmei, un plan al existenţei în care toate lucrurile pe care nu le făcuse erau depuse (precum banii într-o bancă). Ceea ce ar fi putut face. Ceea ce ar fi trebuit să facă. Iar în amintirea lui striga viziunea unei fetiţe de doisprezece ani ai cărei sâni abia începuseră să se dezvolte, ca două pere mici, sub bluza ei delicată cu broderie perforată.

*

După înmormântarea Otacíliei şi după ce îi dăduse pe furiş un telefon lui Tomás, Maria Inês i-a cerut lui João Miguel să o ia în maşina lui.

– Nu merg acasă. Nu ştiu unde merg, a zis ea. Şi a adăugat, fără amărăciune, ca şi cum ar fi luat o înghiţitură neutră de apă: Nici măcar nu ştiu unde este „acasă". E apartamentul mătuşii Berenice din Rio de Janeiro? E casa fermei tatălui meu? E casa surorii mele, unde sunt şi soţul, şi soacra ei?

Au străbătut Jabuticabais în câteva minute. Ochii Mariei Inês erau uscaţi şi João Miguel nu înţelegea de ce.

– Unde vrei să mergi?

– Nu ştiu.

Dar şi-a amintit că la distanţă de vreo doisprezece kilometri era un drum la dreapta şi i-a spus s-o ia pe acolo.

Vărul ei de-al doilea, viitorul ei soţ, s-a supus.

Apoi ea a întrebat, aproape cu nepăsare:

– Şi tatăl tău?

– Călătoreşte. Cu afaceri.

– Ca de obicei.

– Ca de obicei.

– Când se întoarce?

– Nu ştiu. Într-o săptămână, zece zile.

Ea s-a uitat la drumul care nu se vedea bine în lumina scăzută. S-a gândit la Afonso Olímpio.

Iar maşina a luat-o la dreapta în locul pe care îl indicase ea.

– Şi acum? a întrebat João Miguel.

– E un pod înainte. După pod, râul se varsă într-un lac mic, foarte frumos.

Nu era atât de frumos. Nu mai fusese acolo de ani de zile, şi ceea îşi amintea era cu totul diferit. Au lăsat maşina parcată lângă o pădurice de bambus şi au luat-o pe jos pe poteca abruptă. În depărtare, bambuşii se vedeau ca nişte enorme insecte păroase sau ca nişte crabi-păianjeni uriaşi.

João Miguel a alunecat şi a căzut în şezut, iar Maria Inês a râs. Avea noroi peste tot pe turul pantalonilor. Au ajuns la marginea lacului noroios de culoarea mierii, aprins de lumina asfinţitului. Broaşte-gladiator orăcăiau peste tot şi un stol de raţe se adunase pe margine, la câţiva metri depărtare. Libelule bâzâiau peste suprafaţa apei, iar cântecul păsărilor nocturne începea să se amestece cu cântecul păsărilor întârziate de zi care probabil că intrau în schimbul de seară. Făcând ore suplimentare.

Maria Inês a spus:

– Pe vremuri, îmi plăcea să prind broaşte ca să te sperii.

– Şi gândăcei, a adăugat João Miguel, dar nu zâmbeau ca doi adulţi tineri care îşi amintesc poznele din copilărie.

Sărutul nu l-a luat pe João Miguel prin surprindere. Iar mângâierile care au urmat nu au surprins-o pe Maria Inês. Stăteau pe o stâncă joasă în mijlocul unui grup de stânci mai înalte. Un arbore de mango uriaş se profila pe cer, iar liliecii zburau de la un copac la altul, prietenoşi, ca o vrajă, ca nişte impresii goale sau nedefinite despre un loc sau despre cineva.

João Miguel nu a întrebat-o cine fusese primul bărbat din viaţa ei şi nici cu câţi bărbaţi mai fusese înaintea lui. Maria Inês era deja o femeie de aproape douăzeci şi unu de ani, iar el nu ştia încă ce trebuia să simtă faţă de ea: teamă sau respect, admiraţie sau îndoială, sau pur şi simplu, iubire. În timp ce făceau dragoste, el şi-a dat seama că trupul ei nu era neexperimentat. Gelozia care a pătruns în el ca o fiinţă a suferit schimbări în timp ce migra prin fluxul sângelui său şi a ajuns la inima lui sub forma unui sentiment mai confuz decât gelozia. Ceva mai posesiv, poate ceva mai distructiv – dar el nu avea de unde să ştie asta.

Ar fi putut să prevadă viitorul chiar atunci şi acolo. Veneţia şi cafeneaua Florian. Bernardo Águas. Eduarda. Apartamentul alb din partea de sus a cartierului Leblon. Instructorul de tenis. Petrecerile din ajunul Crăciunului şi abundenţa de marmură. Dar erau doar nişte tineri adulţi, mai mult tineri decât adulţi.

Maria Inês nu plănuise asta, iar João Miguel a crezut, în mod eronat, că acea seară în care au făcut dragoste pe o stâncă, la marginea lacului de culoarea mierii, se datora unei confuzii emoţionale a Mariei Inês, o confuzie provocată de moartea mamei ei. Nu avea de unde să ştie că moartea Otacíliei nu stârnise nici o confuzie emoţională în sufletul Mariei Inês. Alte lucruri, da.

Maria Inês stătea pe pieptul lui João Miguel – care avea muşchi tari şi era păros, spre deosebire de pieptul lui Tomás. Au rămas tăcuţi şi au aşteptat să răsară primele stele, dar cerul era acoperit cu nori care se adunau din ce în ce mai groşi. Maria Inês s-a gândit că acel cer opac semăna cu o rană gigantică. Dintr-odată, João Miguel i-a pus întrebarea cea mai ciudată, a vrut să ştie *dacă ei îi plăcuse* – o întrebare care nu ieşise niciodată din gura lui Tomás, pentru că Tomás prefera *să simtă dacă îi plăcuse*, şi dacă, din întâmplare, credea că nu fusese aşa, obişnuia să ia măsurile cuvenite la fel de meticulos ca un artizan şi cu pasiunea unui poet. Maria Inês nu a vrut să răspundă la întrebare, pentru că nici ea nu ştia. Poate că da, poate că *fusese bine. Diferit,* s-a gândit ea. Doar el era un alt bărbat. Nu a spus nimic, doar a zâmbit, un surâs oarecum confuz, şi l-a sărutat pe João Miguel de două ori: o dată pe ochiul stâng, o dată pe ochiul drept.

*

Când Maria Inês a ajuns acasă, pendula bunicului arăta nouă şi zece. Luminile erau toate stinse. Afonso Olímpio era în dormitorul lui, beat; nu dormea, şi de acolo o auzea pe ea, duşmana lui cea mai mare, cu paşii răsunând peste tot prin casă.

Acum paşii Mariei Inês făceau zgomot. Mergea apăsat intenţionat. Dar nu mai erau seminţe de chiparos de cules.

A doua zi dimineaţa s-a îmbrăcat şi şi-a făcut bagajul chiar înainte să se ducă la baie şi să se spele pe faţă. A intrat în sufragerie cu geanta pe umăr, dar nu l-a găsit pe Afonso Olímpio acolo.

Narcisa i-a spus, în timp ce o servea cu pâine şi lapte cald:

– Tatăl dumneavoastră mi-a cerut să vă spun că a trebuit să plece devreme. S-a dus să vadă ceva în legătură cu vitele.

Apoi a plecat din cameră, ştergându-se la ochi, pentru că plângea moartea stăpânei sale.

Maria Inês a luat o felie de pâine şi a subliniat pentru sine faptul că era singură, dându-şi seama că rareori fusese singură în casa aceea. Ar fi vrut ca João Miguel să fie acolo ca să poată vorbi cu el sau să urmărească în tăcere albina care intrase pe fereastră şi acum executa un dans aerian lent deasupra mesei colorate, care mirosea frumos. Şi să asculte mierlele şi păsările-tiran, gândindu-se la lucruri care aveau legătură cu propriile lor vieţi, fără să ştie de nimic altceva.

Dar João Miguel plecase în seara trecută. La volanul maşinii lui, cu autostrada şerpuind în noapte în faţa lui şi mirosul verişoarei sale zburând de pe mâinile lui ca o mică pasăre îmblânzită. Şi-a parcat maşina pentru zece minute în faţa localului *A Parada Predileta,* pe jumătate anesteziat de noapte, ca să bea o cafea tare, din precauţie. Nu-i era somn, dimpotrivă, era treaz de-a binelea când a ajuns în Rio de Janeiro, la unu şi jumătate noaptea.

Albina a studiat masa, dar a reuşit să iasă din încăpere. Era soare în curte, în ciuda norilor din seara de dinainte, şi locul arăta primitor. Arborele *ipê* purpuriu îşi împrăştia umbra neregulată pe pământ, iar insectele săgetau prin aer, bâzâind continuu într-o notă de bas-bariton. Erau flori albe şi mov pe un arbust, iar flori roz înfloreau pe tufele joase de trandafiri sălbatici care încolţiseră, răsăriseră şi se întinseseră fără să fi fost atinse de mâinile omului – flori superbe care se deschideau dimineaţa şi se închideau seara. Mai erau şi florile efemere de hibiscus, uriaşe şi portocalii, cu miezul întunecat. Maria Inês ieşise din casă cu geanta pe umăr şi cu părul des strâns cu o

eşarfă mov într-o coadă. Viespile construiau cu meticulozitate un cuib nou sub acoperişul verandei, iar mai devreme sau mai târziu Narcisa avea să îl distrugă cu o torţă, aşa cum făcuse şi altă dată, arzându-le ouăle şi larvele.

Maria Inês stătea pe podeaua verandei, rezemată de zid. A scos un creion şi un carnet din geantă şi a scris un bilet. *Tată, plec.* Nu a semnat biletul, l-a lăsat pe măsuţa de cafea din camera de zi sub un prespapier. A văzut taxiul pe care îl comandase cu o zi înainte zgâlţâindu-se uşor în timp ce trecea prin poarta pentru vite. I-a spus la revedere Narcisei cu o îmbrăţişare care nici nu cerea, nici nu acorda alinare, o îmbrăţişare rapidă de rămas bun fără nici un înţeles dincolo de ea.

– Te rog să-mi faci o favoare, Narcisa. Mergi acasă la Clarice. Spune-i că a trebuit să plec devreme şi că o să-i scriu cât de curând.

A intrat în taxi, a închis uşa şi nu s-a mai uitat în urmă. Nu a văzut silueta tatălui ei în depărtare. Nu a văzut nici o eşarfă cu trandafiri roşii căzută pe drum. Credea cu tărie că nu avea să mai pună niciodată piciorul acolo.

Ceea ce s-ar fi putut întâmpla foarte bine, dacă nu ar fi fost Clarice.

Dacă Clarice n-ar fi existat niciodată, viaţa lor ar fi fost cu totul diferită, viaţa Mariei Inês, a Otacíliei şi a lui Afonso Olímpio. Şi, totuşi, ea exista, inofensivă, mică, supusă, vorbind cu blândeţe. Cu părul pieptănat şi pantofi în picioare. Maria Inês ştia că o iubeşte pe Clarice, nu avea nici o îndoială în această privinţă. Dar uneori dragostea ei devenea agresivă, pentru că Maria Inês îşi pierduse inocenţa prea devreme. Pentru că Clarice suferea. Şi pentru acest paradox: dacă Clarice nu ar fi existat, Clarice nu ar fi suferit.

Maria Inês se gândea la sora ei în patul conjugal, la sora ei pieptănându-şi părul în faţa măsuţei de toaletă şi punându-şi ciorapii, aşezată pe marginea patului. Se gândea la Ilton Xavier care fluiera în timp ce se rădea, îmbrăcat doar în boxeri. Se gândea la părinţii ei spunându-şi rugăciunea înainte de fiecare

masă şi la ascultătoarea Clarice care-şi făcea semnul crucii, amin, înainte să îşi desfacă grijulie şervetul de in. Se gândea la mama ei, acum în cimitirul din Jabuticabais, la viaţa ei care îşi încheiase arcul predeterminat, de la nimic la absolut nimic, şi pentru doar o scurtă perioadă se concretizase în figura ei, Otacília. O mamă care împărţise prea puţine îmbrăţişări, prea puţine cuvinte şi care, mai presus de toate, nu luase atitudine decât de prea puţine ori.

Şoferul de taxi a văzut în oglinda retrovizoare a vechii maşini Variant că ea plângea. I-a părut rău de ea, şi singurul mod pe care l-a găsit pentru a o consola a fost să-i ofere o bomboană de mentă învelită într-o foiţă argintie şi verde.

*

Maria Inês a mers cu autobuzul ore întregi, o călătorie foarte inconfortabilă. Asfaltul de pe autostradă era stricat ca o ţesătură roasă până la urzeală, iar autobuzul care a dus-o din Jabuticabais până în Friburgo duhnea. Mirosea a unt râncezit şi a păr de câine. Din Friburgo până în Rio de Janeiro a fost ceva mai bine. Când au coborât din munţi şi au ajuns pe câmpie, s-a făcut imediat foarte cald. Prin fereastra deschisă a autobuzului auzea sunetul motorului, iritant, monoton, plictisitor.

Scaunul de lângă ea era gol. Pe scaunul de dincolo de culoarul de trecere îngust, o mamă tânără îşi alăpta bebeluşul învelit într-o pătură galbenă. O mânuţă a scăpat din pătură şi s-a prins de degetul mamei, în timp ce ochii deschişi ai copilului primeau în ei lumea pe care poate că nu o vedeau.

Motorul autobuzului mârâia. Maria Inês îţi ţinea geanta strâns în braţe şi simţea mirosul gazelor de eşapament. A închis ochii şi a intrat într-o stare confuză, pe jumătate adormită, din care s-a trezit numai când autobuzul aproape că ajunsese la podul Rio-Niterói. A văzut muntele Corcovado în depărtare şi pe Christos pe vârful lui, cu braţele larg deschise. Se întorcea la oraş, la o casă care nu era a ei, la un iubit de care

nu era îndrăgostită şi la examenele finale dificile din anul al doilea la Şcoala de Medicină.

Totul era aproape la fel. Asta era dovada cea mai semnificativă.

În toaleta murdară din staţia de autobuz din Rio de Janeiro cineva scrisese pe uşă cu un pix: *Numai Isus te poate salva.*

*

Ochii lui Tomás erau fixaţi asupra locului în care copacii din vârful dealului se profilau pe albastrul cerului. Ochii i-au rămas deschişi foarte mult timp, iar Tomás i-a închis doar când a clipit, iar pe obraji i-au curs două lacrimi gemene, pe care şi le-a şters cu dosul mâinii.

Mergea pe drumul care fusese drumul copilăriei Mariei Inês. Trebuia să fie o semnificaţie în asta.

Pentru a spune simplu: trebuia să fie o semnificaţie în orice.

Tomás ştia povestea. S-a uitat înapoi, spre casa lui Clarice, şi a văzut cariera înălţându-se în depărtare.

O carieră interzisă, care continua să fie acolo în existenţa ei de piatră, în respiraţia ei de piatră fierbinte, în gândurile ei de piatră. Şopârle continuau să se târască pe pielea ei, iar fluturii continuau să zboare pe deasupra capului ei.

Tomás nu avusese niciodată curiozitatea sau dispoziţia să urce dealul înalt şi să treacă peste pajişte acolo de unde se vedea râul ca o panglică aurie şi animalele ca nişte jucării, nu văzuse niciodată ferma Ipês cea părăsită. Aceste lucruri le ştia doar din vechile istorisiri ale Mariei Inês.

Şi nu-i mai păsa. De-a lungul anilor, învăţase avantajul de a nu avea prea multe – fie că era vorba de cărţi, haine, prieteni sau amintiri.

Şi-a aprins o ţigară.

Desigur, nu fusese întotdeauna astfel, desigur, mai devreme fusese mai puţin înţelept. Şi de o încăpăţânare considerabilă. Dar acum avea senzaţia că zilele care treceau nu-i mai puteau aduce nici o surpriză, dacă era atent.

Nici o surpriză, nici măcar atunci când a văzut o maşină necunoscută care se apropia în faţa ochilor lui, cu viteză redusă, clătinându-se pe drumul de pământ ca un beţiv. Nici măcar în momentul în care maşina s-a oprit lângă el cu motorul mergând în continuare, iar el a văzut în spatele ferestrei care cobora încet două figuri feminine, una foarte tânără, cealaltă care nu mai era atât de tânără. Una avea ochii albaştri, atât de deschişi la culoare, încât păreau aproape transparenţi. Cealaltă semăna atât de mult cu fata dintr-un tablou al lui Whistler, în ciuda părului scurt şi a ochelarilor de soare.

Un inel extraordinar cumpărat din Veneţia

Uitându-se pe fereastră, Tomás vedea marea, la stânga, iar pe mare un vas care se mişca imperceptibil – probabil că, dimpotrivă, avansa cu mare viteză. Când s-a uitat din nou la el după câteva minute, era evident că înaintase, şi ceea ce-i părea lui Tomás a fi un spaţiu foarte mic corespundea unei distanţe mari pe ocean. Şi-a imaginat motoarele vasului mergând, nenumăraţi oameni operând acele motoare uriaşe, apa dislocată sub coca masivă a vaporului, şi i s-a părut ciudat că de la distanţă totul părea a fi nemişcat.

La fereastra lui care dădea spre strada Almirante Tamandaré, Tomás era acum un bărbat de douăzeci şi cinci de ani, sfâşiat între îndoielile lui personale pe care părinţii lui nu-l învăţaseră cum să le rezolve, pentru că erau prea absorbiţi de politică.

Simţea că picturile lui se ofileau ca nişte fructe uitate prea mult timp în frigider. Cât despre ea, Maria Inês, iubirea şi muza lui, Tomás se temea că o pierduse, fără a vrea să recunoască faptul că nu fusese niciodată a lui. Dar persevera.

Acum picta pe teme religioase. Pictase o Madonă enormă în culori strălucitoare şi într-o mulţime de tuşe. Un comerciant de artă plasase tabloul într-o galerie şi îl vânduse pe un preţ bun, dar Maria Inês nu mai era alături de el atât de frecvent pentru a-i împărtăşi măcar aceste mici triumfuri.

Mi-am pierdut muza, le-a scris el părinţilor lui în după-amiaza în care vasul a străbătut imperceptibil suprafaţa de ocean vizibilă de la fereastra lui. Sper că e doar ceva temporar.

Nu a fost temporar.

În clădirea Art Deco, ea scria o scrisoare în Italia chiar în momentul în care Tomás scria în Chile. Într-o după-amiază caldă din ianuarie, în care se auzea bâzâitul neîncetat al cicadelor. Pisicile mătușii Berenice erau împrăștiate prin tot apartamentul ca niște statuete kitsch, iar ea bea ceai, mânca pâine prăjită și se uita la televizor.

În anul acela toți erau departe: Clarice la fermă, în căsnicia ei menită să eșueze. João Miguel care călătorea și studia și începuse să se gândească la ideea de a cumpăra un anumit inel pentru o anumită verișoară de-a doua, pentru a-i propune o logodnă despre care nu-și dădea seama că era deja pecetluită. Afonso Olímpio număra minutele, număra firișoarele de nisip care cădeau în clepsidră și bea ca să uite de singurătate. Florile din cimitirul din Jabuticabais se ofileau și înfloreau încă o dată așa cum făcuseră dintotdeauna, cu mult înainte să fie înscris un nou nume, Otacília, pe o nouă piatră de mormânt.

Poate că ei toți erau ca ingredientele din rețeta prăjiturilor *casadinhos*: *3 cești de făină. 2 cești de zahăr. 6 gălbenușuri. 3 albușuri. 1 linguriță de praf de copt.* Poate că toți erau parte a unui experiment, cobai de laborator în mâinile unui zeu pe cât de inventiv, pe atât de crud, pe cât de curios, pe atât de sadic. Sau poate că nu erau nimic, ci aveau importanța istorică a unor furnici care se înecau într-o băltoacă de apă de ploaie.

Poate că nimic nu avusese și nimic nu va avea vreodată o importanță reală, și tot ce-i unea era doar o dâră de pe perete, o mâzgălitură de creion a unui copil răutăcios.

*

Când João Miguel s-a întors din Italia la începutul lui august, a adus în bagaje un inel pentru Maria Inês. S-au întâlnit din nou tot la fermă, dar nu în casa tatălui ei, pentru că Maria Inês stătea la Clarice. Afonso Olímpio murise și înmormântarea lui fusese cu o lună și jumătate mai înainte.

– Îmi pare atât de rău, Maria Inês.

A îmbrățișat-o și s-a înfuriat pe sine însuși pentru că, atunci când își trecuse mâna pe spatele ei și observase că nu purta sutien, o flacără i se aprinsese în mijlocul trupului. Nu era acum momentul pentru asemenea lucruri.

– S-a prăpădit prea devreme, a spus el, cu o voce consolatoare. Adică, prea repede după mama ta. A trecut mai puțin de un an.

– Bea prea mult, a spus ea.

Asta a fost tot ceea ce a vrut să-i dezvăluie lui João Miguel.

Inelul fusese cumpărat în Veneția – orașul în care era cafeneaua Florian. Aceea frecventată de Proust, Casanova și Wagner. Costase mult, cum totul era scump în Veneția. Era în geamantanul lui João Miguel, în cutiuța lui de catifea albastră, așteptând ca Maria Inês să spună da, visând la inelarul mâinii ei stângi.

– Cred că nimeni nu se aștepta la asta, a zis el.

– Eu mă așteptam, l-a întrerupt Maria Inês. Habar nu ai cum era. Distrus. Un bețiv.

– N-ar trebui să vorbești așa despre tatăl tău.

Ea nu a răspuns.

João Miguel nu a observat că vorbele Mariei Inês nu aveau în ele nici mânie, nici resentimente; spunea doar adevărul.

Mergeau braț la braț prin grădina casei. Clarice era așezată pe o bancă în fața bazinului oval cu o fântână arteziană care era pentru moment oprită. Spatele ei încovoiat forma un arc perfect în puloverul de lână roșu-închis, iar ea se uita în jos, la picioarele ei.

Nu existau afinități – și nu aveau să fie niciodată – între ea și João Miguel. Cu toate astea, el s-a simțit obligat să-i vorbească, să scoată o frază din codul bunelor maniere și să o spună cu o voce impregnată de părere de rău; asta a și făcut, și pe urmă nici unul dintre ei nu a simțit nevoia să facă sau să mai spună ceva. Apoi Clarice și Maria Inês au schimbat între ele priviri care s-au încrucișat în aer ca niște împunsături de ac. João Miguel n-a observat.

Dimineaţa de iarnă[1] era de un albastru timid. Nu erau nori pe cer, dar razele soarelui erau slabe, era rece. În ziua precedentă, dimineaţa devreme, termometrul pe care Ilton Xavier îl aşezase în afara ferestrei arăta doar patru grade peste zero. Degetele subţiri şi palide ale Mariei Inês se încălzeau la contactul cu puloverul lui João Miguel.

– Mergem la o plimbare, i-a spus lui Clarice. Vrei să vii şi tu?

Ea a scuturat din cap, cu un zâmbet aproape invizibil. Şi a continuat să-şi învârtă verigheta pe degetul îngheţat.

Maria Inês şi João Miguel au ieşit din grădină prin portiţa mică pe unde putea trece doar o persoană odată. Au coborât cele cinci trepte de ciment spre drumul şerpuit, mărginit de tufişuri de sporul-casei, care ducea spre şoseaua principală. Totdeauna acelaşi drum de pământ care ameninţa să-i murdărească frumoşii pantofi italieneşti ai lui João Miguel – pantofi de piele, strălucitori, în care se reflecta lumina.

– Acum ai venit ca să rămâi, a spus ea pe un ton afirmativ, ca şi cum nu ar fi avut nici o îndoială.

– Da, am venit acasă de-a binelea.

Apoi au trecut de cabana din scânduri ridicată deasupra pământului pe patru stâlpi, în care canistre goale de lapte aşteptau să fie umplute a doua zi dimineaţă pentru camionul cooperativei, care avea să lase altele goale în loc. Vaci cu ugerele umflate păşteau pe păşune şi se încălzeau la soare. Erau nemişcate, cu excepţia cozilor lor care alungau muştele şi tăunii.

Insectele iernii erau căpuşile. João Miguel ştia că pajiştea era plină de ele, că mişunau peste tot prin iarbă, cu vieţile lor mărunte, nemiloase.

Un băieţel de vreo zece ani a trecut pe lângă ei, încălţat în galoşi negri şi purtând pantaloni scurţi şi un pulover de lână foarte vechi, albastru-deschis, care se destrămase în partea de jos şi fusese cârpit cu lână de altă culoare. Îi curgea nasul şi se ştergea cu mâneca puloverului. Când a trecut pe lângă ei, i-a salutat.

---

1. În Brazilia, iarna durează din luna iunie până în august, cu temperaturi între 13 şi 18 grade Celsius.

– Bună dimineaţa.

– Bună dimineaţa, a răspuns Maria Inês.

Au văzut un cuc alb înălţându-se în zbor dintr-un tufiş. Două, trei, cinci păsări l-au urmat. Păsările astea zboară întotdeauna în stol.

Maria Inês şi João Miguel s-au întors în casă cu puţin înainte de ora prânzului şi au găsit-o pe Clarice în bucătărie, ajutându-le pe soacra ei şi pe servitoare. Dând pe răzătoare nucă de cocos pentru budinca *quindim*. Toate erau aproape mute, ca şi cum cuvintele de orice fel ar fi profanat acel doliu dublu, mama şi tatăl acestor fete care muriseră la mai puţin de un an unul după altul.

Mai puţin de un an avea să fie timpul de care Clarice avea nevoie pentru ca evenimentele să fermenteze înăuntrul ei şi să se transforme în vin, oţet sau pur şi simplu un amestec comun, putrezit, pe care nimeni nu avea să-l perceapă, pe care de fapt nimeni nu l-a perceput.

În acel august de doliu, totuşi, era încă docilă-modestă-supusă-manierată-politicoasă-discretă-adorabilă. Nu bea şi nu inhala cocaină, ci dădea pe răzătoare nucă de cocos pentru budincă. O pisică neagră cu pieptul şi faţa albe stătea lângă plită şi îşi lingea laba dreaptă din faţă. Mai târziu în ziua aceea, şi-a chemat sora şi i-a cerut o favoare:

– Maria Inês, poate că ai putea să faci inventarul moştenirii noastre. Împreună cu João Miguel; la urma urmei, el e avocat.

– Sigur că da, sigur că facem asta, a răspuns Maria Inês.

La urma urmei, João Miguel era avocat. Şi tocmai îi ceruse mâna, dându-i un inel extraordinar cumpărat din Veneţia.

*

Nu Maria Inês a fost cea care i-a spus lui Tomás despre moartea lui Afonso Olímpio, ci mătuşa Berenice, plângând cu suspine care făceau să i se scuture obrajii şi bărbia dublă. El a luat un autobuz până în Friburgo, apoi a luat un altul care l-a dus în Jabuticabais după ce oprise într-o duzină de staţii în

orăşele mici care nici nu erau trecute pe hartă. În Jabuticabais a luat un taxi particular care l-a dus la fermă.

A întâlnit-o pe Clarice pentru prima dată la slujba de înmormântare. Stătea singură pe ultima treaptă a scărilor care urcau din strada principală din Jabuticabais (singura pavată cu piatră de pavaj) până la uşa bisericii. Înăuntru, în capelă, o mică mulţime înconjura sicriul în care era trupul lui Afonso Olímpio.

Sicriul era închis. Nu se vedeau mâinile strivite. Nici faţa lipsită de expresie, nici craniul crăpat sau membrele fracturate. Oamenii erau obligaţi să creadă că era un cadavru înăuntrul sicriului şi că acel cadavru *era* Afonso Olímpio.

Când Tomás a văzut-o pe Clarice pentru prima dată, ea stătea pe o treaptă în faţa bisericii. Purta o rochie neagră de femeie bătrână şi pantofi cu cataramă, fără ciorapi, iar părul negru îi era strâns într-un coc. În contrast cu hainele, faţa îi era lipsită de orice culoare, de o paloare neregulată compusă din umbre ici şi colo, aproape ca nişte vânătăi uşoare. Nu avea ochelari negri, aşa că Tomás putea să-i vadă ochii, care erau uscaţi.

Maria Inês se apropia de sora ei când l-a observat pe Tomás care urca scările.

– Mătuşa Berenice mi-a spus, i-a explicat el.

Pentru un moment, cei trei s-au uitat unul la altul. Aveau să se întâlnească din nou toţi trei după douăzeci de ani (când Eduarda dormea în dormitor, iar João Miguel era în scaunul lui din avion, la mii de kilometri deasupra pământului).

O barză a zburat deasupra lor, un zbor jos de aripi mari, bătând încet. Apoi a început să cadă o burniţă fină care părea formată mai mult din praf decât din picături de ploaie.

– Aceasta este Clarice, sora mea, a spus Maria Inês. Vocea ei era joasă, răguşită, o voce de contralto. Clarice, el e Tomás, despre care ţi-am povestit.

Au intrat în capelă.

Înăuntru mirosea a trandafiri şi mirosul era dens, prezent, făcând aerul să fie greu de respirat. O rudă a citit o rugăciune şi imediat un bărbat a început un discurs emoţional, lăudând

însușirile lui Afonso Olímpio. Un soț bun, un tată devotat, spunea bărbatul. L-au înmormântat pe Afonso Olímpio lângă Otacília și mai târziu a împodobit piatra de mormânt cu o fotografie ovală în care erau amândoi.

– Când o să mor, să mă îngropi departe de aici, i-a spus Maria Inês lui Tomás.

Dar el nu a avut nici măcar un moment iluzia că ea plănuia o viață comună pentru ei amândoi. Femeia pe care el o iubea dureros, cu disperare.

S-a întors în Rio în aceeași după-amiază. Se oferiseră să-l găzduiască, dar el n-a vrut să rămână. Se simțea respins, plin de amărăciune, dezamăgit. Și, într-un fel, înspăimântat.

*

Când s-a întors în apartamentul mătușii Berenice din cartierul Flamengo, atât de aproape de mare, Maria Inês purta inelul de logodnă, și s-a dus la Tomás ca să-i spună.

El s-a simțit umilit. Și a spus:

– Știam că așa o să se întâmple.

Apoi a adăugat, cu o urmă de auto-compasiune:

– Totuși, uneori chiar am crezut că țineai la mine.

Ea nu a răspuns ceva clar. A mormăit repede câteva cuvinte stupide. A plâns puțin și a explicat că îl cunoștea pe João Miguel de când erau copii – dar l-a asigurat pe Tomás că el fusese primul bărbat din viața ei. El a comentat cu amărăciune că, din câte se părea, acest lucru nu era atât de important. Ea s-a dus la baie să-și sufle nasul și el a urmat-o și s-a sprijinit de pervazul ușii, cu brațele încrucișate, uitându-se la ea.

– Asta are ceva de-a face cu moartea părinților tăi?

– Nu, a mințit ea.

– Deci chiar îți place vărul acesta al tău.

– Da.

– Îl iubești.

– Da. Uite, Tomás, noi doi ne cunoaștem destul de bine pentru ca eu să-mi pot da seama că relația noastră n-ar fi mers, a spus ea.

El a crezut că era doar o afirmaţie lipsită de sens.

Când ea a repetat ce spusese, el şi-a lăsat gândurile să zboare şi şi-a imaginat cum va fi, de pildă, noaptea următoare. În mod sigur, fără Maria Inês. După cinci ani în care fuseseră împreună. O primă noapte în care n-avea să găsească nici o alternativă în afară de aceea de a se îmbăta şi poate de a le telefona părinţilor lui sau – sau mai bine (ori şi mai rău) unei prietene disponibile. De la un tip pe care-l cunoştea auzise odată o maximă ironică şi grosolană: Pentru a vindeca un amor platonic, nimic nu este mai bun decât un futut homeric. Tomás a zâmbit ca pentru sine când s-a gândit la asta şi s-a mai relaxat puţin. Şi a acceptat situaţia.

Şi-au cârpit conversaţia cu câteva false preocupări triviale. Ea i-a spus că îi doreşte tot succesul din lume în carieră, el i-a spus că speră să fie fericită – toate platitudinile de care şi-a putut aminti. Apoi ea a adăugat, cu o expresie care spunea hai-să-fim-prieteni-pentru-totdeauna:

– Să mă inviţi la expoziţia ta, da?

Iar el a fost de acord, imitând-o în timp ce făcea puţin haz de ea:

– Iar tu să mă inviţi la ceremonia de absolvire, da?

Ceremonia de absolvire la care ea avea să poarte un inel cu smarald adevărat. Aşa cum purta acum extraordinarul inel cumpărat din Veneţia de vărul de-al doilea şi viitorul ei soţ (la bine şi la rău), João Miguel.

Maria Inês a cerut un pahar cu apă şi s-a dus cu Tomás în bucătărie. A băut puţin, mai puţin de jumătate. Şi a stat acolo un timp, cu paharul în mâna dreaptă, la înălţimea obrazului, uitându-se la căpşunile mici şi roşii cu care era imprimat paharul. Asta îi făcea privirea puţin încrucişată, un lucru pe care Tomás l-a observat cu o dragoste insuportabilă.

Când s-au întors în camera de zi, ea a profitat de faptul că uşa de la intrare era aproape, s-a oprit şi a spus:

– Ar trebui să plec.

Tomás a rămas nemişcat. Ea a deschis uşa, a coborât cele trei trepte spre lift şi a apăsat pe buton. A urmărit cum se aprindeau numerele care indicau etajele, 1, 2, 3, 4, 5, 6, pe panoul recent lustruit, de un galben strălucitor, mirosind a soluţie pentru curăţat. Şi l-a imaginat pe portar cu o cârpă galbenă lustruind panoul, urcat pe o scară. Apoi s-a uitat la Tomás, care era tot nemişcat, a deschis uşa liftului şi a plecat, spunând „la revedere" cu un zâmbet de-a dreptul artificial. Un zâmbet ca de pe reclamele la guma de mestecat *tutti-frutti*.

Tomás a rămas locului mai mult de un minut, mai mult de două minute, uitându-se la holul pustiu şi văzând numerele care indicau etajele cum se aprindeau şi o duceau pe Maria Inês departe, în lume, în largul mării. 6, 5, 4, 3, 2, 1. Numărătoarea inversă.

Maria Inês a plecat, dar nu definitiv. S-a întors după câteva luni şi a continuat să se întoarcă în următorii doi ani. O Maria Inês clandestină care mai târziu avea să se învinovăţească singură şi să creadă că frumosul Paolo din Veneţia era doar o reacţie la faptele ei. O fată care încă mai arăta ca fata din tabloul lui Whistler, după tot ce se întâmplase.

*

Nunta a fost în decembrie, după o logodnă care durase doar cât să fie comandate invitaţiile frumoase cu litere în relief. Cu un scris înclinat, era trecut *in memoriam* sub numele părinţilor ei şi al mamei lui. Bătrânul Azzopardi era singurul părinte prezent, de fapt singurul care avea dreptul să-i invite pe musafiri. Ştiind asta şi ştiind cine era, musafirii au răspuns venind în număr mare şi cu cadouri scumpe.

Maria Inês şi João Miguel la biserica Outeiro. Ea nu arăta deloc ca o mireasă de carnaval, aşa cum fusese Clarice. Devenise o doamnă peste noapte, iar rochia ei era elegantă şi discretă, aşa cum au fost întreaga ceremonie şi petrecerea care a urmat.

Pentru a-i ajuta la începutul vieţii lor de tineri căsătoriţi, bătrânul Azzopardi le-a dat în dar un apartament. Nu pe acela

din partea de sus a cartierului Leblon, ci în Laranjeiras, pe strada General Glicério, în fața unui mic parc. Trei dormitoare, unul pentru ei doi, altul pentru viitorii fii, celălalt pentru viitoarele fiice. Le-a mai oferit și bilete de avion pentru New York, unde aveau rezervată pentru o săptămână o cameră la un hotel din Upper East Side. Și o sumă oarecare, în dolari, ca să o cheltuiască la spectacole, la teatru, la restaurante, în magazinele de pe Fifth Avenue. Aici s-a oprit dărnicia lui, fiindcă a le face totul prea ușor ar fi putut să-i strice pe tineri, să le slăbească acea parte din ei de care aveau nevoie pentru timpuri grele și pentru luptă. I-a spus lui João Miguel că era așteptat la birou la două săptămâni după nuntă, nici o zi mai târziu.

*

Fata din tabloul lui Whistler s-a întors la Tomás într-o după-amiază atât de umedă, încât mâinile și picioarele îi erau reci și lipicioase. Acum avea o verighetă pe degetul mâinii stângi. Și avea și un ceas nou la mână.

Acum renunțase la cea care fusese mai înainte pentru totdeauna. Acum locuia într-un apartament de pe strada General Glicério și conducea o mașină. În după-amiaza în care a venit, primul impuls al lui Tomás a fost să o dea afară și să încuie ușa.

Dar ea a vorbit. Timp de o oră, neîntrerupt, a vorbit, spunând povestea aceea care începuse cu mult înainte ca ei să-i cadă din mână semințele de chiparos. Ziua în care ea încetase să mai fie un copil, din pricina a ceea ce văzuse.

Tatăl ei, sora ei.

Maria Inês a continuat povestea, și, după ce a ascultat-o până la capăt, Tomás nu a mai fost niciodată același. Dar a primit-o pe Maria Inês și a luat-o în brațe, cu dragostea lui tristă, neîmplinită. Încă o dată.

Firul Ariadnei

O parte din Clarice voia să minimalizeze puțin imaginea Mariei Inês, lucru pe care îl făcea în proporție directă cu sofisticarea posesiunilor materiale ale surorii ei, dar mașina care venea încet în dimineața aceea nu era una sofisticată. Era o mașină de clasă medie, de un gri metalizat care reflecta lumina soarelui. Dar Clarice s-a gândit, implacabilă în ciuda ei înseși, că soțul Mariei Inês probabil că avea alta, poate una dintre acele uriașe mașini de teren pe care le cumpărau întotdeauna, atunci când se îmbogățeau, jucătorii de fotbal, starurile de telenovele și cântăreții pop.

Stătea acolo, gândindu-se la mașini. Clarice s-a simțit rușinată și s-a dus să le întâmpine pe sora și pe nepoata ei cu îmbrățișări care încercau să fie ca niște pagini albe, îmbrățișări blânde, proaspete.

Au schimbat replici formale tocmai pentru că acestea tind să prolifereze atunci când sinceritatea riscă să devină de un sentimentalism excesiv.

– Cum a fost pe drum?

– Bine, ia uite ce diferit arată curtea, copacii au crescut atât de mult.

– Arăți bine.

– Mulțumesc, și tu la fel.

– Ce mult timp a trecut.

– Așa e. Doamne, uite cât a crescut Eduarda.

– Nu vreți să intrați? Să aduceți și bagajele? O să o chem pe Fátima, de-abia așteaptă să vă vadă.

Maria Inês s-a oprit pentru un moment pe verandă, să-şi regăsească suflul înainte de a intra în casă. Pe podeaua roşie de ciment era o crăpătură subţire care mergea ca un râu cu meandre de la zidul exterior până la iarba din curte. În spaţiul crăpăturii, plante mici crescuseră câţiva centimetri, o pădure în miniatură pentru păianjeni şi furnici.

Nu s-a întors să-i vadă faţa lui Clarice atunci când a spus:

– Ne-am întâlnit cu Tomás pe drum.

A făcut un efort pentru ca fraza asta să pară nepăsătoare şi a rămas acolo uitându-se împrejur, cu mâinile în şolduri, apoi a adăugat:

– E incredibil cum bărbaţii de aceeaşi vârstă cu noi îmbătrânesc mai greu.

Eduarda se ghemuise pe vine ca să mângâie un pudel mic, cu blana de culoarea mierii. Era greu de spus dacă era culoarea adevărată a blănii animalului sau rezultatul murdăriei, încrustate de ani de zile.

Fátima a apărut în uşă, ştergându-se pe mâini pe tricoul cu care era îmbrăcată (Boston, Massachusetts), şi a început să ţopăie în cercuri în jurul Mariei Inês şi al Eduardei, ca şi cum ar fi fost ea însăşi un căţel. A îmbrăţişat-o pe Eduarda şi a spus:

– Doamne, când te-am văzut ultima dată erai o fetiţă. Câţi ani aveai, dragă? Vreo opt? Nouă? Haideţi înăuntru toate, vă rog! Daţi-mi bagajele.

Copsese o prăjitură şi făcuse cafea proaspătă şi o carafă de suc de *pitanga*; a pus toate astea pe masă.

Era incredibil, totul era încă acolo. Fotoliul de culoarea muştarului, şemineul cu o stivă de buşteni în faţă, vătraiul de fier care stătea pe suportul lui de fier. Acelaşi covor şi, pe perete, aceeaşi fotografie a Otacíliei în rochie de mireasă. Prezenţa lui Clarice acolo în toţi acei ani abia dacă lăsase vreo urmă. Era doar un indiciu: cartea lui Tomás Mann de pe măsuţa de cafea, *Moarte la Veneţia*.

Maria Inês a spus tare „*Moarte la Veneţia*" în timp ce se gândea la cartea pe care nu o citise niciodată şi îşi amintea de Piaţa

San Marco plină de porumbei şi de micul *negozio* care vindea cărţi poştale ilustrate.

– Încerc s-o citesc, a spus Clarice. Dar nu mă pot concentra prea mult zilele astea. Ai citit-o?

Maria Inês a spus că nu şi a continuat să se uite în jur. Totul era la fel, totul era diferit. Casa era ca senzaţia pe care ea, Maria Inês, o avea după un atac de migrenă: o uşurare vidă, o absenţă amplificată a durerii. O presimţire rea care pleacă şi ia cu ea toate senzaţiile bune, lăsând un gol în urmă.

Ea şi fiica ei s-au dus în dormitoarele lor. Maria Inês avea să stea în încăperea care fusese pe vremuri camera de oaspeţi, iar Eduarda, în fosta cameră a mamei ei. Totul era la fel, totul era diferit.

Fluturii încă mai zburau pe deasupra carierei. Dar nu mai era nimeni care să le interzică să meargă acolo. Ferma Ipês fusese vândută cu trei ani în urmă şi împărţită în patru proprietăţi mai mici. Una era un centru de studiu pentru medicină alternativă. Dacă ar fi vrut să meargă chiar atunci la carieră, Maria Inês n-ar mai fi văzut stafii zvârcolindu-se în casa părăsită, ci oameni învăluiţi în fum alb de tămâie, intonând mantre false pe pajiştea cu iarba retezată.

Dar ea nu avea intenţia să meargă la carieră. Şi-a lăsat geanta pe patul învelit în cuvertura pe care o făcuse Otacília cu mulţi ani înainte, înainte să se îmbolnăvească, şi a aruncat o privire furişă pe fereastră, ca şi cum s-ar fi temut de ce putea să descopere acolo. Nu a văzut nimic decât curtea cu vegetaţia crescută, aproape de maturitate, ar fi trebuit făcute câteva reparaţii şi mici renovări, ar fi trebuit tăiate crengile uscate ale copacilor. Erau trei sicomori destul de înalţi, cu mici grămezi de frunze uscate împrăştiate pe lângă trunchiuri.

S-a dus la baie, care era singura baie din casa cu cele patru dormitoare. Aici nu se mai afla în apartamente cu băi albe, decorate cu grădini ornamentale în miniatură; era o casă de fermă de mărime medie. Maria Inês s-a uitat în oglindă, a scos rimel

şi tuş pentru pleoape din geantă şi şi-a fardat ochii. S-a spălat pe mâini cu un săpun verde, în formă de inimă, care mirosea ca săpunurile din motelurile ieftine (datorită lui Bernardo Águas, era obişnuită cu mirosul săpunurilor din moteluri).

Când s-a întors în camera de zi, sora şi fiica ei erau deja aşezate la masă, bând suc.

Eduarda, cu spatele la ea, stătea pe scaunul pe care obişnuia să stea Afonso Olímpio. Maria Inês s-a uitat la Clarice şi a simţit o împunsătură în inimă, dar pe urmă s-a hotărât că era în regulă. Pentru că, la urma urmei, Clarice supravieţuise.

S-a aşezat şi ea la masă şi şi-a turnat cafea într-o cană. Ştia că era prea dulce, dar nu conta.

Afară, un bărbat încerca să facă să-i treacă timpul plimbându-se pe drumul de pământ.

Afară erau nişte păsări noi care cântau cântece vechi.

*

Clarice se juca absentă cu verigheta înăuntrul căreia scria *Ilton Xavier*. Ferestrele erau închise, pentru că la ora aceea a zilei ţânţarii începeau să invadeze casa. Trebuia să fie atentă să nu-i lase înăuntru, ca să poată dormi liniştită mai târziu. Fără ţânţari, fără gânduri.

În câteva săptămâni avea să înceapă recolta porumbului. Clarice zâmbea, verigheta se învârtea ca un titirez între suprafaţa măsuţei de toaletă şi vârful degetului ei inelar. *Învârteşte-te, titirezule, învârteşte-te, titirezule.* Soţul ei şi părinţii lui se duseseră la biserică.

– Nu merg, îmi pare rău, mă doare îngrozitor capul.

Adorabila Clarice. Uşor de înţeles, uşor de iertat.

– Te iubesc fiindcă nu ai nici un fel de secrete, spusese odată Ilton Xavier.

Totul dansa ca într-un cântecel confuz pentru copii în amintirea ei. După-amiaza în care Mariei Inês i-au scăpat din mână toate seminţele de chiparos, preţioasele ei seminţe de chiparos, cei cinci ani lungi în Rio de Janeiro în casa mătuşii Berenice,

toți prietenii ei din copilărie și o fată numită Lina, scrisorile adresate lui Ilton Xavier, căsătoria cu Ilton Xavier și noaptea nunții, în care trupul ei și trupul lui erau înfierbântate din motive diferite. Și sticlele de alcool care au urmat, lichioruri atât de rafinate, rachiuri, vinuri, whiskey. Anestezice plăcute ca o briză într-o după-amiază târzie.

*

La scurt timp după ziua ei, în februarie, în prima vară de după moartea tatălui ei, Clarice s-a dus în dormitor și s-a uitat în oglindă. Arăta la fel ca de obicei. Apoi și-a amintit de Lina și de eșarfa ei cu trandafiri decolorată, murdărită de noroi.

Ilton Xavier nu era acasă, și nici părinții lui. Clarice luase micul dejun singură, la masa imensă din lemn de *jacaranda* făcută de sclavi în secolul al XIX-lea. Pentru o vreme, rătăcise prin casa veche a plantației, trecând din când în când pe lângă câte o servitoare care mătura podelele din lemn.

În dormitorul lor încă nu se făcuse curățenie, iar ferestrele înalte erau închise. Clarice nu a aprins luminile, nu a deschis ferestrele. Își vedea fața umbrită reflectată în oglinda de deasupra măsuței de toaletă. Și-a scos verigheta de pe inelar și și-a pus-o pe rând pe degetul mijlociu, apoi pe cel arătător, unde îi era mai strâmtă. Pe degetul mare, unde nu intra decât până la jumătate. Apoi a lăsat-o pe măsuța de toaletă, între o sticluță de apă de colonie și un recipient cu pudră de față.

Venise vremea. Clarice a deschis dulapul și a ales câteva haine, doar câteva. Auzea vocea Otacíliei spunând două valize, dar ea avea doar una, și a mai luat și niște bani, fără să-i numere. Pantofii ei făceau un sunet ritmic pe podelele nesfârșite de lemn.

S-a dus la un scrin pe care era o sticlă de culoare închisă. Ilton Xavier băuse unul sau două pahare în seara de dinainte, în timp ce citea o carte. Sticla fragilă din cristal, atât de ușor de spart, încă mai avea un cerc mic, de culoarea cafelei cu lapte, pe fund. A luat sticla și a citit *Irish Cream*. Și-a turnat puțin într-un pahar și a băut.

Înainte să iasă din dormitor, şi-a luat verigheta şi a băgat-o în buzunarul bluzei. S-a dus în baie, a ridicat capacul toaletei, a îngenuncheat pe podea şi a vomitat. Avea ochii plini de lacrimi pe care nu le voia, lacrimi care nu erau pentru Ilton Xavier, nici pentru mariajul lor care se termina. Nici pentru copilul pe care nu-l avuseseră, nici pentru Lina.

Apoi a plecat. Servitoarea a văzut-o cum trecea pe lângă ea, ducând o valiză mică. S-a uitat la ea şi apoi a alergat în bucătărie să le spună celorlalţi. Între timp, Clarice l-a oprit pe un om de la fermă în curte şi i-a cerut:

– Duílio, te rog să pregăteşti şareta ca să mă duci la Jabuticabais.

Duílio s-a supus şi Clarice nu a rostit nici măcar un cuvânt pe tot drumul până la oraş, iar când au ajuns, i-a dat un bacşiş şi i-a strâns mâna.

– Du-te acasă, Duílio, ştiu că am multe de făcut.

– Şi cum o să ajungeţi înapoi, doamnă?

– O să iau un taxi mai târziu, a mințit Clarice.

Nu s-a mai întors niciodată.

Oraşul mirosea a raze de soare. Era deja zece. A mers până la staţia de autobuz cărând valiza, simţind cum sudoarea îi umezea tâmplele şi ceafa. A cumpărat un bilet pentru autobuzul care pleca la Friburgo la unsprezece şi jumătate, apoi s-a dus în piaţa mărginită de copaci şi a stat pe una dintre băncile verzi care înconjurau platforma. Pentru a aştepta.

Pentru a aştepta şi a se uita la propriile ei mâini cu dezgust, apoi cu milă, apoi cu dragoste. Nu putea să se disocieze pentru a fi capabilă să înţeleagă povestea într-un mod diferit. Era în acelaşi timp martor, victimă şi călău.

Ea era Clarice, care n-ar fi trebuit să se nască niciodată, care distrusese o familie şi acum distrugea o alta. Dar, desigur, acesta era unul dintre multele feluri de a vedea lucrurile.

Autobuzul se zgâlţâia sălbatic pe şosea şi lui Clarice i-a venit să vomite din nou, dar, pentru că nu exista toaletă, a trebuit să folosească o pungă de plastic. Pasagerul care stătea în faţa ei s-a întors şi i-a aruncat o privire de dezaprobare. Ea s-a şters la

gură cu batista pe care o avea în geantă, o batistă albă şi fină de in, brodată cu iniţialele ei, un cadou de la Ilton Xavier.

Nu ştia cât e ceasul când a ajuns în Friburgo. Nici nu se gândea la masa de prânz, dar îi era sete. A intrat într-o patiserie şi a cerut o sticlă de apă minerală. A băut-o, dar se simţea în continuare goală pe dinăuntru şi ameţită. Şi atât de detaşată de ceea ce era în jur, ca şi cum ar fi fost o fantomă. Pentru un moment, a avut impresia că, dacă ar atinge geamul vitrinei, mâna i-ar trece prin sticlă.

În acel moment, un proprietar de pământuri din regiunea Jabuticabais a intrat în patiserie, a văzut-o pe Clarice şi a venit s-o salute.

– Bună ziua, dona Clarice. Eşti singură?

Făcând un efort, ea a dat din cap, s-a forţat să zâmbească şi i-a dat o explicaţie plauzibilă, spunând că venise să facă nişte cumpărături.

El a râs şi a zis:

– Ei, ai făcut bine că ai venit singură, soţia mea spune că noi, bărbaţii, doar vă încurcăm atunci când e vorba de făcut cumpărături.

Apoi i-a sărutat mâna şi i-a urat noroc la cumpărături.

– Cele bune soţului şi socrilor dumitale.

A stat acolo, uitându-se după bărbatul care pleca. În următoarea secundă, ca şi cum un regizor meticulos ar fi filmat acea scenă, a auzit o voce în spatele ei.

– Te cunosc, a spus vocea, iar Clarice s-a întors să vadă cine vorbea.

Era o femeie care ar fi putut fi frumoasă, dar care acum îşi ascundea frumuseţea ca pe un secret în spatele cearcănelor ei adânci, al slăbiciunii teribile, al hainelor care nu i se potriveau.

Femeia a tras încet un fum din ţigara pe care o avea în mână, a dat fumul afară şi a luat o înghiţitură dintr-o sticlă de suc.

– Eşti fiica Otacíliei şi a lui Afonso Olímpio. De la ferma San Antônio.

Clarice şi-a aţintit ochii asupra sticlei de suc şi s-a gândit la sloganul scris pe etichetă: *Suc de struguri, fie că ţi-e sete sau nu.* A vrut să spună ceva, dar a reuşit doar să ofteze. Începuse să o doară capul.

– Mi se pare că nu te simţi bine, a zis femeia. Şi nu-ţi aminteşti de mine, desigur.

Suc de struguri, fie că ţi-e sete sau nu.

Femeia a venit mai aproape.

– Sunt Lindaflor, sigur îţi mai aminteşti de ferma Ipês. Doamne, eşti verde la faţă, fato! Bea puţin suc.

Clarice a spus:

– Nu, mulţumesc, am venit cu autobuzul şi mi-e cam greaţă. Îmi pare rău că nu te-am recunoscut. Cred că eram foarte mică atunci când ne vedeam.

– Şi eu eram o copilă, dar tu nu te-ai schimbat deloc. Ai tot faţa aia de fetiţă. O, îmi pare rău, n-am vrut să te jignesc, mi se pare că e grozav să arăţi aşa. Trebuie să fim aproape de aceeaşi vârstă, şi uită-te la mine. M-am trecut de tot. Aveai o soră mai mică.

– Locuieşte în Rio. S-a măritat acum două luni.

– Şi tu te-ai măritat.

– Da. Dar m-am despărţit de soţul meu astăzi.

– Fir-ar să fie, acum înţeleg de ce ai faţa asta. Unde o să stai aici in Friburgo?

– Nu ştiu. Trebuie să găsesc un hotel ieftin. Poate o pensiune.

Suc de struguri, fie că ţi-e sete sau nu.

De ce nu te duci în Rio, să stai cu sora ta?

– Nu-mi place de soţul ei. Şi nici el nu mă place. Şi, oricum, trebuie să stau departe şi de ea pentru o vreme.

– Şi părinţii tăi?

– Au murit. Tata, anul trecut. Mama, acum doi ani.

– Înţeleg. O schimbare de peisaj, nu-i aşa? Ascultă, ştiu o pensiune pe strada mea. Vrei să te duc acolo?

Lindaflor n-a mai aşteptat răspunsul, a scos câteva bancnote mototolite din geantă ca să plătească sucul de struguri şi i-a zâmbit lui Clarice, un zâmbet blând, obosit.

În acel moment, Clarice a luat-o pe o traiectorie care mergea în jos spre mântuirea precisă, ascuțită a cutterului Olfa găsit pe o masă de lemn veche pe care cineva scrisese cu un pix albastru: *Ronaldo o iubește pe Viviane.* Pe masă mai erau o bucată de pâine veche și râncedă pe o farfurie de plastic, o scrumieră în formă de frunză plină de chiștoace de țigări și o revistă pornografică pe coperta căreia era o blondă cu sâni mari și buze întredeschise, cu cizme de piele, stând pe o motocicletă Harley-Davidson.

*

Clarice i-a scris lui Ilton Xavier la o săptămână după ce l-a părăsit. Nu i-a scris pe hârtia de corespondență personalizată, pentru că nu o luase cu ea. Cuvintele ei au apărut de sub vârful unui pix ieftin și s-au așternut pe foile smulse dintr-un caiet ieftin, care apoi au fost împăturite de trei ori și puse într-un plic cu margini verzi și galbene. O scrisoare pentru Ilton Xavier și una aproape identică pentru Maria Inês.

Le-a scris că voia să fie singură și de aceea nu avea să le scrie adresa ei, dar că era totul în regulă. Avea nevoie de timp și de singurătate ca să-și regleze niște chestiuni personale.

Maria Inês știa care erau aceste chestiuni personale, dar Ilton Xavier nu știa. A tras concluzia că era vorba despre alt bărbat și s-a înfuriat, a umplut două cutii cu lucrurile lăsate în urmă de Clarice și i le-a trimis Mariei Inês în Rio de Janeiro. Mai târziu a iertat-o, pentru că așa era firea lui, s-a recăsătorit, a avut mai mulți copii, a fost fericit și chiar și-a cumpărat camioneta roșie pe care o visa.

Clarice s-a împrietenit cu Lindaflor, care le-a prezentat-o numeroșilor prieteni pe care îi avea în Friburgo și în împrejurimi. Au stat pentru o vreme în case unuia dintre acești prieteni în satul Lumiar, unde fumau marijuana toată ziua și din când în când făceau rost de ciuperci halucinogene pentru ceai. Prietenii i-au spus lui Clarice că acestea erau căi simple de a intra în alte-niveluri-ale-conștiinței (ca în cartea lui Carlos

Castaneda *Călătorie la Ixtlan*, știi?). Mai târziu a descoperit cocaina, care o făcea să simtă totul intens și făcea lumea să strălucească. Iar alcoolul era ca un anesteziant.

Toate aceste lucruri, totuși, costau bani. Și-a luat slujbe care nu durau mult; mai întâi ca secretară la o școală cu predare în limba engleză, apoi ca vânzătoare într-un magazin de pantofi, pe urmă ca ajutor de bucătar într-un restaurant german unde a învățat să prepare *Wurtz mit Kartoffelsalat und Rotkohl*.

La un moment dat, nu i-au mai ajuns banii pentru pensiune. A stat cinci luni cu Lindaflor în Friburgo, apoi s-a mutat în orașul Cordeiro, unde avea o prietenă care avea nevoie de cineva care să stea cu fiica ei. A locuit acolo aproape un an. Apoi a ajuns în Niterói, apoi s-a întors în Friburgo și a încercat să-și vândă sculpturile în Teresópolis.

Până la urmă s-a pierdut cu totul. A întâlnit un bărbat care a dus-o într-o cameră întunecată dintr-o pensiune, într-un cartier sărac din Rio. Nu avea nici o importanță pentru ea unde se afla. Bărbatul cumpăra whiskey pentru Clarice și avea întotdeauna cocaină. Uneori el dispărea trei-patru zile, dar se întorcea întotdeauna. O dată i-a adus în dar o pisică, dar animalul a fugit de acasă, poate pentru că nu primea destulă mâncare. Apoi, într-o zi, Clarice a găsit cutterul.

Avea treizeci și opt de ani. Și nu mai erau ferestre-închise-din-cauza-țânțarilor. Nu era sigură unde era, dar bărbatul din pragul ușii era un fel de protector care îi penetra trupul (abia dacă simțea asta) și aducea cele absolut necesare: băutură și cocaină. Verigheta *(învârtește-te, titirezule, învârtește-te)* fusese de mult vândută pe bani destul de buni, era din aur de cea mai bună calitate.

Ilton Xavier și părinții lui erau probabil la biserică. Nu știa, nu conta, oricum.

Timpul trecea, era adevărat, dar acum Clarice avea impresia că își pierduse reperele: un labirint fără firul Ariadnei. Un tunel mare și întunecat. Era adevărat că nu *gândea* prea mult acum, în sensul că creierul ei devenise amorțit, ceea ce era bine, dar

era la fel de adevărat că vechea durere era tot acolo, ascuțită și fără fund.

În anii de dinainte de 1500, vasele portugheze explorau Oceanul Atlantic. Clarice își amintea ceva de la lecțiile de istorie, deși nu-și amintea deloc fața profesoarei. Își imagina pânzele uriașe ridicate, și se simțea ea însăși o corabile, sau o caravelă – era acum în mijlocul oceanului, erau furtuni teribile și zile pustii fără nici o adiere de vânt, foame, sete, boală, nu era nimic de făcut în afară de înălțat rugăciuni, dar lui Clarice nu-i venea să se roage, pentru că era foarte, foarte obosită. Oriunde se uita, vedea doar valurile, oceanul imens.

Un fum tras din țigară. Bărbatul a dezbrăcat-o și ea abia dacă a simțit ceva. Camera întunecată și mâinile lui pe șolduri le ei descărnate, cu oase ascuțite care îi împungeau țesătura blugilor. După o jumătate de oră bărbatul a plecat, spunând că se ducea să cumpere ceva de mâncare. Clarice avea pe buze un zâmbet ca de plastic, care nu-i aparținea, ca și cum ar fi furat de la cineva un zâmbet pe care-l afișa acum, ca pe o pereche de cercei sau o geantă. Zâmbetul acela idiot a rămas acolo, stăruind pe fața ei, chiar dacă nu mai era necesar.

Bărbatul a plecat. Ea avea treizeci și opt de ani.

*

Cineva dintr-un apartament alăturat are un canar și cântecul micii creaturi se aude atât de tare, de parcă ar fi gata-gata să explodeze. Disperat, canarul cântă ca să atragă o femelă care nu va veni niciodată, deoarece femelele acestei specii nu se împerechează niciodată cu un mascul închis în colivie. Chiar dacă una dintre aceste femele ar zbura pe acolo, lucru foarte improbabil. O femeie cântă cu o voce puternică în timp ce spală vasele în bucătărie. Clarice aude farfuriile cum se ciocnesc una de alta. Apoi un copil plânge și femeia cu voce puternică spune un cuvânt de ocară. Iar canarul continuă să cânte.

Cuțitul este pe masa de lemn veche pe care cineva a scris cu un pix albastru: *Ronaldo o iubește pe Viviane*. Pe masă mai este o bucată de pâine veche și râncedă pe o farfurie de plastic.

O scrumieră în formă de frunză plină de chiştoace de ţigări şi o revistă pornografică pe coperta căreia e o blondă cu sâni mari şi buze întredeschise, cu cizme de piele, stând pe o motocicletă Harley-Davidson. Pe tavan, un ventilator se învârteşte încet, nu poate nici măcar să mişte aerul care miroase a mucegai şi a tutun.

În baie este o cadă de porţelan (murdară) pentru că întotdeauna există o cadă în asemenea ocazii.

Clarice se roteşte undeva, deasupra ei. Când lama ascuţită îi sfâşie carnea încheieturilor, Clarice zâmbeşte. Sângele care colorează apa din cadă este elementul unei comuniuni foarte personale.

Îşi închide liniştită ochii. Pe masă, chiar pe revista pornografică, aterizează o muscă; rătăceşte pe sânii mari ai blondei, pe roţile motocicletei Harley-Davidson, apoi găseşte câteva firimituri de pâine.

*

Inelul cu smarald era atât de frumos. Era într-o cutiuţă mică din catifea albastră, la fel ca inelul de logodnă pe care îl primise cu câţiva ani mai înainte.

Maria Inês purta la ceremonia de absolvire o frumoasă rochie roşie, care-i puneau în valoare tenul de culoare deschisă şi părul negru şi des. O *Simfonie în roşu*. Când s-a dus să-şi primească diploma, cei doi bărbaţi din viaţa ei s-au uitat la ea şi au încercat, fără rost, să ghicească viitorul.

În braţele doicii ei, Eduarda, care avea doar un an şi câteva luni, se juca somnoroasă cu panglica roz a suzetei legate de rochiţă. Tomás era suficient de aproape pentru a vedea copilul cu ciorăpei albi şi pantofi albi de piele cu fundiţă. Buclele părului ei fin şi blond erau ţinute de o bentiţă albă şi era îmbrăcată cu o rochie roz de prinţesă. Păpuşa ei de cârpă şi o sacoşă mare în care probabil că erau biberonul şi scutecele erau pe scaun. Doica se legăna înainte şi înapoi şi ochii Eduardei au început să se închidă, au devenit doar două mici deschizături, apoi s-au predat somnului.

Lângă ea era João Miguel, pe care Tomás nu îl întâlnise niciodată până atunci. Vărul de-al doilea și soțul iubitei lui; sau poate că lucrurile ar fi trebuit să fie aranjate într-o ierarhie diferită.

Micuța Eduarda a oftat adânc, ceea ce Tomás nu a putut auzi, dar a dedus din mișcarea pieptului ei, un mic arc urcând și coborând. Între timp, mama ei, dr. Maria Inês, își ținea diploma rulată într-un sul în mâna pe care scânteia splendidul inel cu smarald.

Tomás a observat încă o dată, cu o afecțiune care-l durea, că pântecele ei devenise puțin mai proeminent după naștere, ceea ce-i făcea trupul să fie și mai frumos. Și șoldurile îi erau ceva mai largi sub rochie.

Opt ani: atât durase amăgirea aceea. Doar pentru că odată se hotărâse s-o compare cu fata dintr-un tablou al lui Whistler, s-o deseneze și s-o strige de la fereastra apartamentului lui. O fată care acum era măritată, avea o fiică și o diplomă și un inel cu smarald veritabil.

Tomás a renunțat să prezică viitorul. Viitorul era azi. Ieri, poate. Viitorul întârzia, sau poate că el întârzia în fața viitorului lui. Pentru că timpul stă în loc, dar ființele trec.

S-a uitat la ceas, era șapte și douăsprezece minute. Iar Maria Inês era frumoasă, cu trupul ei de femeie care născuse încă și mai frumos în rochia aceea roșie. Soțul ei în public, într-un costum bleumarin. Fiica ei în public, o prințesă roz adormită în brațele doicii ei.

Atunci și-a dat seama Tomás că povestea lor se sfârșise cu adevărat. La șapte și douăsprezece minute. A avut o viziune a unui bărbat încă tânăr care se dedicase iluziei unei femei. L-a privit pe bărbatul numit Tomás și a privit-o pe femeia cu care continuase să se întâlnească chiar și după căsătoria ei și s-a uitat la copilul adormit în poala doicii. O prințesă roz. O regină roșie. Iar el, broscoiul fermecat.

Se simțea rău. Ceva îi strângea stomacul. S-a ridicat de pe scaunul lui și a trecut de mai multe perechi de genunchi până când a ajuns la intervalul prin care se ieșea din sala de festivități. Intervalul

era acoperit cu un covor roşu – un covor roşu pentru o regină roşie. Tomás i-a simţit privirea în spate, străpungându-l ca nişte cuţite. S-a gândit că ar trebui să se întoarcă şi să se încline, ca atunci când faci semnul crucii în timp ce părăseşti o biserică.

Nu s-a întors şi nu a văzut-o din nou pe Maria Inês cu trupul ei frumos de femeie care născuse, nici pe micuţa Eduarda cu capul sprijinit pe umărul doicii ei. A ieşit afară foarte repede, crezând că n-o să-şi poată controla spasmele din stomac.

Şi asta a fost tot. Maria Inês a văzut uşa masivă a sălii deschizându-se şi închizându-se, apoi a auzit zgomotele oraşului care îl înghiţeau pe Tomás. O părăsea după ani de zile de la momentul în care ea îl părăsise.

Treisprezece ani și paisprezece veri

A fost odată un fluture care sfâșia aerul răcoros de munte și dansa deasupra unei cariere interzise unde șopârlele cenușii se încălzeau la soare. În zborul lui, fluturele vedea, într-o parte, o fermă părăsită și o casă cu buruieni crescute pe acoperiș. În cealaltă parte, o fermă cu animale ce semănau cu niște jucării și un râu ca o panglică lungă și aurie.

Pe malul râului erau patru copii. Cel mai mare dintre ei se numea Lina și încă nu era în pericol. Încă nu primise eșarfa cu trandafiri decolorați și părul ei sclipea în lumina soarelui. Picături mici de apă erau suspendate în buclele ei desfăcute, ca niște diamante. Frumoasa Lina, înotând în râu într-un costum de baie galben la care cineva renunțase pentru că se demodase și care era puțin cam mare pentru ea.

Împreună cu Lina erau trei prieteni: Clarice, Casimiro și Damião. Se jucau, făcând din frunze corăbioare cu echipe constând din omuleți construiți din bețe de chibrituri. Viața, în acel moment, era de o fericire atroce. O fericire severă, care mai târziu avea să-și ia dobânda.

Acel moment din viața lui Clarice era numit *înainte să se întâmple totul.* Nu și-ar fi putut închipui, și, totuși, totul era atât de delicat și de fragil, ca un dinte care de-abia se ține în rădăcina lui sau ca un fir din pânza unui păianjen.

Apa râului a lovit-o pe Clarice în piept. Sub costumul negru de baie, sânii care îi crescuseră erau ca niște pere mici și coapte. Era vară și împlinea treisprezece ani. Treisprezece veri. S-a gândit la asta și a spus tare:

– De fapt, dacă m-am născut vara, înseamnă că împlinesc treisprezece ani, dar sunt pe lumea asta de *paisprezece* veri.

Ceilalţi copii nu au înţeles raţionamentul ei matematic, s-au uitat la ea un moment şi apoi s-au întors la jocul lor. S-au adunat pe malul râului, au adunat nişte lut, iar Clarice a făcut o sculptură. Era deja trecut de cinci şi soarele cobora în cerul de un albastru-închis atunci când au plecat.

– Putem să ne jucăm mâine, a zis Clarice.

Şi-a îmbrăcat fusta şi bluza peste costumul de baie şi şi-a pus sandalele. A ajuns acasă plutind ca un fluture care zboară peste o carieră interzisă şi vede totul, dar nu-şi imaginează nimic. Tatăl ei stătea în camera de zi, în fotoliul de culoarea muştarului, iar mama ei era în oraş, la cumpărături. O luase cu ea pe servitoare ca s-o ajute. Maria Inês era pe undeva pe afară (poate la cariera interzisă, plină de căpuşe şi cu un zâmbet triumfător pe faţă?) împreună cu vărul ei João Miguel, pe care Clarice nu-l plăcea şi care nu o plăcea nici el. A intrat în casă prin bucătărie, pentru că avea sandalele ude şi nu voia să murdărească podeaua camerei de zi. Clarice, docilă-modestă ascultătoare manierată politicoasă discretă adorabilă.

Şi-a ales nişte haine curate. O bluză albă cu broderie spartă şi dublură de in alb, chiloţi galbeni cu dantelă albă. O pereche de pantaloni scurţi din fibre de poliester, în care se încălzea cam tare, dar care-i plăceau lui Clarice pentru că aveau flori brodate pe lângă talie. Şi sandalele cu curele din piele.

Un fluture zbura deasupra carierei.

El a venit în după-amiaza aceea. Un adult, un om matur, un bărbat.

Un bărbat care a intrat în camera ei şi a aşezat-o pe genunchii lui, iar ea nu s-a speriat, la început, pentru că era tatăl ei.

Au râs amândoi. Au vorbit puţin. El i-a mângâiat mâinile.

I-a mângâiat braţele. Umerii, sânii.

Clarice a îngheţat ca un iepure care simte prădătorul. Vulturul coborând în picaj. A încercat să se desprindă, dar braţul lui era puternic. Iar buzele lui pe ceafa ei i-au accelerat bătăile inimii.

Greaţa i-a rămas prinsă în capul pieptului până în ziua aceea îndepărtată din viitor în care avea să ia decizia să-şi părăsească soţul, luând un autobuz care s-a zgâlţâit tot drumul de la Jabuticabais până în Friburgo. Avea să vomite în punga de plastic, iar pasagerul de pe scaunul din faţă avea să-i arunce o privire dezaprobatoare.

Mâna bărbatului pe un sân foarte alb. Sfârcul pe care îl răsucea ca şi cum ar fi întors mecanismul unui ceas. O mână a bărbatului pe pântecele neted al lui Clarice şi răsuflarea lui gâfâită, plină de ură, şi partea din faţă a pantalonilor lui, unde apăruse o umflătură. Fermoarul pe care şi l-a desfăcut cu mâna dreaptă, în timp ce cu stânga o pipăia între picioare. Ochii lui s-au închis. Ochii ei au rămas larg deschişi.

Clarice, docilă modestă ascultătoare manierată politicoasă discretă adorabilă.

El avea să facă asta din nou. Şi din nou. Şi din nou. Şi în feluri diferite. Într-o zi s-a aşezat peste ea şi i-a penetrat trupul de fetiţă apăsând-o cu trupul lui de adult în timp ce ea a simţit gustul sângelui în gură, pentru că-şi muşca tare buzele. Mâinile lui strângându-i coapsele atât de tare, încât după aceea avea vânătăi pe coapse. Limba lui umezind (murdărind) interiorul urechilor ei, lingându-i buzele palide şi măturându-i gura ca şi cum ar fi vrut să nu mai lase acolo nici un secret care ar fi putut fi spus.

Din nou şi din nou şi din nou. Până când Otacília a decis să o trimită de acasă, într-un taxi şi cu două valize. Prea târziu.

Când Afonso Olímpio a ieşit din dormitorul ei, Clarice nu a plâns. S-a dus la baie. Nu a vomitat. A făcut o altă baie. Ceva se spărsese în interiorul ei fără să facă nici un sunet.

Dacă tatăl ei se purtase aşa, însemna că ea făcuse *ceva*. Nu era o pedeapsă, în nici un caz. Dar poate că era o reacţie? Aşa cum şi privirea rece a Otacíliei era o reacţie? Niciodată nu avea să găsească nici o explicaţie.

Otacília a ştiut ce se petrecea în propria ei casă, în propria ei familie, cu mult înainte ca ea să facă ceva. Şi nimeni nu a spus

nici un cuvânt. Iar Maria Inês a fugit lăsând să-i cadă din mână, în hol, prețioasele semințe de chiparos, în ziua în care i-a văzut pe cei doi în dormitor. Bărbatul și fata. Tatăl ei. Sora ei, Clarice.

Docilă modestă ascultătoare manierată politicoasă discretă. Adorabilă.

Sărbătorile din iunie

Ochii în flăcări ai Mariei Inês s-au înmulţit în momentul în care l-a văzut pe propriul ei tată împreună cu Clarice, răsucind sfârcul sânului surorii şi îngropându-şi faţa în părul ei.

Maria Inês avea în mâini o comoară care i-a căzut pe jos şi s-a sfărâmat. Niciodată n-avea să mai creadă în valoarea unor seminţe de chiparos. Gândurile ei au devenit acelea ale unui strateg de război. Camuflată, înarmată până în dinţi, pregătită pentru orice. Maria Inês a organizat realitatea cât de bine a putut în spaţiul îngust al celor nouă ani pe care-i avea. A deschis sertare. A închis sertare. A aruncat lucruri vechi şi lucruri noi, în egală măsură, pentru că, deşi erau noi, nu i se mai potriveau. Peste noapte: ca prin magie. Ca şi cum s-ar fi trezit şi ar fi văzut că i-au crescut picioarele şi trebuia să se descotorosească de toate perechile ei de pantofi, chiar şi de cele mai frumoase, chiar şi de pantofii de balet noi-nouţi.

A deschis câteva uşi, a închis altele şi s-a uitat cu atenţie la multe altele. A astupat ferestre cu scânduri bătute în cuie, a acoperit găuri cu bandă adezivă. Şi a creat măşti pentru ea, ca şi cum s-ar fi jucat de-a actriţa. Chiar şi jocul ei de copil a devenit serios. Un joc de copil cu fruntea încruntată.

A văzut-o pe Clarice plecând la Rio de Janeiro într-un taxi, în dimineaţa în care au descoperit-o pe Lina pe marginea drumului. Iar în sinea ei a improvizat un fel de rugăciune pentru sora ei.

Afonso Olímpio nu s-a apropiat niciodată de Maria Inês, se prefăcea că o ignoră. Dar îi era teamă de fiica lui mai mică de

parcă aceasta ar fi fost diavolul însuşi. Şi poate că pe vremea aceea Maria Inês chiar era diavolul. Deliberat – pentru că cea mai bună apărare, de când e lumea, este atacul.

Clarice a mers la Rio, a studiat acolo pentru o vreme. S-a întors direct în faţa altarului din mica biserică din Jabuticabais. Apoi boala Otacíliei s-a înrăutăţit şi ea a murit. În anul următor, privirea pătrunzătoare a ochilor în flăcări ai Mariei Inês s-a copt. A atins exact faza în care putea fi servită şi gustată, şi era o excelentă recoltă.

*

Slujba de comemorare a unui an de la moartea Otacíliei nu a fost ţinută. Era luna iunie, 1976. În Brazilia, lucrurile se întâmplau pe ascuns şi chiar în acel moment torţionarii erau puşi să-i facă pe prizonierii politici să mărturisească (totul) sau să-şi piardă *minţile*. Sau, desigur, o opţiune uşoară, dar *indezirabilă*: să moară. La şedinţele de tortură asista, de regulă, un medic care evalua cât de multă bătaie putea îndura un prizonier, cât de multe şocuri electrice sau cufundări cu capul în apă.

Si ch'io vorrei morire, cânta Bernardo Águas un madrigal de Monteverdi.

Afonso Olímpio devenise un beţiv jalnic. Uneori Clarice venea să-l viziteze pe tatăl şi duşmanul ei, dar întotdeauna însoţită de soţul ei.

Maria Inês nu putea înţelege asta. Ea voia să-l uite cu totul. Să nu-l mai vadă niciodată, să nu mai trebuiască niciodată să se uite la acele mâini şi să le lege de amintirea arzătoare a acelei zile în care le zărise pe sânul alb al unei fetiţe. În acelaşi timp, ştia că trebuia să se confrunte cu el într-o zi. Cel puţin o dată, pentru ultima oară.

Poate că şi Clarice ştia asta şi doar câştiga timp cu aceste vizite. Ilton Xavier le îndura împreună cu ea şi după aceea se simţea obligat să comenteze:

– Sărmanul tău tată, cât de deprimat este după moartea donei Otacília.

Asta obişnuia să spună Ilton Xavier. Şi apoi se întindea pe pat ca să-şi citească romanul de Simenon.

*

Pentru sărbătorile în cinstea Sfântului Ioan, Clarice a făcut dulciurile tradiţionale: *cocadas* albe şi negre cu nucă de cocos, praline cu alune, budincă din miez de boabe de porumb cu lapte şi scorţişoară.

Maria Inês a venit din Rio de Janeiro pentru că sărbătorile din iunie erau singurele care îi plăceau cu adevărat. Pălăriile de paie cu codiţe false şi pistruii desenaţi pe obraz cu creion dermatograf. Guri cu dinţi înnegriţi pentru a semăna cu nişte guri ştirbe, alte guri care încercau să-şi ascundă lipsa dinţilor în spatele unor zâmbete cu buzele lipite. Oricine putea să-şi permită un costum de carnaval îl îmbrăca: pantaloni cu petice, cămăşi în carouri şi basmale legate la gât, cizme înalte. Rochii colorate cu volane până la genunchi şi şosete albe trei sferturi. Cei care nu-şi permiteau costume se amestecau oricum printre ceilalţi, cu pantaloni cu petice care acopereau găuri adevărate şi încălţări care erau bocanci de lucru sau pantofi de sărbătoare. Femeile purtau rochii înflorate de bumbac pe care le păstrau pentru slujba de duminică de la biserică (împachetate în sertare cu bucăţi de săpun între ele) şi jachete de lână peste ele, din cauza frigului.

Mai erau şi jocurile (dansul mărului, scaunele muzicale, pescuitul premiilor, mesajele de dragoste scrise (joc care nu mergea prea bine, pentru că majoritatea oamenilor nu ştiau să scrie sau să citească). Şi sentimentul de bucurie pe care îl stârneau fâşiile colorate de pânză întinse pe frânghii lungi, ca o binecuvântare deasupra tuturor. Ştiuleţi de porumb fiert, budincă din porumb crud cu scorţişoară, pătrate de *paçoca* – prăjitura din alune, zahăr şi făină de manioc. Focul uriaş. Toţi se adunau în jurul lui şi uitau de frigul nopţii, iar mai târziu copiii aveau să îndrăznească să sară peste el, stârnind comentariile adulţilor: cine se joacă cu focul o să facă pipi în pat.

În seara aceea, Maria Inês şi-a luat de braţ sora şi a dansat cu ea, spunându-i:

– Din moment ce nu porţi costum, Clarice, poţi să conduci tu dansul.

Afonso Olímpio nu a venit la petrecere, şi toţi au înţeles că perioada lui de doliu nu se sfârşise. Le-a părut rău de el, sărmanul văduv Afonso Olímpio, singur acasă.

În general, oamenilor le părea rău de Afonso Olímpio şi îi tolerau viciul beţiei, pentru că avea faţa şi alura unei victime. Şi spuneau că fiica lui care trăia în Rio de Janeiro ar trebui să stea cu el. Oh, dar aşa sunt copiii, îi creştem, le dăm toată dragostea noastră şi până la urmă noi nu ne alegem cu nimic. Copii nerecunoscători.

Fiica nerecunoscătoare sărea peste foc împreună cu copiii şi simţea cum faţa îi ardea în frigul nopţii. Îşi ţinea ridicat tivul fustei, descoperindu-şi şosetele albe până la genunchi. Picioarele ei în pantofi din piele făceau sărituri înalte, profilate pe cerul negru, fără stele, iar cosiţele false îi săreau în aer în timp ce-şi ţinea pălăria cu mâna stângă.

În noaptea aceea, Maria Inês era foarte fericită. Clarice, în hainele ei de fiecare zi, se uita la ea, iar strălucirea portocalie a focului se reflecta pe faţa şi în ochii ei. Se vedeau două focuri mici dansând în pupilele lui Clarice.

Când oamenii din curtea casei părinţilor lui Ilton Xavier s-au dus în sfârşit la culcare, iar ultimii tăciuni ai focului au fost stinşi, era trecut de trei. Servitorii adunau farfurii şi pahare de hârtie risipite ici şi colo. Ilton Xavier a venit şi, pentru mai multă siguranţă, a acoperit tăciunii cu ţărână, ca nu cumva să se mai aprindă. Apoi s-a apropiat de Clarice.

– Vii?

– În curând.

S-a uitat la sora ei, iar el a înţeles că voiau să fie puţin singure şi, deşi era foarte târziu şi termometrul arăta doar câteva grade peste zero, n-a protestat.

Maria Inês stătea aşezată pe un zid scund de piatră, cu pantofii din piele abia atingând pământul. Clarice s-a dus la ea şi din mers a privit în urmă şi a văzut silueta ultimei servitoare dispărând în întuneric, cu o eşarfă albă pe cap, îmbrăcată toată în alb, arătând ca o fantomă. Se auzea strigătul bufniţelor şi al altor păsări nocturne. O salcie plângătoare mare îşi revărsa crengile până la pământ şi din apropiere se auzea apa curgând.

Clarice şi-a pus braţele în jurul mijlocului Mariei Inês, dar nu s-au uitat una la alta. N-au vorbit, doar au stat acolo nemişcate, foarte aproape, cu buzele vinete şi obrajii îmbujoraţi de frig, în noaptea lipsită de stele. Uitându-se la dealul care ascundea casa copilăriei lor, casa Otacíliei şi a lui Afonso Olímpio. Acolo unde lucrurile se întâmplaseră pe ascuns. Acolo unde el, tatăl, stătea lipsit de somn şi singur şi beat, uitându-se în direcţia dealului dincolo de care cele două fiice ale lui îl chemau cu gândurile lor, ca două vrăjitoare.

*

Maria Inês s-a trezit târziu, cu o durere de cap, dar a zâmbit văzând că nu făcuse pipi în pat, cu toate că se jucase cu focul. Stătea în camera de oaspeţi, care era alături de cea a surorii sale şi a lui Ilton Xavier.

S-a uitat la imaginea ei reflectată în oglinda ovală a măsuţei de toaletă. A ales o perie, a luat o sticlă de apă, a umplut pe jumătate un pahar şi a scotocit în trusa ei de toaletă după o aspirină. Apoi s-a aşezat în faţa oglinzii şi s-a pieptănat încet. Şi-a pus un halat peste pijamaua din flanelă şi s-a dus în Camera pentru micul dejun, în care micul dejun era pe masă. Aşteptând-o.

Socrul lui Clarice stătea în capul mesei, asumându-şi cu totul rolul de Mare Patriarh, cu mustaţa lui pieptănată şi cizmele de călărie lustruite. Îşi pusese cravaşa de piele cu care îşi mâna calul pe masă, aşa cum fac alţi oameni cu cheile maşinii.

– Te-ai trezit târziu, a zis el. Eu am fost deja la grajduri, apoi la Jabuticabais să cumpăr petrol, iar acum îmi iau micul dejun a doua oară.

– Noaptea trecută ne-am culcat foarte târziu. Şi m-am trezit cu o durere de cap.

– Vrei o aspirină?

– Am luat deja una, mulţumesc.

– Cafeaua e bună contra durerilor de cap. Bea o ceaşcă.

Au vorbit despre tot felul de banalităţi. Maria Inês a observat că buzele lui de-abia se mişcau sub mustaţa deasă, cenuşie. Când a auzit pendula bătând ora zece, s-a ridicat agil, atletic, spunând:

– Va trebui să mă scuzi. Am câteva lucruri de făcut înainte de prânz.

Mai târziu, Maria Inês s-a hotărât să o caute pe Clarice, care, în mod misterios, era absentă în dimineaţa aceea. A găsit-o pe soacra ei în bucătărie cu servitoarele şi a întrebat-o:

– Aţi văzut-o cumva pe Clarice în dimineaţa asta?

– Da, am văzut-o. A spus că se duce să facă o plimbare. A luat-o în josul drumului. Cred că a plecat în direcţia casei tatălui vostru.

– S-a dus cu Ilton Xavier?

– El e la cooperativă. Clarice s-a dus singură.

Maria Inês i-a mulţumit şi a ieşit din bucătărie. Era calmă în timp ce străbătea casa plantaţiei de la un capăt la altul, auzindu-şi paşii cum răsunau pe podelele de lemn. A ajuns la uşa de la intrare, care era deschisă, a coborât cele cinci trepte care dădeau în curte, a traversat aleea centrală şi a luat-o pe poteca ce ducea spre drumul principal. Cerul era înnorat, dar nu stătea să plouă. A luat-o la stânga, în direcţia casei tatălui ei. Nu intenţiona să meargă acolo, totuşi. Avea o vagă idee unde s-o găsească pe Clarice.

A trecut de casa lui Afonso Olímpio furişându-se ca să nu fie văzută. A luat-o spre deal, traversând păşunea unde rumegau vaci care păreau să mediteze la ceva. Avea să se umple de căpuşe, dar nu era pentru prima dată. A trecut prin pădure pe o potecă subţire pe care umblase de multe ori. A văzut aceiaşi copaci şi trunchiul plin de spini pe care îl apucase într-o zi din

greşeală, cu mâinile ei de copil neştiutor. Acum ştia toate capcanele şi avea un al şaselea simţ care o ferea de surprize. Nenumărate rădăcini se întindeau peste potecă, dar Maria Inês nu se mai împiedica de ele.

Când a ajuns la carieră, asuda. Şi-a scos puloverul şi l-a înnodat în jurul taliei, mijindu-şi ochii, pentru că lumina dimineţii cenuşii o făcea să o doară ochii.

O siluetă profilată pe cer, figura nemişcată a lui Clarice arăta ca un animal sălbatic. Maria Inês a avut impresia că, dacă ar fi făcut orice mişcare bruscă, Clarice s-ar fi speriat şi ar fi fugit.

Clarice a văzut-o venind pe sora ei, dar n-a părut surprinsă.

– Am dormit foarte prost noaptea trecută, a zis ea. M-am trezit devreme. Erai încă în camera ta. Am aşteptat o vreme, apoi m-am hotărât să vin aici. Am ştiut că o mă găseşti.

Vocea lui Clarice a răsunat cu ecou printre stânci şi a alunecat în jos spre Maria Inês, care a spus:

– Cu ani în urmă, João Miguel şi cu mine am plantat aici nişte monede. Ca să vedem dacă o să crească din ele un copac al banilor.

A tras cu piciorul o linie subţire în ţărână, între două stânci.

– Şi a crescut? a întrebat Clarice.

– Nu încă. Probabil că seminţele n-au fost bune, a zis Maria Inês, zâmbind.

A venit mai aproape. S-a cocoţat pe stânci cu dezinvoltura cuiva care ştie bine terenul, cu uşurinţa unei fiice iubite în poala mamei ei. Lângă Clarice, un fluture multicolor era gata să zboare, îşi deschidea şi îşi închidea aripele încet, ca nişte mişcări de încălzire. În depărtare, ferma Ipês. Clarice a comentat:

– Văd că ară păşunea. Probabil că au închiriat o parte a pământului.

Apoi s-au uitat una la alta, iar Clarice a pus întrebarea pe care o amânase atâţia ani, în cuvinte care păreau a fi o conversaţie obişnuită:

– Tu ai văzut, nu-i aşa? În ziua aceea în care seminţele de chiparos pe care le adunai mereu au apărut risipite peste tot pe podeaua din hol.

Maria Inês a încuviinţat dând din cap.

– Cred că mama a ştiut, a spus Clarice.

– Şi nu a făcut nimic în privinţa asta.

– M-a trimis la Rio.

– Prea târziu.

– Poate că nu a fost posibil mai înainte.

Maria Inês a oftat şi s-a uitat în jur. Vântul sufla uşor acolo sus, iar transpiraţia începuse să i se usuce pe faţă.

– Şi acum? a întrebat.

– Acum e cum vezi. Bea tot timpul, dar cu mult timp înainte a hotărât să mă lase în pace. Şi, în afară de asta, acum sunt o femeie adultă.

– Dar ceea ce a făcut...

– Uneori nu ştiu. Nu ştiu dacă mai pot suporta. Dar pe urmă îmi spun că am reuşit să suport asta toţi aceşti ani, nu-i aşa?

Maria Inês putea doar să-şi imagineze, ceea ce nu era foarte mult. Exista un spectru larg de sentimente pe care ea şi sora ei le împărtăşeau, dar mai era ceva care îi aparţinea numai ei, Mariei Inês. Şi dacă toată povestea era despre secrete, adevărul era că nu existau, cu adevărat, secrete. Un observator imparţial ar fi putut să le clasifice doar ca pe nişte simple formalităţi.

Poate că, totuşi, doar o formalitate l-a călăuzit pe Afonso Olímpio în dimineaţa aceea la carieră. Aceasta i-a condus paşii împleticiţi şi răsuflarea gâfâită spre deal, pe pajişte şi prin pădure.

O văzuse pe Maria Inês apropiindu-se şi luând-o pe poteca ce ducea spre pajişte. Şi-a dat seama unde se ducea. Şi pentru prima dată s-a decis s-o urmărească, poate pentru că acum avea nevoie să schimbe cursul istoriei, chiar dacă el însuşi era cel care avusese rolul principal, cu atâţia ani în urmă. Pentru că, noaptea, liniştea casei cu stafii îi invada urechile, porii, gândurile. Cu o mie de gheare ascuţite, cu un milion de dinţi care rodeau. Asta era lumea pe care şi-o clădise pentru sine şi care era acum numai singurătate.

Era bătrân. Arăta cu ani de zile mai bătrân decât atunci când îl văzuse ultima oară Maria Inês, cu un an în urmă. A apărut printre copaci ca o amenințare voalată, dar nu era nici o amenințare, el nu mai avea puterea să amenințe pe nimeni. Era o ramură uscată, un bărbat uscat. Înarmat cu un discurs dezlânat cu care intenționa să articuleze cuvintele pentru prima oară, cuvintele pe care nu mai era capabil să le înțeleagă.

Fiicele lui l-au văzut venind și nu s-au mișcat. L-au urmărit cu privirea. S-a oprit la câțiva metri, la poalele carierei. Tăcut, pentru că nu-l mai ascultau cuvintele atunci când încerca să și le extragă din memorie. Viața lui fusese o viață bună. Uneori Afonso Olímpio se simțea vinovat, dar alteori depozita această vină în afara lui: asupra lui Clarice. Asupra Otacíliei, care păstrase tăcerea. Asupra Mariei Inês, care fusese martoră.

Maria Inês și-a simțit firele fine de pe ceafă zbârlindu-se, ca și cum ar fi fost o pisică, și a întrebat cu voce tare, ca el s-o audă de acolo de unde era.

– Ce e? Ce cauți aici?

– Nu vorbi cu el așa, s-a repezit Clarice.

În fața Mariei Inês și a lui Clarice, stând printre stânci ca o apariție, cu părul rar fluturând, Afonso Olímpio a văzut fața lucrurilor pe care ar fi putut să le facă, dar nu le făcuse. Și întunericul lucrurilor pe care n-ar fi trebuit să le facă, dar le făcuse, cu toate astea. Un bărbat căruia îi lipsea cea mai bună parte din el însuși, partea aceea care acum ar fi putut să-l țină în picioare.

– Crezi în iad, tată? l-a întrebat Maria Inês.

*

Mai târziu, Clarice a făcut ceea ce era obișnuită să facă și nu a plâns. Nu i s-a făcut rău. Nu a înnebunit. A stat toată noaptea la priveghiul tatălui ei, iar gândurile ei erau ca niște picturi abstracte. Cei de față au interpretat privirea goală a ochilor ei ca o expresie a durerii, dar nu era asta.

Crimă și pedeapsă, se gândea ea. Dar nu mai însemna nimic. Pentru că viețile oamenilor și sentimentele care le călăuzesc viețile nu sunt matematice.

Ce îi fusese ei menit? Dar Mariei Inês? Dar părinților ei? Care era numele iadului care domnea asupra pământului, în lumina rațiunii omenești? Trupurile unor fetițe violate de propriii lor tați? Trupurile torturate ale prizonierilor politici? Trupurile micuțe, pline de paraziți și tăuni și căpușe ale copiilor care se jucau pe câmp de dimineața până seara?

De aceea, Clarice nu a plâns, nu a înnebunit. A îndurat și a continuat să îndure. Până când, într-o zi, firește, răbdarea ei s-a fisurat. Cu un sunet cu ecou, ca acela pe care pașii ei îl făceau pe podelele vechii case de plantație a părinților lui Ilton Xavier.

*

Vocea hotărâtă a Mariei Inês a răsunat ca o așchie de piatră în vârful carierei. Afonso Olímpio era mut. Ea a repetat întrebare:

– Crezi în iad? Poți să răspunzi. Aici sus suntem doar noi două care putem să-ți auzim confesiunea. De asta ai venit aici? Să-ți mărturisești păcatul?

Începuse. Aceasta era mesa ei neagră, pe care nu o plănuise, dar pe care o așteptase atât de mult. Slăbise legăturile care fuseseră întinse înăuntrul ei din acel moment în care copilăria îi fusese răpită cu violență de o imagine care, în alte împrejurări, ar fi putut fi frumoasă. De nenumărate ori visase că nu Clarice fusese în brațele lui în acea după-amiază, ci Otacília. Otacília, fericită. Sau un alt bărbat cu sora ei. Un alt bărbat: nu propriul ei tată.

– De ce nu pleci să te îmbeți și să ne lași în pace?

Afonso Olímpio a vrut să spună tot ceea ce nu simțise niciodată nevoia să spună, dar eforturile lui au fost în zadar. A făcut un pas, doi. Lângă Clarice, fluturele multicolor și-a desfăcut aripile și s-a avântat deasupra prăpastiei. Putea să zboare. Și să vadă câmpurile arate de curând de la ferma Ipês, râul de dedesubt ca un fir subțire auriu.

Fața tatălui lor era lipsită de expresie. El era lipsit de semnificația acestui cuvânt: tată.

Mai demult, când el avea puterea, îndreptase povestea într-o direcție care făcuse din fiicele lui două dușmane.

Întâlnirea nu era, totuşi, un caz clasic de vină-regret-ispăşire. Nimic nu avea nume şi nimic nu putea fi definit. Pentru că, de fapt, nimic nu se schimbase şi nimic nu avea să se schimbe, iar lucrurile aveau doar culori uşor diferite, ca frunzele în copaci o dată cu trecerea anotimpurilor.

Afonso Olímpio a început să urce spre carieră. Băuse şi în dimineaţa aceea şi mai înainte, de-a lungul nopţii. Era slab şi avea sub ochi cearcăne adânci, purpurii.

Clarice a făcut câţiva paşi înainte. Docilă modestă supusă manierată. Aproape ca dintr-un impuls, un reflex condiţionat. Maria Inês a ştiut că avea să încerce să-l ajute. Să se supună încă o dată.

– Lasă-l în pace, a zis Maria Inês.

– Dar, Maria Inês, e...

– Lasă-l.

Ceva se petrecea cu Afonso Olímpio. Trupul lui era acoperit de o sudoare rece, lipicioasă. Maria Inês a luat-o de mână pe sora ei. El a continuat să se cațere, agățându-se de stâncile mai mari, cu respirația tăiată. Ce dracului vrea, s-a gândit Maria Inês, şi n-a putut să găsească nici un răspuns. Ce dracului voia.

Apoi el a ajuns în vârf şi s-a uitat la fiicele lui şi a întins mâna. Nu. Maria Inês a luat-o pe Clarice de talie şi a dat-o cu blândeţe la o parte. Apoi Maria Inês s-a dus la el şi i-a spus:

– Ar fi trebuit să o iau de acasă de la început, dar eram foarte mică. Acum am crescut, tată.

A fost surprinsă ea însăşi să audă acest cuvânt, tată. Apoi, foarte încet, l-a împins. Un sunet înfundat, aproape inaudibil, a răsunat în mintea lui Clarice, şi ea şi-a întors faţa spre cer şi a văzut imaginea unui fluture multicolor profilată acolo. Viziunea aceasta a rămas lipită pe ochii ei uscaţi, aşa cum sperma tatălui ei rămânea pe vremuri lipită pe coapsele ei atât de tare, încât trebuia să-şi frece pielea din răsputeri la baie ca s-o îndepărteze.

După aceea, Maria Inês a condus-o încet printre stânci. Liniştea bâzâia în urechile lui Clarice, dar ea nu s-a uitat în urmă. Nici măcar nu a simţit durerea tatălui ei atunci când el a căzut

de sus, înspăimântând cu trupul lui păsările, insectele, fantomele. De partea cealaltă, unde nu era nimic. În casa fermei Ipês, rătăceau fantomele, melci rotunzi urcau încet pe pereții adormiți și buruienile creșteau pe acoperiș. A urmat-o pe Maria Inês împotriva voinței ei, ca și cum ar fi fost doar umbra propriului ei trup.

Totul se petrecuse atât de repede, mâna Mariei Inês pe pieptul lui, împingându-l. Și poate că ochii lui spuseseră: E bine așa. Nu era chiar milă ceea ce simțea Clarice, ci o ușoară detașare, ca și cum ar fi urmărit un film. Și a lăsat-o pe Maria Inês să o călăuzească în josul dealului, prin pădure și pe pajiștea unde vacile rumegau, iar micile căpușe așteptau în iarbă.

Ușa deschisă

Lucrurile apar întotdeauna mai devastatoare atunci când sunt văzute de aproape. Își pierd sacralitatea, devin lucruri comune, de fiecare zi. Își reduc distanța între ele și se pierde noțiunea a ceea ce înseamnă.

Tomás nu știa unde avea să-l ducă ușa aceea deschisă, dar avea o credință de nestrămutat în liberul-arbitru – o capacitate dobândită, un mușchi exersat. Ca și cum nu ar fi fost înspăimântat. Își cunoștea pașii și își făurea propriile drumuri așa cum un profesionist alege corzile pentru o anumită melodie și instrumentele care trebuie să facă să răsune aceste corzi și muzicienii care cântă la aceste instrumente.

Astfel, a venit la casa lor și le-a găsit pe cele două surori pe veranda din față, cu trăsăturile netezite de amurgul care făcea ca toate lucrurile să capete o textură vagă, ca de vis.

În timp ce se ridica să-l întâmpine, Maria Inês a spus:

– Deci ne întâlnim din nou cu toții aici.

– O situație foarte improbabilă, a zis el, uitându-se la ea și amintindu-și fără să vrea bijuteriile *hippie* pe care le purta cu douăzeci de ani în urmă.

– Poate că nu e atât de improbabilă, a zis ea.

Acum nu avea nimic la gât, ceea ce-i dădea un aer sobru. Tomás și-a simțit inima în piept ca un pumn strâns. Apoi strânsoarea s-a desfăcut.

Clarice i-a întors salutul lui Tomás, apoi a rămas tăcută.

Maria Inês a spus:

– Fiica mea s-a dus să doarmă puţin. Ne-am trezit devreme astăzi.

Clarice s-a ridicat foarte încet.

– Mă duc înăuntru, am puţină treabă.

Clarice s-a dus să găsească ceva de făcut. Să bea un pahar de apă. Să se uite la mâncarea pe care Fátima, atât de grijulie, o lăsase pregătită pentru cină. Să se spele pe faţa care devenise unsuroasă din cauza căldurii, să se spele pe mâini. Să iasă pe uşa din spate, să meargă pe poteca ce ducea la grajd şi să se uite la nişte sculpturi vechi păstrate acolo, în fundul dulapului, ca într-un muzeu. Apoi să închidă dulapul şi să aştepte încă un moment.

A încercat să-şi imagineze ce puteau să-şi spună unul altuia Tomás şi Maria Inês. Dacă vorbeau despre banalităţi, vreme vârstă muncă înfăţişare călătorii sau dacă stăteau tăcuţi, prinşi ca în capcană într-o stângăcie intensă. Dacă schimbau amabilităţi ca un preambul – la ce? Dacă se gândeau în secret să se întoarcă în timp, în urmă cu douăzeci de ani *(timpul stă nemişcat, dar fiinţele)*, să-şi reia povestea de la ultima zi în care se văzuseră şi se iubiseră.

Un liliac a zburat pe lângă Clarice, o pată rapidă pe cerul care se întuneca. Apoi altul, şi încă unul. Sau poate că era acelaşi, înmulţit cu trei? A ridicat ochii şi a observat că începeau să apară stelele. S-a sprijinit de poarta grajdului şi s-a uitat cum răsăreau din ce în ce mai multe stele.

Când s-a întors în casă, nici Maria Inês, nici Tomás nu erau acolo. Eduarda era singură în camera de zi, cu părul ud, pentru că tocmai făcuse baie, şi parfum de lavandă plutind în jurul ei prin aer.

– Am crezut că mama e cu tine, a spus Eduarda.

– Nu. E cu Tomás.

Eduarda a dat din cap şi a spus:

– A venit la fermă să-l vadă şi pe bărbatul acela, nu numai pe tine.

– Da. Aşa cred.

– Unde s-au dus?

– Nu ştiu.
– O să luăm cina noi două sau o aşteptăm şi pe ea?
– Cum vrei.
– Să mai aşteptăm puţin. E bine aşa?
– Sigur.

Maria Inês s-a întors mult mai târziu. Trecuse de unsprezece. Nu a spus nici un cuvânt, nici nu s-a gândit să ofere, ca o fată tânără, vreo scuză pentru faptul că venea atât de târziu la cină. S-a dus la bucătărie să încălzească ceva de mâncare într-o tigaie, pentru că nu exista acolo cuptor cu microunde.

Clarice s-a dus cu ea fără să-i pună nici o întrebare (Clarice n-avea să o întrebe niciodată nimic despre seara aceea), în timp ce Eduarda stătea în camera de zi cu chitara ei. Lovind corzile şi cântând *Do you miss me, Miss Misery, like you say you do,* cu vocea ei subţire.

*

Clarice mersese pe drumul acela de atâtea ori, încât ar fi putut să umble pe el şi legată la ochi. Demult, încă din copilărie. Chiar şi după ce totul se schimbase, drumul acela rămăsese la fel. Pământul drumului trecea prin diverse faze: în anotimpul ploios, făcea şanţuri şi băltoace în care mai târziu se adunau zeci de fluturi. În anotimpul uscat, se întărea şi se cojea. Era aproape mereu plin de balegă de cal, uneori de excremente de capră, dar era întotdeauna acelaşi drum.

În primele ore ale dimineţii era şi mai frumos. Era mai liniştit şi părea a fi un sol lunar, cu pietricelele reflectând o lumină lăptoasă, ireală. Pe o parte, pe pajişte, în spatele împrejmuirii de sârmă ghimpată, dormeau vitele. Aproape totul dormea, iar Clarice mergea pe drumul acela care ducea la vechea casă a ajutorului de fermier. Dar nu se grăbea.

Maria Inês şi Eduarda rămăseseră acasă, închise în camerele lor, tăcute, poate dormind, poate nu. Clarice stătuse cu Maria Inês la masa din sufragerie şi zâmbise la gândul că îi părea bine s-o vadă pe sora ei acasă, la urma urmei. Pendula a bătut miezul nopţii de douăsprezece ori, şi n-a apărut nici un diavol galben,

şi nici o Cenuşăreasă n-a trebuit să plece în grabă. Pendula a bătut apoi ora unu. Şi mai târziu, când s-au dus să se culce, Clarice a ieşit. În noapte, să caute şi să găsească o uşă deschisă.

Luminile erau aprinse în vechea casă a ajutorului de fermier. Clarice s-a oprit la intrare, pe preşul făcut din resturi textile, şi a spus:

– Ştiam că încă nu dormi.

– Mă îndoiesc că o să pot dormi, a spus Tomás.

– Îmi închipui.

– Vino înăuntru. Putem să facem nişte ceai. Am aici o cutie pe care mi-a adus-o Cândido dintr-o călătorie. Ai vrea nişte ceai?

– Aş vrea, da.

S-au dus în bucătărie şi Clarice a umplut ceainicul cu apă şi a comentat:

– Maria Inês spune că oamenii ar trebui să folosească numai vase de inox, sau de fontă, sau de ceramică, pentru că vasele de aluminiu pot provoca demenţă după câţiva ani. Ştiai asta?

– Nu, a spus Tomás, dar oricum nu am decât vase din aluminiu.

A luat de pe raft cutia bej de ceai Earl Grey. Fără ochelari, nu putea să citească literele mici cu care era scris *By appointment* to her Majesty Queen Elizabeth II. Tea and coffee merchands R. Twining&Co. Ltd. London. Au pus apa la fiert. Tomás nu avea nici un fel de unelte speciale pentru pregătit ceaiul, aşa că au pus două linguri de Earl Grey în ceainic şi apoi au turnat băutura în ceşti printr-o strecurătoare.

Ceai englezesc, din întâmplare. Au rămas tăcuţi pentru o vreme, stând pe podeaua verandei. Chiar şi la ora aceea era cald. Apoi Tomás a răspuns la întrebarea pe care Clarice nu i-o pusese.

– A fost aici, ştii? Dar n-a fost cum mi-am închipuit că o să fie.

Clarice a continuat să amestece cu linguriţa în ceaşca ei de ceai. Apoi a mărturisit:

– La început nu mi-a plăcut ideea că o să vină.

– Nici mie. Dar a fost greşeala noastră, pentru că am crezut că este răspunzătoare de prea mult.

– Şi Eduarda?

– Ar fi trebuit să o caut mai demult, desigur, dar lucrurile nu sunt niciodată atât de clare şi bine puse la punct, ca într-un scenariu de film.

Iar Tomás a recunoscut că îi era cu adevărat teamă, şi a spus de ce. Ca un alcoolic care nu a băut ani de zile şi, dintr-odată, la o petrecere şic, se trezeşte în faţa unui pahar de whiskey. Înspăimântat de sine şi de patima lui. Şi totuşi, dacă această patimă încă făcea parte din el, din viaţa lui, obiectul pasiunii lui putea să existe numai în trecut. De fapt, acum o părăsea pe Maria Inês încă o dată, după douăzeci de ani de la momentul în care îl părăsise ea.

Faţa lui Clarice reflecta lumina care venea din camera de zi, o faţă luminată ca un far în mijlocul nopţii. Iar el a întrebat:

– Îţi aminteşti de câţi ani trăiesc aici?

– Nu, a răspuns ea.

– Nici eu. Nu-mi amintesc.

Tomás şi-a pus mâna, cu blândeţe, pe umărul lui Clarice, pe *rochia ei de un albastru-închis cu flori albastre-deschis*. Ea nu a zâmbit. De undeva aproape s-a auzit strigătul unei bufniţe. Tomás a aşteptat şi s-a uitat la micul infinit al cerului în timp ce braţul lui îi atingea braţul, spatele lui Clarice. Nu mai era atât de subţire ca altădată, când el avea douăzeci de ani. Apoi ea a venit mai aproape şi şi-a sprijinit fruntea de faţa lui.

Niciodată nu va putea să uite. Clarice ştia asta. Nu era posibil ca totul să devină o amintire inofensivă, o rană cauterizată, un animal fără colţi şi gheare, de-abia existând. Nu putea fi împăcat trecutul cu tot ceea ce conţinea. În amintirea lui Clarice exista o cetate distrusă de un război sau de un cutremur, dar acum erau clădiri noi, resturile fuseseră îndepărtate, morţii fuseseră îngropaţi.

Buzele ei şi ale lui Tomás nu ştiau exact unde să înceapă, aşa că au început cu buzele celuilalt, buze, guri, iar moliile şi alte insecte zburau în cercuri imperfecte în jurul becului din camera de zi.

Clarice îi ţine capul cu amândouă mâinile, ca şi cum ar fi o sculptură, iar degetele ei îl trag uşor de părul încărunţit. Foarte uşor. Şi îi ajută buzele să găsească drumul spre bărbia ei, spre baza gâtului, spre marginea rochiei. Acum Tomás îi ţine în mâini (cu o mişcare foarte blândă) sânii, ca şi cum ar fi o sculptură. Acum ea îi descheie cămaşa şi îi dezgoleşte pieptul firav, acum îl va săruta acolo, chiar în acel loc în care simte bătându-i inima. Repede. Mai repede. Acum el îi deschide nasturii rochiei şi îi numără, unu, doi, trei, patru, cinci, iar apoi mâinile lui pe spatele ei găsesc închizătoarea sutienului. Acum ea priveşte cerul imens şi munţii, iar aerul static se lipeşte de pieptul ei gol şi Tomás îşi va pune buzele acolo, unde ea nu se aştepta, unde ea nu se aştepta.

Acum mâna ei găseşte suprafaţa pantalonilor, coapsele, şoldurile lui. Şi îi mângâie părul încărunţit din nou, iar el descoperă valea pântecelui ei. Acum ea îl face să se ridice în picioare şi îi trage în jos fermoarul pantalonilor.

Acum el o ridică şi o aşază pe marginea băncii de pe verandă. Nu este pe un piedestal, ea este o femeie obişnuită. Îşi îngroapă faţa în părul ei, în scobitura gâtului ei, şi îi vede lobul urechii stângi, fără nici un cercel care să strălucească acolo.

Nimic nu este uşor. Niciodată. Totuşi, este adevărat că timpul stă nemişcat (şi creaturile trec), iar tot ce contează încolţeşte în momentul prezent. Nu cu intenţia de a înflori sau de a face fructe, ci doar de a încolţi. De a fi o sământă. De a spune *acum* – ceea ce, prin urmare, înseamnă doar un alt fel de a spune: întotdeauna.

Sufletul lumii

E iarnă în Europa, în Italia. Poate că João Miguel se va hotărî să se oprească la Veneţia pentru a se întâlni din nou cu frumosul Paolo, care acum nu mai este atât de tânăr, dar poate că e şi mai frumos. Dar nu: Maria Inês nu ştie, nu are de unde să ştie dacă fostul-tânăr Paolo locuieşte acum în Roma şi are o slujbă foarte serioasă. Poate că e avocat, locuieşte într-un apartament frumos şi are o familie.

Maria Inês a dormit puţin şi a avut timp să se gândească la vara italiană, să-şi amintească încă o dată de cafeneaua Florian şi să o uite încă o dată. Să-şi amintească de vremurile în care era fata dintr-un tablou al lui Whistler, pe când locuia la mătuşa Berenice. Să-şi amintească de momentul în care a murit mătuşa mamei ei: din cauze naturale. La un an după Veneţia şi cafeneaua Florian şi după încă-tânărul, frumosul Paolo.

A avut timp să-şi amintească clinica în care se internase în sfârşit Clarice, o clădire cu o grădină interioară populată de statuete de prost gust, dintre cele făcute în serie şi vândute pe marginea şoselei. Într-un colţ stăteau Albă ca Zăpada şi cei Şapte Pitici, şi alături de ei un bâtlan înţepenit. Mai departe, o broască uriaşă, de o urâţenie îngrozitoare. Totuşi, erau acolo nişte plante frumoase. Climatul de munte, de obicei, este generos cu plantele. Erau chiar şi hortensii în nişte straturi unduitoare, pe care le îngrijeau chiar pacienţii. Într-o după-amiază, când Maria Inês se dusese la clinică să o viziteze, Clarice stătea pe o bancă vopsită de curând în alb. Era frig şi ea era învelită într-o pătură

de lână. Bea ceai – un ceai cu lămâie făcut de asistentă şi servit într-un pahar de plastic, ca acelea folosite la petrecerile copiilor. Clarice şi-a ridicat faţa, s-a uitat în direcţia munţilor şi a salutat-o pe sora ei, apoi a întrebat-o dacă nepoata ei avea să o viziteze când ieşea din clinică. E iarnă în Italia şi vară la fermă, unde Maria Inês stă întinsă pe patul din camera de oaspeţi şi vede, pe fereastra cu obloane albastre, zorii răsărind încetul cu încetul. *Fiat lux.*

Este încă foarte devreme când în cele din urmă se dă jos din pat, deschide fereastra şi face ceea ce făcea întotdeauna când era copil; iese pe fereastră, sărind peste trecerea birocratică printr-o mulţime de uşi şi de camere. Găseşte un scaun, îl duce la fereastră şi se sprijină de pervaz cu amândouă mâinile ca să se cţtere. Aşezată pe pervaz, îşi leagănă picioarele şi sare pe trotuarul îngust de ciment, acum crăpat în mai multe locuri, care înconjoară casa.

În timpul nopţii, Maria Inês a reuşit să facă un vag inventar al sinelui ei, în timp ce asculta cum pendula din hol bătea orele. Putea fi aproape sigură că nu avea să se mai gândească la Bernardo Águas – fostul ei coleg de la universitate care, după ce îşi terminase studiile, îşi abandonase cariera medicală în favoarea alteia, o carieră internaţională de cântăreţ (*Si ch'io vorrei morire*), care o sunase odată ca să vadă ce mai face şi sfârşise prin a deveni amantul ei – după inelul de smarald, după Veneţia. Cu mult timp după Tomás. Cel care o identificase ca pe o statistică – o piuneză colorată înfiptă într-o hartă a lumii. Falsul ei rai. Cel mai mare dintre clişeele ei.

Maria Inês merge acum desculţă prin iarbă. Acolo simte o prezenţă blândă: sufletul lumii. *Anima mundi.* Merge la bazinul gol de ciment, pe fundul căruia cresc ferigi din crăpături. Pe vremuri înota acolo. Când era un copil şi traversa bazinul din şase sau şapte mişcări ale braţelor. Acolo învăţase să-şi deschidă ochii sub apă şi să se scufunde fără să-şi ţină nările strânse cu degetele şi să facă salturi sub apă – în faţă şi, ceva mai greu, în spate. Se uită la fundul bazinului şi la ferigile care se desfac ca

nişte scenarii de viitor viabile. Ca nişte scenarii de viitor neviabile, de asemenea.

Cu toate acestea, călătoria nu mai are surprize pentru ea, pur şi simplu pentru că surprizele se deschid în timpul călătoriei, ca şi frunzele ferigii. Cum poate să mai conteze ea atât de mult pentru sora ei şi pentru fostul ei iubit, care merg în lumina zilei la ferma aceea din trecut? Sunt ca nişte fantome care nu-şi dau seama de condiţia lor?

Nu contează dacă sculptezi o mie şi una de fantezii. La urma urmei, viaţa este precum matematicile – cu operaţii care scapă normelor şi numere care produc rezultate improbabile, unde deîmpărţitul şi împărţitorul uneori constituie o scădere sau o înmulţire. Matematicile: Ahile şi broasca ţestoasă. Apoi îşi aminteşte de vărul ei de-al doilea pe marginea unui lac de culoarea mierii, unde broaşte-gladiator orăcăiau de pretutindeni şi *unde se adunase un stol de raţe.* Libelule bâzâiau pe suprafaţa apei, iar cântecul păsărilor nocturne începea să se amestece cu cântecul păsărilor întârziate de zi care probabil că intrau în schimbul de seară, făcând ore suplimentare.

Maria Inês ştie că Clarice a fost plecată de acasă o bună parte a nopţii. Nu e greu de ghicit unde şi cu cine a fost. Totuşi, îşi închipuie că nu trebuie făcute preziceri. Nici pentru ea, Maria Inês. De fapt, nu trebuie făcut bilanţul anilor trecuţi sau al anilor care vor veni. Şi nimic nu e nou. Nimic nu e nou. Şi totuşi, totul e nou. *Fiat lux.*

O ia pe poteca ce înconjoară bazinul şi trece pe lângă stratul de *chayote*[1]. Clarice a plantat *chayote.* Şi roşii mici, care se mănâncă întregi şi explodează în gură la fiecare muşcătură. Vede câţiva eucalipţi care au ieşit din pământ cu două sau cu trei decenii mai înainte. Bromeliadele se înmulţesc. Plante mici cresc, plante mature mor. În vârful dealului lipsit de vegetaţie e un trunchi înnegrit unde odinioară fusese un arbore *ipê* enorm.

1. Plantă tropicală din familia cucurbitaceelor, care face fructe comestibile asemănătoare dovleceilor.

Maria Inês continuă să meargă pe drumul îngust care duce la drumul principal. Nu se îndreaptă spre nici un loc anume. Doar merge, pune înainte un picior, apoi pe celălalt. Da, se va întoarce mai târziu acasă, pentru micul dejun şi pentru restul. În acel moment, totuşi, nu se uită în urmă, iar în timp ce merge simte soarele cum răsare în spatele ei.

*

Dimineaţa pluteşte pe drumul plin de praf. Totul e liniştit, sau aproape liniştit, în timp ce un bărbat cu ochii larg deschişi se preface că se uită la drum. De fapt, Tomás a luat deja hotărârea. Dar aşteaptă, pentru că încă este încă devreme şi ştie obiceiul de a se trezi în jurul prânzului, atât de preţios pentru adolescenţi. Îşi aminteşte de tinereţea lui. Când avea douăzeci de ani şi dimineaţa lui începea la prânz.

Aşteaptă. Îşi aprinde o ţigară, fumează. O salută pe Jorgina cu o mişcare a capului atunci când ea soseşte la lucru, ascultă bibilicile repetându-şi litania, se uită la câinele care se scarpină cu laba din spate. Apoi o ia încet pe drum, ducându-se să o întâlnească pe fiica lui, Eduarda.

*

– Pariez că deja am înghiţit o grămadă de viermi din *guava*, a spus Maria Inês, uitându-se provocatoare la sora ei. Poţi să-ţi închipui asta, Clarice? O bucată de vierme, un cap, o coadă, chestia aia moale şi albă. Un vierme!

– Încetează, Maria Inês! Pentru numele lui Dumnezeu!

Maria Inês a tăcut, a mai luat o muşcătură din *guava* şi s-a uitat în depărtare. Un om cu o pălărie de paie trecea călare pe drum. Mama lor era acasă, cosând. Tatăl lor se dusese în oraş să cumpere nişte medicamente. Erau doar atât, atunci: mama, tatăl. Nişte potenţiali prieteni.

– Ce-ai păţit la picior? a întrebat Clarice, arătând o zgârietură de pe coapsa subţire a Maria Inês.

– M-am zgâriat ieri. Am căzut de pe leagăn.

– Te legeni prea sus.

– Aşa-mi place.

– Dar poţi să cazi şi să te loveşti.

– Nu-i nimic. Nu-mi pasă.

Apoi amândouă fetele au tăcut şi s-au uitat la lume din vârful arborelui de *guava*. Pe îndelete, fără teamă. Încă nu erau înspăimântate, încă nu erau monştri care respirau în penumbrele casei lor: doar viitorul – care strălucea de aşteptări, aşa cum ochii lor străluceau în acel moment.

Clarice se gândea că o să facă o sculptură pe care să i-o dea Mariei Inês de Crăciun. Iar Maria Inês se întreba dacă o mână de seminţe de chiparos ar fi un cadou bun pentru sora ei, dacă nu cumva era prea mare pentru aceste lucruri – Clarice trecuse deja de unsprezece ani, la urma urmei. Apoi ceva întunecat i-a trecut prin inimă; s-a apropiat încetişor de sora ei şi i-a înconjurat mijlocul cu braţul. Umbra a trecut mai departe, iar Maria Inês a zâmbit şi a spus, dintr-un impuls:

– Te iubesc.

S-au uitat la munţi şi au încercat să ghicească ce era dincolo de ei. S-au uitat în viitor şi au încercat să ghicească ce era acolo, aşteptându-le. Precum viermii în *guava* sau cadourile de Crăciun încă nedesfăcute. Bilete la Operă sau poate scrisori de dragoste? Pantofi cu tocuri înalte şi ruj, unghii lungi?

Clarice şi-a pus braţul pe umerii Mariei Inês şi şi-a imaginat cum o să fie când se vor întâlni în viitor, femei în toată firea. În Rio de Janeiro. Sau în Paris. O balerină celebră şi o sculptoriţă faimoasă. Cu fotografii ale soţilor şi ale copiilor lor în poşete, cu haine frumoase şi parfumuri ameţitoare. Pline de afecţiune, şi-au închipuit că într-o zi îşi vor aminti această zi în care mâncau *guava*, iar Maria Inês a spus: Pariez că deja am înghiţit o grămadă de viermi din *guava*.

Clarice era fericită. Viitorul pe care îl vedea era luminos. Nu avea nici o îndoială în privinţa aceasta. I-a zâmbit Mariei Inês şi i-a spus:

– Lina a promis că vine la joacă după prânz. Hai să mergem.

Iar cele două fetiţe au coborât din arborele de *guava* dintr-o săritură şi au alergat acasă.

Cuprins

Un fluture, o carieră interzisă 7
Trio pentru corn, violină şi pian 26
Trandafiri de un roşu aprins 42
„Si ch'io vorrei morire..." 56
Versiunile oficiale 64
Simfonie în alb 78
Cafeneaua Florian 90
Ora nouă (După orarul brazilian de vară) 103
Ore suplimentare 114
Un inel extraordinar cumpărat din Veneţia 124
Firul Ariadnei 134
Treisprezece ani şi paisprezece veri 148
Sărbătorile din iunie 152
Uşa deschisă 164
Sufletul lumii 170

Născută în Rio de Janeiro în 1970, Adriana Lisboa a făcut studii de muzică și literatură. A profesat o vreme în domeniul muzicii, a lucrat ca traducător de ficțiune, dar adevărata ei vocație a fost dintotdeauna scrisul. În 1991 și-a publicat primul roman, *Os fios da memória (Firele memoriei)*, iar în 2001, *Simfonie în alb* a primit prestigiosul premiu pentru literatură José Saramago. Au urmat mai multe romane (*Rakushisha, Azul-Corvo, Hanói)*, care i-au adus Adrianei Lisboa o reputație consolidată cu fiecare titlu publicat. Cărțile ei au fost traduse în douăsprezece țări.

Un fluture multicolor zboară deasupra unei cariere de piatră interzise, în timp ce în penumbra unei case bântuie un monstru. *Simfonie în alb* este istoria a două surori a căror copilărie ascunde un secret întunecat ce va influența cursul întregii lor vieți.

ROMANUL SECOLULUI XXI
UNIVERS

9 789993 186809